

Forord

Først skal der lyde en stor tak til min vejleder, Anette Lykke Hindhede for kyndig vejledning.

Endvidere skal der lyde et tak til Thorkild Olesen og Danske Handicaporganisationer for at deltage i interview.

Dertil skylder jeg ikke mindst min familie en stor tak for deres uvurderlige hjælp og støtte.

God læselyst!

Nanna Bastrup Pedersen
Aalborg Universitet, november 2016

Abstract

The interest for this master thesis started as the Jobreform phase 1 got adopted by the Danish Government (Venstre), Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, and Det Konservative Folkeparti. The overarching ambition for the new job reform is to make it worth-to-work. Through the processing of the job reform there have been some debate and concern of whether more citizens will be economically challenged, and in the worst case face poverty, all while not creating job opportunities for social security recipients. Thus, I was made aware that through the processing of the bill there was a number of politicians and organisations who empathised the fact that certain groups of social security recipients will be negatively affected. These groups of social security recipients are especially lonely-, ill-, and disabled-people. The debate surrounding Jobreform phase 1 lead to an interest for how people with disabilities have become somebody who gets discussed, while the criticism is about how these people can not react to the reform.

This master thesis wants to explore: *how people with disabilities with social benefits have been articulated throughout history in regards to employment, and how this leads to the current political discussion for Jobreform phase 1.*

Moreover, this thesis has the following labour affairs:

1. What discourses have there been involving people with disabilities with social benefits?
2. How have people with disabilities historically been problematized and dealt with regarding employment?

This thesis have its scientific theory basis in the post structuralism, having the problem statement sought answered by the conceptual framework defined by Michel Foucault. The thesis puts special empathises on the understanding of “the history of the present”, by utilising the concepts biopolitics, problematization, discourse, and genealogy. With biopolitics I wish to focus on how the government controls its citizens and how it produce subjects. With problematization I wish to explore how some challenges are constructed as problems, and how this problemetization are being addressed. I wish to explore what discourses have historically existed and through genealogy show the discursive connections, repetitions, and breaches through time.

The empirical data is collected by methodologically using observations, documents, and interviews. By the elaboration of the thesis, an observation has been made. The purpose of the observation was to attend an open consultation of the Employee Committee surrounding the consequences of limiting the social benefit. Furthermore, I carried out a qualitative semi-structured interview with the chairman of the Danish handicap organisations, Thorkild Olesen. I have previously obtained an archive of documents containing legislative texts, reports, committee work, parliamentary debates.

The genealogy of this thesis begins in 1933 and continues up to 2016. In the view of the biopolitical control of people with disabilities, the analysis has shown that since the 1940's this particular group of people have been put into the context of being in employment and fulfilling their own dependents. The analysis has shown how disabled with social benefits, through time, have been problematized and addressed. History have shown that it is problematized that a group of people with disabilities did not participate in the labouring market, and hereby found solutions in the form of Special measures. Through the analysis various discourses have been found, which deals with the fact that disabled people must work or obtain special measures which allows them to fulfil their dependents.

The main purpose of the analysis is that ever since the 1940's, people with disabilities have been viewed in the context of an expectation of participation in the labouring market and to fulfil their own dependents. People with disabilities have through time been put into the context of employment by adopting laws, action plans, and by launching commission work as well as employment strategies. Furthermore, economic measures have been launched, opportunities for training and education have been made, possibilities to receive utensils and tools, and implementations of actuations. Most recently with the Jobreform phase 1, encouragements of getting into work are being supported by an economic incentive. Additionally, the norm which have been applied must be identified as one which obligates the individual for employment and fulfilling their own dependents.

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1	4
INDLEDNING	4
Det skal kunne betale sig at arbejde	4
PROBLEMFELT	6
Økonomiske incitamentter har ringe beskæftigelseseffekt overfor de mest udsatte ledige	6
Er der kommet flere på kontanthjælp?	7
Hvordan blev det muligt at tale om mennesker med handicap i forhold til Jobreform fase 1?	9
PROBLEMFORMULERING	10
Arbejdsspørgsmål	10
BEGREBSDEFINITION	11
TIDLIGERE FORSKNING	12
Målgruppen der forsvandt	12
Den handicappolitiske aktør	13
Handicap og beskæftigelse	13
LÆSEVEJLEDNING	15
KAPITEL 2	16
SPECIALETS VIDENSKABSTEORETISKE PERSPEKTIV	16
Det ontologiske udgangspunkt	16
Det epistemologiske udgangspunkt	17
Mine forforståelser	19
KAPITEL 3	21
SPECIALETS TEORETISKE INSPIRATION	21
Magt og biopolitik	21
Problematisering	24
Diskurs	25
Genealogi	27
Refleksioner over den valgte teori	28
KAPITEL 4	30

SPECIALETS METODISKE OG ANALYTISKE OVERVEJELSER	30
Observation	30
Kvalitativ interview	32
Udvælgesen	32
Kvalitativ interview i et interaktionistisk perspektiv	33
Transskribering	35
Etik	35
Dokumenter	36
Generering af dokumenter	36
Afgræsning	37
Repræsentativitet	39
Autenticitet	39
Analyse af den valgte empiri	40
KAPITEL 5	42
ANALYSEN	42
1930'erne til 1940'erne	42
Staten har forpligtelse overfor dem som ikke kan selv	42
Foranstaltninger til at kunne opfylde sine forsørgerpligter	44
Det gælder om at få de erhvervshæmmede i gang i det normale erhvervsliv	46
1950'erne til 1960'erne	49
Foranstaltninger målrettet særlige diagnosegrupper	49
Foranstaltninger vedrørende blinde og stærkt svagsynede	51
Foranstaltninger for de døve og tunghøre	51
Foranstaltninger til de erhvervshæmmede	53
Hjælpen ydes med henblik på at den enkelte kan opfylde sine forsørgerpligter	55
1970'erne til 1980'erne	58
Bistanden ydes efter den enkeltes behov	58
Et skift i diskursen	60
Udlægning af særfor sorgen	61
1990'erne til 2016	63
Ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere	63
Standardregler om lige muligheder for handicappede	64
Lige muligheder for alle trods forskellige forudsætninger	66
Reform af Lov om social bistand	68
Til personer med begrænsninger i arbejdsevnen	70
Det er den enkeltes behov der afgør hvilken hjælp	71

Handicap og Job	73
Handicap og Job - det kan lade sig gøre	76
Flere i arbejde	79
Jobreform fase 1	80
For mange på kontanthjælp	81
Det skal kunne betale sig at arbejde	83
De er ikke direkte modtagelige overfor økonomisk pres	84
KAPITEL 6	88
DISKUSSION	88
KAPITEL 7	90
KONKLUSION	90
LITTERATURLISTE	94
BILAGSOVERSIGT	102

Kapitel 1

Indledning

Det skal kunne betale sig at arbejde

Der er i disse år fra politisk side et fokus på selvforsørgelse gennem arbejde, og at beskæftigelse er den væsentligste vej ud af sociale problemer (Amby 2015: 13). Den 17. Marts 2016 blev Jobreform fase 1 vedtaget i Folketinget mellem regeringen (Venstre), Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det konservative Folkeparti. Det overordnede formål med den nye jobreform er kort og præcist, at det skal kunne betale sig at arbejde (Beskæftigelsesministeriet 2015: 1). Det fremhæves i aftalen, at for mange kontanthjælpsmodtagere er der ikke en mærkbar økonomisk forskel på at komme i arbejde frem for at være på kontanthjælp. Ydermere peger aftalen på, at der er sket stigninger på kontanthjælpsområdet i den forkerte retning de seneste fire år. Der er sket en stigning af antallet af personer i kontanthjælpssystemet på ca. 20 procent fra 2011 til 2015 (Beskæftigelsesministeriet 2015: 1). Antallet af personer, som har modtaget kontanthjælp uafbrudt de sidste fem år, er steget med 45 procent. Jobreform fase 1 omhandler indførelsen af et nyt kontanthjælpsloft samt indførelse af 225-timersregel for både enlige og ægtepar. Desuden skæres i kontanthjælpsmodtageres ret til ferie ned fra fem til fire ugers ferie (Beskæftigelsesministeriet 2015: 1). Ved at vedtage Jobreform fase 1 ønsker regeringen (Venstre), Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det konservative Folkeparti, at lægge et loft over, hvor meget en kontanthjælpsmodtager kan modtage af offentlige ydelser som særlig støtte og boligstøtte. Tillige med indførelsen af 225-timersreglen ønskes en skærpelse af kontanthjælpsmodtagernes rådighed. Dette vil sikre, at personen vil opnå en mærkbar økonomisk gevinst ved at komme i arbejde (Beskæftigelsesministeriet 2015: 2). Beskæftigelsesminister Jørn Neergaard Larsen (V) siger således:

“Det er regeringens klare mål, at flere skal i arbejde, og at færre skal forsørges af det offentlige. Den første forudsætning er, at det overhovedet kan betale sig at arbejde. Der skal derfor være sund forskel mellem arbejdsindkomst og

overførselsindkomst. For mange kontanthjælpsmodtagere er forskellen i dag meget begrænset.” (Ritzau 2016b).

Det handler om at mennesker på kontanthjælp, ikke har stor nok økonomisk gevinst ved at tage et arbejde med de nuværende ydelser, og derfor indføres kontanthjælpsloftet. Jobreformen skal give modtagerne økonomisk incitament, så det bedre kan betale sig at arbejde frem for at være på overførselsindkomst. Siden aftalen om Jobreform fase 1 blev fremlagt den 18. November 2015, har diskussionerne været mange optil den endelige vedtagelse. Argumenterne mod den nye jobreform kommer både fra andre folketingspartier repræsenteret i folketinget og interesseorganisationer. Reformen har medbragt frygten for, at det kommer til at føre til fattiggørelse og hjemløshed. Enhedslistens arbejdsmarkedsordfører Finn Sørensen udtaler at:

””Det skal kunne betale sig at arbejde”. Igen trækkes denne nedslidte krikke af stalden for at forsvare regeringens forslag om et ”moderne” kontanthjælpsloft og de øvrige stramninger i regeringens ”Jobplan I”. Filosofien er som bekendt, at hvis vi fattiggør de arbejdsløse, og især dem, der står langt fra arbejdsmarkedet, så kommer der flere i arbejde.” (Sørensen 2015).

Ligeledes forholder Socialdemokratiet sig kritiske overfor den nye jobreform, som i løbet af forhandlingerne omkring denne, meldte sig ud. Socialdemokraternes Morten Bødskov udtaler sig kritisk i forhold til jobreformen og især i forhold til beskæftigelsesministeren: *”Det er en model, som er direkte designet til at ramme grupper, som har det svært i vores samfund. Da Jørn Neergaard Larsen var direktør i Dansk Arbejdsgiverforening, kunne han ikke åbne munden uden at sige, at man bør plukke fra de familier, der har det sværest. Og nu har han så også fået en regering, der gennemfører hans politik.” (Bloch 2015).* Der ses fra politisk side, at frygten for at flere borgere vil blive ramt økonomisk hårdt, af den nye jobreform, i værste tilfælde vil føre til fattigdom, og ikke at flere kontanthjælpsmodtagere vil komme i arbejde.

Dette bringer os til specialets problemfelt, som vil se nærmere på en særlig gruppe af de borgere som er blevet nævnt under debatten af denne jobreform.

Problemfelt

Økonomiske incitamenter har ringe beskæftigelseseffekt overfor de mest udsatte ledige

Frygten for mulige konsekvenser af jobreformen er ikke kun blandt de politiske partier, og flere organisationer har indsendt høringsvar imod Jobreform fase 1. Blandt disse indsendte høringsvar er der et fra Dansk Socialrådgiverforening, hvor formand Majbrit Berlau udtrykker sin kritik således:

"Flere undersøgelser peger på, at økonomiske incitamenter har en ringe beskæftigelseseffekt overfor de mest udsatte ledige. De virker kun på den gruppe ledige, der reelt set kan respondere på dem. Størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne er vurderet til at være aktivitetsparate (ca. 78 %). Dvs. at de har andre problemer end ledighed, eksempelvis helbredsproblemer, sociale problemer, ringe kvalifikationer mv. der gør, at de ikke kan tage et arbejde. En lavere ydelse vil ikke ændre på dette billede." (Berlau 2016).

Hermed må det forstås således at der er en stor del af de mennesker, som er på kontanthjælp, ikke har mulighed for at reagere på denne reform. Formand for Danske Handicaporganisationer, Thorkild Olesen melder sig enig med Majbrit Berlau og udtaler selv i denne forbindelse at: *"En meget stor del af de mest udsatte kontanthjælpsmodtagere er syge eller har et handicap. Lavere ydelser og truslen om at miste kontanthjælpen helt får ikke disse personer i job. Det kræver investering i indsatser." (Olesen 2016).* Thorkild Olesen kritiserer reformen for at være ren symbolpolitik idet at pilsken rammer forkert. Han mener, reformen er baseret på en forkert grundpræmis, nemlig at de fleste af de mennesker, som er på kontanthjælp, sagtens kan arbejde, hvis blot de mærker jorden brænde under sig (Olesen 2016). Thorkild Olesen fortsætter:

"Vi ønsker flere med handicap i beskæftigelse, men vi ønsker, at det sker på en værdig, ordentlig og fornuftig måde. Ikke på den måde, hvor man gør folk fattige, modløse og apatiske – og oven i købet velvidende, at kun 650 personer får et job ud af det. Det er ikke ambitiøst, det er fattiggørelse uden håb om job og et fællesskab." (Olesen 2016).

Dermed kan det ses, at fokuset på selvforsørgelse gennem arbejde, ikke blot er tiltænkt at løse sociale problemer for almindelige borgere, det gælder også for mennesker med handicap (Amby 2015: 13). Som det fremgår af Thorkild Olesens citat, er Danske Handicaporganisationer enige i, at flere mennesker med et handicap skal i beskæftigelse, men at det skal ske på en ordentlig og værdig måde. Særligt i forhold til mennesker med handicap mener formand Thorkild Olesen ikke, at lovforslaget kommer til at have den rette effekt:

"(...) Personer med handicap er en gruppe, som er overrepræsenteret på kontanthjælp. Det viser flere undersøgelser, og det bekræftes også af den viden, handicaporganisationerne har om sine medlemmer. Personer med handicap er i langt mindre grad end personer uden handicap aktive på arbejdsmarkedet (42 pct. mod 77 pct.), og ledigheden er større blandt personer med handicap. Samtidig er handicaporganisationernes erfaringer, at der ikke er den nødvendige hjælp og støtte i beskæftigelsesindsatsen, som kan hjælpe ledige med handicap ind på arbejdsmarkedet. De vil derfor i højere grad end andre blive ramt af de stramninger, som lovforslaget indeholder." (Olesen 2015: 1-2).

Endvidere påpeger Thorkild Olesen, at mennesker med handicap ikke er lige så meget i beskæftigelse som andre. Som han og Majbrit Berlau fremhæver, er bekymringen, at denne jobreform vil ramme de mest udsatte grupper af kontanthjælpsmodtagere.

Det lykkes dog inden, at Jobreform fase 1 endeligt blev vedtaget, at få den redigeret. Det betyder, der blev få fjernet to grupper af mennesker med handicap fra reformen. Først blev handicappede, der var blevet anvist af kommunen til en handicapbolig undtaget, og senere hen blev alle handicappede, der bor i en særlig handicapbolig undtaget (Ritzau 2016a). Til trods for disse ændringer er modstanden mod jobreformen stadig stor, og siden vedtagelsen af reformen er debatten langt fra stoppet.

Er der kommet flere på kontanthjælp?

En af dem, som har deltaget i debatten, er ligeledes Mathias Herup Nielsen, postdoc ved Aalborg Universitet. Mathias Herup Nielsen problematiserer de argumenter, der har været brugt i argumentationen omkring Jobreform fase 1

(Herup Nielsen 2016b). Særligt angående det argument der går på, at antallet af mennesker på kontanthjælp i de senere år er steget for meget, fremhæver Mathias Herup Nielsen at:

"(...) det er fuldt forventeligt, at antallet af kontanthjælpsmodtagere er steget fra 2011 og frem til i dag, fordi man med en lang række politiske reformer netop i de år har begrænset borgeres adgang til andre former for sociale ydelser og overførsler." (Herup Nielsen 2016b).

Herup Nielsen peger således på, hvordan at dagpengereformen fra 2012, førtidspensionsreformen fra 2012 og efterlønsordningens udfasningen har flyttet borgere fra en ydelse til anden: *"Årsagen til det stigende antal kontanthjælpsmodtagere er næppe, at borgere er blevet arbejdsløse, men snarere, at nogle, der før ville have fået én type overførselsindkomst, på grund af politiske reformer nu får en anden."* (Herup Nielsen 2016b). Heri fremhæver Herup Nielsen blandt andet, hvordan at med førtidspensionsreformen fra 2012, som gjorde at det er blevet vanskeligere at få tilkendt førtidspension, er sket et fald i antallet på omtrent 10.000 om året. Han mener således, at det er rigtigt, hvad regeringen siger om, at der er kommet flere på kontanthjælp, men de ser bort fra at de flere kontanthjælpsmodtagere rent faktisk kan komme fra de andre ydelser, som der er blevet sværere at få (Herup Nielsen 2016b). Ifølge Mathias Herup Nielsen handler politik ikke kun om at handle på nogle allerede bestemte problemer, men ligeledes at skabe de problemer, som der så kan handles på:

"Det handler alt sammen om perspektiv. Og pointen her er ikke, at jeg nu har blotlagt den egentlige sandhed som andre fornægter. Pointen er snarere, at politik ikke kun er et spørgsmål om at handle på virkeligheden, men mere grundlæggende et spørgsmål om at forme den virkelighed som vores politikere forholder sig til og handler på." (Herup Nielsen 2016a).

Som Mathias Herup Nielsen skriver, kan dette ligeledes understøtte, hvorfor der er så stor debat omkring Jobreform fase 1. Da det er muligt, at regeringen og aftalepartierne har en anden måde at se og forstå problemet på og som fører til vedtagelsen af jobreformen. Som der står i aftalen, fremhæver

regeringen, at der er kommet flere på kontanthjælp, men kommer det an på, hvordan og hvem der tæller det?

Hvordan blev det muligt at tale om mennesker med handicap i forhold til Jobreform fase 1?

Med det in mente, bringer det mig videre til specialets undren, og det som jeg ønsker helt præcist at undersøge.

Da jeg er interesseret i Jobreformen fase 1, valgte jeg at deltage i den åbne høring¹ som beskæftigelsesudvalget afholdte. Jeg blev således opmærksom på, under behandlingen af lovforslaget var der forskellige politikere og organisationerne, som fremhævede, at forslaget vil ramme særlige grupper af kontanthjælpsmodtagere hårdt. Disse grupper af kontanthjælpsmodtagere er særligt de enlige, syge og mennesker med handicap. Derfor, som overskriften antyder, begyndte jeg at undre mig, over hvordan at mennesker med handicap er blevet nogen som man kan tale om i forbindelse med Jobreform fase 1, når nu kritikken går på at de ikke kan reagere på denne reform.

Det satte således i gang tankerne, og det er det der gør, at jeg undrer mig og stiller mig spørgende i forhold til, hvordan det er blevet muligt at tale om mennesker med handicap i forhold til Jobreform fase 1?

¹ Denne bliver nærmere beskrevet under metodeafsnit under 'Observationen'

Problemformulering

På baggrund af den ovenstående indledende præsentation af specialets problemfelt, er følgende problemformulering og arbejdsspørgsmål udarbejdet. Der gives først en præsentation af specialets problemformulering og arbejdsspørgsmål:

Hvordan er mennesker med handicap på overførselsindkomst blevet italesat i forhold til beskæftigelse i gennem tiden, og hvordan fører dette frem til den nuværende politiske diskussion omkring Jobreform fase 1?

Arbejdsspørgsmål

- Hvilke diskurser har der været om mennesker med handicap på overførselsindkomst igennem tiden?
- Hvordan er mennesker med handicap blevet problematiseret og håndteret historisk med hensyn til beskæftigelse ?

Med ovenstående problemformulering og arbejdsspørgsmål er ønsket med specialet, at have fokus på mennesker med handicap på overførselsindkomst, og særligt den måde som de er blevet italesat på i en historisk periode. Formålet med specialet er gå tilbage i tiden og undersøge, hvordan det er blevet muligt at tale om mennesker med handicap i forhold til Jobreform fase 1. Specialet kommer derfor ikke til at handle om, hvordan at gruppen rammes, eller hvad konsekvenserne bliver med jobreformen. I stedet vil fokus være på, hvordan de er blevet italesat og håndteret i et politisk perspektiv igennem love, betænkninger, udvalg etc.

Begrebsdefinition

Dette afsnit har til formål, at definere den måde hvorpå at specialet forstår og bruger følgende begreber:

I specialet forstås **mennesker med handicap** i overensstemmelse med FN's Handicapkonvention artikel 1, som har defineret det således: *"Personer med handicap omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre."*(Det Centrale Handicapråd 2008).

Med mennesker med handicap på **overførselsindkomst** menes der i specialet de ikke-forsikrede ledige. Betegnelsen overførselsindkomst benyttes, da det har været forskellige ydelser, som den enkelte har kunnet modtage gennem tiden. Det betyder blot, at den enkelte er modtager af ydelse fra det offentlige.

Tidligere forskning

I specialet er der ligeledes undersøgt den tidligere forskning, som er på området omkring mennesker med handicap og beskæftigelse. Hermed vil der blive præsenteret to ph.d.-projekter samt en SFI rapport.

Målgruppen der forsvandt

En analyse af handicapområdets position i dansk beskæftigelsespolitik og betingelserne for, at ledige med handicap kan komme i ordinær beskæftigelse.

Finn Amby ønsker med afhandlingen, at undersøge de forklaringer, der er på, hvorfor at beskæftigelsesfrekvensen hos mennesker med handicap stadig er lav i Danmark. Endvidere ønsker han at belyse de forhold i jobcentrene og virksomhederne, hvori der skal tages hensyn til, hvis der skal ske ændringer. Fokus i afhandlingen er særligt på betingelserne for, at ledige med handicap kan få mulighed for at komme i arbejde på ordinære løn- og ansættelsesvilkår (Amby 2014: 15). Finn Ambys afhandling består af to dele. I første del undersøges der mulige forklaringer på, hvorfor at beskæftigelsen stadig er lav, trods et politisk ønske om forbedringer på området (Amby 2014: 16). I den anden del er fokus ikke længere fokus på at finde forklaringer, men i stedet ønskes det, at undersøge de forhold som skal tages hensyn til, hvis der skal ske forbedringer i beskæftigessituationen for mennesker med handicap (Amby 2014: 17). Finn Amby undrer sig i sin afhandling over, at der trods et ønske og stort fokus hos politikkerne om at øge arbejdsudbuddet i Danmark, er der stadig at finde en lav beskæftigelsesfrekvens blandt mennesker med handicap. Forskellen ligger på 30 % i forhold til mennesker uden handicap i beskæftigelse og mennesker med handicap i beskæftigelse. Endvidere undres Amby ligeledes over, hvordan et problem som medbringer store konsekvenser både hos individet og i samfundet, kan få lov at eksistere uændret i så mange år, til trods for der gives udtryk for fra politisk side, at det skal løses. Hermed kommer Finn Amby frem til i sin afhandling at den problemidentifikation, som har været mest dominerende de sidste 10 år, kan være en del af forklaringen på, hvorfor der ikke er kommet flere mennesker med i handicap i arbejde. Med dette menes der, at den politiske opmærksomhed primært har været rettet mod en samlet beskæftigelsesfrekvens i samfundet (Amby 2014: 257).

Den handicappolitiske aktør

Den handicappolitiske aktør er en ph.d.-afhandling af Inge Storgaard Bonfils ved institut for Statskundskab, København Universitet i 2006. I sin afhandling undersøger Inge Bonfils mennesker med handicap som politiske aktører. Herunder hvorledes mennesker med handicap er blevet til en politisk aktør, som har mulighed for at påvirke den politiske proces i forhold til beslutninger omkring handicap (Bonfils 2006: 8). Inge Bonfils' afhandling bygger på to spørgsmål, først spørges der om: *"Hvordan har handicappede konstitueret sig som politiske aktører i det handicappolitiske felt, og hvilke mulige konflikter og spændinger er der forbundet med denne aktørposition?"* (Bonfils 2006: 14). Heri tager Bonfils udgangspunkt i en historisk analyse, for derefter at spørge til: *"Hvilke strategier tager handicappedes politiske repræsentanter i anvendelse i de handicapråd, som giver dem adgang til indflydelse i den politiske proces?"* (Bonfils 2006: 14).

Bonfils kommer blandt andet frem, til at mennesker med handicap er anerkendte som politiske aktører. Historisk er der sket en transformation fra, at mennesker med handicap var objekt for andres styring, og frem til at mennesker med handicap bliver medansvarlige for at skabe løsninger i samfundet i forhold til mennesker med handicaps behov og problemer (Bonfils 2006: 325). Hermed stilles der andre krav til menneske med handicap i dag, f.eks. krav om at iværksætte og udnytte deres ressourcer samt bevise deres ansvarlighed som medborgere (Bonfils 2006: 326).

Handicap og beskæftigelse

Udviklingen mellem 2002-2014

I 2004 lancerede VK-regeringen en beskæftigelsesstrategi for mennesker med handicap. I forbindelse med denne strategi ønsker Arbejdsmarkedsstyrelsen at opnå en større viden omkring beskæftigelsessituationen hos mennesker med handicap. Denne rapport er den femte i rækken, og den belyser, blandt andet udviklingen i beskæftigelsen blandt personer med handicap, og sammenligner denne med udviklingen blandt personer uden handicap (Larsen & Høgelund 2015: 13-14). Endvidere belyser rapporten udviklingen på beskæftigelsesområdet siden 2002 hos mennesker med og uden handicap. Idet at mennesker med handicap har en lavere beskæftigelse, end mennesker uden et handicap, er der gennem de seneste år blevet indført forskellige beskæftigelsesrettede tiltag, for at få mennesker med handicap inkluderet og fastholdt på arbejdsmarkedet (Larsen & Høgelund 2015: 9). Rapporten viser,

at der i 2014 i alderen 16-64 år var 17 % af den danske befolkning, der havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Dette svarer ca. til 600.000 personer og dette er lavere end i både 2002, 2005 og 2008, men fra 2012 er der stort set ingen ændring i antallet. Mellem 2012 og 2014 har der ikke været nogen signifikant ændring i beskæftigelsesandelen hverken hos mennesker med eller uden handicap (Larsen & Høgelund 2015: 9). Arbejdstiden for mennesker med og uden handicap er faldet i perioden, og endvidere er det sværere for lønmodtagere med handicap at fastholde deres arbejde end mennesker uden handicap (Larsen & Høgelund 2015: 11).

Idet at Finn Ambys afhandling har fokus på mulige forklaringer på hvorfor at beskæftigelsen stadig er lav for mennesker med handicap, og hvordan at der kan ske forbedringer i beskæftigelsessituationen for mennesker med handicap. Mens Inge Bonfils undersøger og er interesseret i, hvordan at mennesker med handicap har konstitueret sig som politiske aktører i et historisk perspektiv, mens at SFI rapporten er med til at vise og måle på beskæftigelsen blandt mennesker med handicap. Med dette speciale ønsker jeg at placere mig i mellem disse undersøgelser, idet mit fokus er på den politiske diskussion i forhold til mennesker med handicap og beskæftigelse i et historisk perspektiv.

Læsevejledning

Læsevejledningen beskriver specialets struktur og indhold, for at give læseren mulighed for, at danne sig et overblik over specialets udformning.

Kapitel 1 blev indledt med en indledning hvori jeg præsenterer specialets problemfelt, og problemformulering, begrebsdefinition og tidligere forskning på området.

Kapitel 2 er en præsentation af, specialets videnskabsteoretiske positionering – poststrukturalismen. I kapitlet gør jeg rede for hvad poststrukturalismen er, hvordan det passer ind i specialets ramme samt hvad der får mig at anvende denne position.

Kapitel 3 redegør for mit valg af teori, som baserer sig på Michel Foucaults arbejde. Derefter præsenteres udvalgte dele af hans teori, der bliver anvendt som perspektiver i specialets analyse.

Kapitel 4 omhandler de metodiske og analytiske overvejelser, der er gjort i forhold til at indsamle empiri i specialet. Herindunder observation, interview og dokumenter.

Kapitel 5 består af analysen. Heri analyserer jeg min empiri, med udgangspunkt i det valgte begrebsapparat.

Kapitel 6 består af en diskussion. I denne diskussion vil jeg reflektere over specialet.

Kapitel 7 konkluderer jeg på problemformuleringen og de fund som er gjort i specialet.

Kapitel 2

Specialets videnskabsteoretiske perspektiv

Det følgende afsnit vil vise hvordan specialets problemformulering anskues fra et poststrukturalistisk videnskabeligt udgangspunkt. Der vil derfor nu beskrives og diskuteres specialets ontologiske (det værende) og epistemologiske (viden om det værende) perspektiv.

Det ontologiske udgangspunkt

Ontologien beskæftiger sig med det værende og hermed, hvad der er virkeligt (Stormhøj 2006: 66). I poststrukturalismen bliver virkeligheden karakteriseret ved at have en ontologisk mangel. Dette betyder, at poststrukturalismen gør op med de former for filosofiske positioner, der har udgangspunkt i en ontologisk essentialisme. Dermed kan poststrukturalismen karakteriseres ved være ontologisk anti-essentialistisk (Stormhøj 2006: 67). En forudsætning i poststrukturalismen er at virkeligheden er diskursivt konstitueret. Med dette menes der at sproget er betydningsskabende og virkelighedskonstituerende. Endvidere handler denne forudsætning om at:

"Hvad der er til, det virkelige, er diskursivt konstitueret eller 'medieret'. Det betyder, at alt hvad der fremtræder for os, altid allerede er diskursiveret, eftersom enhver betegnelse af det virkelige for at være forståelig må referere til kollektive virkelighedsopfattelser eller til bestemte diskurser, altså bestemte menings- og handlingshorisonter. Dermed ikke sagt, at virkeligheden ikke findes. Den findes, men ikke som en selvberoende, selv-identisk og uforanderlig størrelse." (Stormhøj 2006: 33).

Denne mangel på ontologi gør, at der ikke eksisterer noget som er absolut. Videre menes der med denne mangel, at måden hvorpå mennesker med handicap på overførselsindkomst italesættes og forstås på, ikke har nogen form for fasthed. I stedet kan dens karakter beskrives som: "(...) snarere ustadig, heterogen og flydende. Den er, ligesom vi selv er, underlagt en historicitet, dvs. tidlighed som vilkår. Det betyder, at ingenting kan være stabilt og konstant." (Stormhøj 2006: 66). Denne mangel muliggør til gengæld at det som er

virkeligt kan blive tilgængeligt for konstruktion og viderekonstruktion, dog afhængigt af hvilken historisk diskurs som denne hører til indenfor. Dermed har vi den næste forudsætning i poststrukturalismen, hvilket, at diskurserne er historiske og danner baggrund for erkendelsen, og dermed ses virkeligheden også som noget, der konstitueres på historiske bestemte måder (Stormhøj 2006: 66-67). Dette betyder, at diskurserne fastsætter mulighedsbetingelserne, som så igen udgør en afgrænsning for, hvad der er muligt at erkende og hvordan det er muligt at erkende. Forstået på den måde at erkendelse ikke er muligt, medmindre det sker inden for og igennem specifikke diskurser (Stormhøj 2006: 33-34). Dermed har den ontologiske mangel ligeledes indflydelse på, hvordan mennesker med handicap er blevet italesat gennem tiden, hvordan disse konstruktioner er blevet bygget videre på, eller forstået på denne måde. Desuden hvordan de kan italesættes på ny ved at blive sat i forbindelse med nye og andre diskurser. Dog er en yderligere forudsætning i poststrukturalismen, at de beskrivelser af mennesker med handicap på overførselsindkomst der finder sted, vil være en såkaldt begrænset beskrivelse. Denne begrænsede beskrivelse bliver bygget op af det, der kaldes en kombination af definitions- og eksklusionsprocesser:

“Den virkelighedskonstituerende begrænsning, der er med til at skabe virkeligheden, forstås oftest som et spørgsmål om magtudøvelse eller interesse- og værdikamp. Der er tale om en uophørlig strid mellem en flerhed af diskurser, der indbyrdes konkurrerer om at definere virkeligheden, eller et bestemt udsnit af denne, ved at lukke andre mulige definitioner ude.”
(Stormhøj 2006: 34).

Med dette forstås der at med etableringen af en mening, lukkes der hermed ned for andre muligheder, ved en eksklusion af disse. Dermed hvilke mulige forståelser af mennesker med handicap der er i tidens løb og frem til i dag med den Jobreform fase 1, er blevet udelukket.

Det epistemologiske udgangspunkt

Epistemologi omhandler, hvordan jeg undersøger specialets problemformulering, og dermed tilegner mig viden om det ontologiske værende (Creswell 2013: 20). I poststrukturalismen er det ikke muligt for at komme frem til en sand og universel viden, da der ikke findes et rent eller

neutralt udgangspunkt for erkendelsen. Jeg er selv indlejret i en historisk diskursiv forforståelse af mennesker med handicap. Ligesåvel som jeg har en subjektiv mening omkring den nye Jobreform fase 1 og dennes indflydelse på mennesker med handicaps liv (Stormhøj 2006: 19). Derfor findes der ingen objektiv sandhed, da jeg også er med til at skabe den, da min egen analyse, resultater og vurderinger, således selv er diskursive konstruktioner, indlejret i mine egne historiske diskursive forforståelser. For at sikre mig at mit speciale er validt, arbejder jeg derfor ud fra gennemsigtighedsprincippet (Phillips 2010: 283). Gennemsigtighedsprincippet er baseret på en ide om, at jo bedre jeg er til at være gennemsigtig med, hvordan at jeg behandler min produktion af viden, jo mere valid bliver denne. Dette skal forstås således, at læseren får muligheden for enten at nikke anerkendende eller at afvisende overfor mine konklusioner. Årsagen til princippet er, at jeg i mit akademiske arbejde med diskurser altid vil kondensere min empiri, som må gøres for at bruge, hvad der er analytisk interessant. For at dette ikke virker implicit, vil der i specialet forsøges at gøre brugen, præmisserne og teorien gennemsigtigt ved at tydeliggøre disse gennem specialet (Phillips 2010: 283).

I den poststrukturalistiske tænkning kan der lokaliseres et opgør med den essentialistisk måde, hvorpå at fænomener kan beskrives og begrundes. Den måde der ønskes at gøre op med er essentialismen, det at fænomener bliver tilskrevet indeholder en form for universel og kulturafhængig essens. Der sker skift i det forskningsfokus, da det skifter fra at have fokus på essensen til nu at se på den konstituerede proces (Søndergaard 2000: 6). Det, der betragtes som sand viden om et givet fænomen eksempelvis mennesker med handicap i den nuværende Jobreform fase 1, er resultat af en vellykket hegemonisering bestræbelse. Dette betyder en magtfuld lukning der er opnået enighed om, og som konstituerer mennesker med handicaps virkelighed på en bestemt måde (Stormhøj 2006: 19). Der er altså vedtaget en bestemt måde at forstå dette fænomen på, og i denne proces er der således andre forståelser som bliver marginaliseret eller undertrykt (Stormhøj 2006: 19). Mit formål er, at belyse og fremvise de diskursive betingelser og afgrænsninger som former og skaber en sandhed, og giver denne sandhed muligheden for at være sand. Grundet den poststrukturalisme kritik af virkeligheden som værende ontologisk mangel, der har en fast essens, hvorfra mening kan tilskrives, rykkes mit forskningsfokus fra *hvad* til *hvordan*. Dette vil sige at jeg ikke spørger til

fænomenets essens, men i stedet flytter mit forskningsblik på de tilblivelsesprocesser, hvorigennem mennesker med handicap på overførselsindkomst kommer til at eksistere på bestemte måder (Søndergaard 2000: 6). For at have størst mulighed for at kunne stille mig åben og nysgerrig overfor specialets problemfelt, vil jeg nu redegøre for mine forforståelser, og dermed hvilken historisk diskurs jeg selv er indlejret i, for at min besvarelse af specialets problemformulering, kan være så gennemsigtig som muligt.

Mine forforståelser

Mine forforståelser bærer en del præg af, at jeg tidligt i min specialeproces var optaget af emnet fattigdom i forhold til Jobreform fase 1². Jeg har inden specialet førhen beskæftiget mig med fattigdom. Blandt andet skrev jeg bachelorprojekt på socialrådgiveruddannelsen omkring børnefattigdom. I dette projekt blev der undersøgt, hvordan at socialrådgiverens forståelse påvirker det sociale arbejde med børn, der lever i fattigdom. Tillige hvordan det sociale arbejde i forvaltningen kunne opkvalificeres i arbejdet med børn, der lever i fattigdom. Desuden blev der undersøgt hvordan at fattigdom påvirker børns trivsel og udvikling. Konklusionen blev at de interviewede socialrådgivere havde en relativ fattigdomsforståelse, og ligeledes opfattede fattigdom som et problem som skulle løses. Der var mange parametre der kunne påvirke de børn som levede i fattigdom. Projektet kom ind på, hvordan at børnene blandt andet var i risiko for mobning, social eksklusion, stigmatisering og oplevelse af skam.

Denne interesse har ligeledes ført til, at jeg har fulgt den debat som fjernelsen af fattigdomsgrænsen har skabt, og da debatten omkring Jobreform fase 1 bragte fattigdomsproblematikken frem. Mine forforståelser omkring fattigdom, handler om en forståelse om at det er en reel problemstilling i dagens Danmark. Det handler om, at der er mennesker som lever med afsavn. Disse afsavn kan være det at man ikke har råd til at gå til tandlæge, ikke har råd til at holde jul eller fødselsdag for deres børn. Endvidere handler afsavn om ikke at kunne deltage eller være en del af aktiviteter som kan anses som værende en del af livet. Hvad man forstår ved fattigdom, kommer også til at betyde, hvorledes man mener der eksisterer fattigdom i Danmark, og om det

² Hvorfor mit genstandsområde bliver mennesker med handicap på overførselsindkomst, bliver præciseret i specialets afsnit om observation

er en problemstilling der skal sættes ind overfor. Jeg mener at det er forskelligt, hvad der bliver anset som et problem og hvordan man så har tænkt sig at tage sig af det problem. Når det kommer til fjernelsen af fattigdomsgrænsen, har jeg en forforståelse om at det er et udtryk for et valg om ikke at skulle beskæftige sig med fattigdom fra politisk side. For når der ikke er en grænse for hvornår man er fattig i Danmark, er der ikke nogen, som kan karakteriseres som værende fattig, da ingen lever under fattigdomsgrænsen.

I forhold til at der bliver valgt at indføre et loft over kontanthjælpen samt at indføre 225-timersreglen³, som gør at mennesker på kontanthjælp kan miste en del af deres ydelser. Det har ligeledes ført til en debat omkring at det vil medføre konsekvenser som hjemløshed og fattigdom. Efter at have fulgt med i debatten både inden og under specialeskrivningen, udviklede mit fokus sig fra at se på fattigdom, til være mere optaget af en særlig målgruppe, som blev talt om i debatten – nemlig mennesker med handicap. Formålet med Jobreform fase 1 er, at det skal kunne betale sig at arbejde frem for at være på kontanthjælp. Min forforståelse i forhold til jobreformen og mennesker med handicap er at der kan opstå problemer med at få gruppen til at reagere på de økonomiske incitamerter, som ligger i reformen.

³ Jobreform fase 1

Kapitel 3

Specialets teoretiske inspiration

Specialets teoretiske afsæt henter inspiration hos Michel Foucault. Foucault har gennem sit forfatterskab haft som intention at belyse og problematisere bestemte typer af menneskelig erfaring og væren (Wæver 2012: 306). På den måde vil jeg ud fra Foucaults begrebsapparat belyse og problematisere *hvordan* vores aktuelle italesættelse af mennesker med handicap. Det sker med afsæt i Jobreform fase 1 og ved at afdække de dybereliggende, men altid historiske specifikke mulighedsbetingelser for produktion af viden. Det vil sige måden hvorpå vi ved og frembringer sandhed på omkring mennesker med handicap på overførselsindkomst (Stormhøj 2006: 55). Dette kapitels formål er derfor, at tage afsæt i Foucaults begrebsapparat, for at udvælge nogle begreber i Foucaults værktøjskasse (Heede 2007: 13), som jeg vil anvende for at undersøge specialets problemformulering. Jeg kommer ikke til at beskæftige mig med hele hans begrebsapparat, men jeg har udvalgt de begreber, der har særligt interesse for undersøgelsen af italesættelsen af mennesker med handicap igennem tiden. Der vil anvendes Foucaults biopolitiske magtforståelse, genealogi, diskurs og problematisering.

Magt og biopolitik

Specialets interessefelt omhandler de diskursive italesættelser af mennesker med handicap på overførselsindkomst fra et politisk perspektiv som det kommer til udtryk igennem lovgivninger, udvalgsarbejde, betænkninger, handleplaner etc.

Den magtforståelse som mit speciale bygger på, er Foucaults forståelse af magt, som værende det at magt opfattes som en form for styring, der betragter ethvert forsøg på at forme og omforme "sandheder" i en given diskurs (Villadsen 2013: 341). Det vil sige, at hvis diskursen ændrer sig, ændrer den sande viden sig dermed også, og det er derfor inden for diskurserne, at viden om "virkeligheden" produceres (Villadsen 2013: 341). Foucault forsøger at vise med sine egne genealogiske undersøgelser, hvordan at magten fungerer og tillige hvorledes at magtmekanisme spiller en aktiv rolle i kontrollen af mennesket. Magt indgår altid i diskursen. Hos Foucault er

magt et fænomen som har indflydelse på alle aspekter af den menneskelige adfærd og dets handlinger (Richter 2011: 419). For Foucault er magten et samfundsmæssigt grundvilkår, det er at være en del af samfundet betyder, at der er handlinger som bestemmer over andre handlinger (Heede 2007: 43). *"(...) ved hjælp af retten men ved hjælp af teknikken, - ikke ved hjælp af loven men ved hjælp af normalisationen, ikke ved hjælp af afstraffelsen men ved hjælp af kontrollen, - og som udøves på alle niveauer og i former som overskrider staten og dens apparater."* (Foucault 1994: 95-96). Den moderne magt er ikke bygget på undertrykkelse og udelukkelse, i stedet kan den siges at være karakteriseret ved at komme med forslag og tilskyndelser. Man besidder ikke magten, og fremfor at søge efter hvem der har denne magt, så skal der søges efter at se, hvordan at magten virker (Fogh Jensen 2013: 162). *"Magten er allestedsnærværende: ikke fordi det er dens privilegium at sammenfatte alt i sin uovervindelige enhed, men fordi den skabes hvert øjeblik, på alle punkter, eller snarere i et hvert forhold mellem to eller flere punkter. Magten er overalt, hvilket ikke skyldes at den omfatter alt, men at den kommer alle steder fra."* (Foucault 1994: 98-99). Magten kan forstås som produktiv, idet at den konstituerer viden, diskurser og kroppe (Jørgensen & Phillips 1999: 23). Da specialet har udgangspunkt i den måde hvorpå mennesker med handicap på overførselsindkomst gennem tiden er blevet italesat fra et politisk perspektiv af, bliver Foucaults begreb omkring biopolitik særlig interessant for specialet. Foucault bruger biopolitik, når det handler om styring af befolkningens adfærd, udvikling, formering etc. (Fogh Jensen & Hansen 2006: 37). Formålet med inddragelsen af Foucaults biopolitik, er at jeg igennem denne forståelse kan vise, hvordan at staten interesser sig for det menneskelige liv, ved at vedtage forskellige tiltag og lovgivninger over for mennesker med handicap. Foucault anvender nemlig begrebet biopolitik om, det at menneskets biologiske liv bliver gjort til genstand for politisk beregning og indgriben (Foucault 1994: 147; Villadsen 2013: 353). Derfor vil jeg i analysen forsøge at fremanalysere den biopolitik, vi har været vidende til, ved at se på hvordan staten har søgt at regulere og disciplinere mennesker med handicap igennem tiden. Biopolitikken retter sig særligt mod livsprocesser på et generelt befolkningsniveau så som fødselstal, folkesundhed, boligforhold, etc. Med den indeholder ligeledes tiltag mod de miljøer og livstile, som påvirker mennesket (Villadsen 2013: 353). Det interessante ved den biopolitiske forståelse er, at den i modsætning til den

suveræne magts "ret til at leve" bliver til "magt til at til at leve" (Foucault 1994: 140-142). Dette betyder at biopolitik handler om skabelsen af det moderne menneske. I min værkstøjskasse (Heede 2007: 13), benytter jeg mig af den forståelse af, at biopolitikken indeholder teknikker og teknologier, som er blevet skabt til at kunne analysere, regulere, kontrollere samt definere menneskers liv og adfærd (Nilsson 2009: 114-115). Med den biopolitiske magtforståelse kan jeg forstå den voksende betydning, som normen har fået i samfundet: "En sådan form for magt må forsøge at kvalificere, måle, vurdere, hierarkisere, (...) den fremkalder inddelinger, hvis midtpunkt er normen" (Foucault 1994: 149). Normen kan findes i loven, for som Foucault selv udtrykker det:

"Dette betyder ikke, at loven udviskes, eller at de juridiske institutioner har tendens til at forsvinde; men at loven i stadig stigende grad fungerer som norm, og at den juridiske institution integreres stadigt mere i et kontinuum af apparater (sundhedsvæsen, forvaltning osv.), hvis funktion fremfor alt er regulerende." (Foucault 1994: 149).

Derfor vil jeg i analysen se på, hvilke inddelinger og kategorier de forskellige lovgivninger skaber gennem tiden, og hvilke normer der er at finde i lovteksterne, handleplanerne, beskæftigelsestrategier etc. Denne forståelse bliver yderligere interessant i forhold til min problemformulering, da det egentlige fokus i Foucaults magtanalyser har været på: "My objective (...) has been to create a history of the different modes by which, in our culture, human beings are made subjects" (Foucault 2001b: 326). På den måde kan jeg igennem min analyse af lovgivninger, handleplaner osv. Undersøge, hvordan mennesker med handicap igennem tiden på én gang objektiviseres og gøres til subjekter (Heede 2007: 21). Det er nemlig sådan, at Foucault forstår det moderne menneske som værende drevet af en vilje til sandhed. Det kommer til udtryk ved, at det gør sig selv til objekt for viden, en viden som mennesket så underkaster sig selv eller bliver subjekt for, dette forhold betegner Foucault også som subjektivering (Villadsen 2006: 90). Det må gøres opmærksom på, at denne subjektiveringsproces er dobbelt proces. På den ene side er subjektet formende og konstituerende (det fænomenologiske aspekt), altså på et mikroniveau. Det at jeg netop ikke har et analytisk fokus på mikroniveau, skyldes at det da specialeprocessen blev påbegyndt, blev Jobreform fase 1

først vedtaget i Marts 2016 og med virkning fra den 1. Oktober 2016.⁴ Derfor er fokus på den anden side, hvordan at subjektet, ifølge Foucault, formes af forskellige objektgørelser, på et makroniveau, som er her, hvor dette speciale har sit analytiske fokus. Subjektivering er derfor ifølge Foucault en formnings- og dannelsesproces, som styres og reguleres, som for eksempel normer igennem lovgivninger, handleplaner osv., men som samtidig forudsætter individets aktive selvdannelse i form af forskellige operationer på egen krop og sjæl, tanker, adfærd og levevis med henblik på at reformere sig selv for at opnå en vis tilstand af lykke, renhed, visdom, dannelse eller perfektion (Otto 2003: 2).

Problemativering

Foucaults begreb om problematisering ser jeg som et anvendeligt perspektiv til min analyse. Da jeg undersøger, hvordan nogle vanskeligheder eller forhindringer konstrueres som et problem, og hvordan denne problematisering er med til at stille betingelser for, hvilke svar der kan gives til disse betingelser. Foucaults begreb om problematisering anvender jeg derfor sammen med biopolitikken, genealogien og diskurs, da dette er behjælpeligt med at belyse, hvordan mennesker med handicap på overførselsindkomst er blevet italesat og set som et problem, der skal håndteres:

“What I intended to analyze in most of my work was neither people’s behavior (which is something that belongs to the field of social history), nor ideas in their representative values. What I tried to from the beginning was to analyze the process of “problematization” – which means why certain things (behavior, phenomena, processes) became a problem. Why for example, certain forms of behavior were characterized and classified as “madness” while other similar forms were completely neglected at a given historical moment; the same thing for crime and delinquency, the same question for the problematization of sexuality” (Foucault 1998a: 17).

For Foucault er problematisering en måde hvorpå, at jeg kan forstå en kulturs måde at forstå sig selv og sin verden på (Fogh Jensen 2013: 20). Det handler,

⁴ Mikroperspektivet vil blive yderligere reflekteret i specialets metodeafsnit.

om at jeg med denne forståelse af problematisering kan se hvordan, at forskellige måder at løse problemer på er blevet konstrueret, og ligeledes hvordan disse løsningsforslag er resulteret ud fra bestemte problematiseringer (Foucault 1997: 118-119). *"Hvilke løsningsmodeller, der kan gribes til, og hvilke der typisk vælges, afhænger af den givne problematisering, af hvad man tænker på det givne tidspunkt, og af hvad der praktisk er til rådighed."* (Fogh Jensen 2013: 20). Det handler derfor for mig om at undersøge de processer, der opstår, når mennesker med handicap på overførselsindkomst problematiseres, og ydermere at finde frem til de løsninger som problematiseringerne er endt ud i.

Diskurs

I 'The Archaeology of Knowledge' (1995) beskriver Foucault sit diskursbegreb således:

"We shall call discourse a group of statements in so far as they belong to the same discursive formation (...) it is made up of a limited number of statements for which a group of conditions of existence can be defined. Discourse in this sense is not an ideal, timeless form that also possesses a history; the problem is not therefore to ask one-self how and why it was able to emerge and become embodied at this point in time; it is, from beginning to end, historical – a fragment of history, a unity and discontinuity in history itself, posing the problem of its own limits, its divisions, its transformations, the specific modes of its temporality rather than its sudden irruption in the midst of the complicities of time." (Foucault 1995: 117).

Diskursen består således af en mindre antal af udsagn, hvori det er muligt at bestemme mulighedsbetingelserne for (Foucault 1972: 69). I en diskursanalyse er det først og fremmest vigtigt, at jeg betragter udsagn som de faktiske fremsatte udsagn i deres egen ret, og derfor skal jeg ikke søge en bagvedliggende essens (Villadsen 2013: 96). I min diskursanalyse er et udsagn kun interessant, hvis dette hævder en gyldighed for de fænomener, der omtales, hvilket vil sige at hver eneste tekst er udvalgt, fordi den faktisk siger noget omkring eller i forhold til mennesker med handicap på overførselsindkomst. Til dette opstiller Foucault tre kriterier: Der skal være et objekt, det skal etablere en udsagnsposition, og det skal indgå i et

begrebsnetværk (Villadsen 2013: 96). Et eksempel fra min analyse er Lov om revalidering (1960) hvor i der er fundet følgende:

- Objekt: 'invaliderede og andre erhvervshæmmede'.
- Begrebsnetværk: 'beskæftigelse', 'hjælpemidler', 'sygebehandling', 'undervisning', 'optræning', 'uddannelse' og 'erhvervsmæssige foranstaltninger'.
- Udsagnsposition: 'Politikere'.

Dette eksempel viser, hvordan at der igennem lovteksten etableres et objekt på en bestemt måde. Eksemplet viser, hvordan der i en given periode kan tales om, iagttage og handles på objektet. Perioden er kendetegnet ved, at mennesker med handicap blev subjektiveret som invaliderede og erhvervshæmmede. Endvidere er der et begrebsnetværk da begrebet 'beskæftigelse' i loven således aktualiserer andre begreber som 'særlige foranstaltninger', 'genoprette eller udvikle deres erhvervsevne', 'hjælpemidler 'hjælp' og 'erhvervsmæssige foranstaltninger'. Samtidig etableredes der en udsagnsposition, om hvem der kan ytre sig om invaliderede og andre erhvervshæmmede, som i dette tilfælde er politikere (Lov nr. 170 1960: § 1). I en Foucault inspireret diskursanalyse er det også vigtigt at fremanalyse hvorfor bestemte udsagn blev mulig og andre ikke (Villadsen 2006: 98). Derfor undersøger jeg, hvordan udsagnet opstod i et mulighedsfelt af allerede sagte, tekniske hjælpemidler, praksisser og intuitioner - hvorfor kunne der siges som der kunne, og dermed løsriver jeg ikke diskurserne fra den samfundsmæssige og materielle kontekst (Villadsen 2006: 98). I det øjeblik jeg igennem min diskursanalyse kan iagttage en regelmæssighed i den måde mennesker med handicap bliver italesat på i en given periode, kan jeg tale om en diskursiv formation: *"I det tilfælde, hvor man mellem et vist antal ytringer kunne beskrive et sådant spredningssystem; i det tilfælde, hvor man mellem objekterne, fremsigelsestyperne, begreberne, de tematiske valg, kunne definere en regelmæssighed (en orden, nogle korrelationer, nogle positioner og funktioner, nogle transformationer), vil man som en vedtagelse sige, at man har at gøre med en diskursiv formation"* (Foucault 2005: 83). Det vil altså sige, at når jeg kan observere at samme udsagn bliver brugt regelmæssigt, vil der være tale om en diskursiv formation. Dette er relevant, da dette kan vise, hvordan en diskurs har været med til at muliggøre en bestemt forståelse af mennesker med handicap.

Genealogi

Jeg ønsker med afsæt i Foucaults genealogiske arbejdsmåde, at tage afsæt i nutiden, for derigennem at søge tilbage i fortiden, for at finde ud af hvordan den nutidige diskursive forståelse af mennesker med handicap er blevet mulig. For som Foucault skriver: *“Intet har her nogen lighed med en arts udvikling, et folks skæbne; at følge herkomsten komplekse fremadskridende består tværtimod i at opretholde det, der er sket i den splittelse, som er særegen for den; det gælder at afsøge tilfældene, de bittesmå afvigelse - eller tværtimod totale omvendinger - fejltagelserne, fejlurderingerne, fejlregningerne, som har affødt det, som eksisterer og er gyldigt for os; det gælder om at finde roden til det, vi kender, og det vi er.”* (Foucault 2001a: 63). For hvis jeg lytter til historien kan jeg opdage at: *“(...) bagved tingene er der ‘helt andre ting’: ikke deres essentielle og udaterede hemmelighed, men den hemmelighed, at de er uden essens, eller at deres essens blev konstrueret stykke for stykke, ud fra figurerer som var fremmede for denne.”* (Foucault 2001a: 59). Her er Foucault på lige fod med mit poststrukturalistiske ontologiske udgangspunkt, da det med Foucault ikke skal forstås som at de diskursive forståelse af mennesker med handicap på overførselsindkomst ikke har en essens, men er blevet konstrueret igennem historiske tilblivelsesprocesser. Det drejer sig derfor om, at jeg skal vise hvordan det, som fremstår som et selvfølgelig, homogent og lukket objekt, i virkeligheden er sammensat af en række historiske elementer. Dermed ønsker jeg at vise hvordan forståelsen af mennesker med handicap på overførselsindkomst er skabt ud fra diverse elementer, som er videreført og rekombineret i nye konstellationer (Villadsen 2006: 90). Dette betyder, at jeg med min genealogi vil skrive: *“the history of the present”* (Foucault 1979: 31). Foucault beskriver meningen med *‘the history of the present’* som følgende: *“I set out from a problem expressed in the terms current today and I try to work out its genealogy. Genealogy means that I begin my analysis from a question posed in the present”* (Garland 2014: 367). Når jeg forsøger at skrive *‘the history of the present’*, er det vigtigt at jeg i min analyse både inddrager kontinuiteter og diskontinuiteter. Kontinuitet skal forstås, som hvordan bestemte historiske elementer føres videre (Villadsen 2006: 91). Diskontinuitet skal forstås som: *“Den kendsgerning, at en kultur nogen gang i løbet af få år ophører med at tænke, som den har gjort ind til da, og giver sig til at tænke noget andet og anderledes”* (Foucault 1999: 87). En diskontinuitet eller et brud indikerer at *“tingene ikke*

længere sanses, beskrives, udtrykkes, karakteriseres, klassificeres og vides på samme måde" (Foucault 1999: 259). Dette vil sige, at jeg forsøger at skrive en kritisk modfortælling til nutidens opfattelse af kontinuiteter og diskontinuiteter:

"Når historien beskrives som en logisk fremadskridende og evolutionær proces, påpeger genealogen de brud, kampe og udgrænsninger, som nutidens herskende vidensformer er et resultat af. Og omvendt: Når historien beskrives i form af brud, der hævdes at lægge fortidens 'barbariske', 'inhumane' og 'irrationelle' forestillinger bag sig, søger genealogen at fremvise kontinuiteter mellem vores 'oplyste humanisme' og dens primitive fortid" (Villadsen 2004: 21).

Dette gør jeg ved *"at markere det diskontinuerte i det, der præsenterer sig selv som kontinuert, og undersøger evt. kontinuiteter, der hvor noget præsenterer sig selv som nyt, anderledes eller unikt"* (Åkerstrøm Andersen 1999: 57-58). Det kan altså siges, at når historien fremstilles som et logisk fremadskridende forløb søger jeg efter at beskrive de diskontinuiteter (brud), og når historien opdeles i faser, søges der efter at beskrive kontinuiteter (gentagelser) (Mik-Meyer & Villadsen 2007: 32). Derfor er opgaven at finde empiri der, hvor jeg kan observere brud inden for diskurser om mennesker med handicap. Omdrejningspunktet for genealogien er derfor kontinuiteter og diskontinuiteter, da jeg vil undersøge hvordan diskursen om mennesker med handicap på overførelsesindkomst har udviklet sig og gjort den nutidige diskurs mulig.

Opsummerende kan det kort siges at specialets analysestrategi handler om, at med biopolitikken ønsker jeg at have fokus på hvordan staten styrer mennesker med handicap. Med problematisering, ønsker jeg at undersøge hvordan at nogle vanskeligheder konstrueres som et problem, og hvordan denne problematisering søges løst. Det handler om at se på, hvilke diskurser har der været i gennem tiden, og med genealogien er det muligt for mig at se på de diskursive sammenhænge, gentagelser og brud over tid.

Refleksioner over den valgte teori

Det at jeg vælger at Foucault som min teoretisk inspiration til besvarelsen af min problemformuleringen, betyder samtidig at jeg har afgrænset mig fra andre teorier. Af andre relevante diskursteorier findes blandt andet Ernesto

Laclau og Chantal Mouffe, som jeg har afgrænset mig fra. Dette skyldes at Foucault falder mig mere naturlig, da jeg ønsker at spørge til, *hvordan* den diskursive italesættelse af mennesker med handicap på overførselsindkomst, med udgangspunkt i Jobreform fase 1, blev mulig. Derfor afgrænser jeg mig fra Laclau og Mouffe, da deres diskursteori ikke umildbart lægger op til at kunne anskue problemformuleringen ud fra et historisk perspektiv, da disse har et større fokus på diskursiv kamp (Jørgensen & Philips 1999: 15).

Kapitel 4

Specialets metodiske og analytiske overvejelser

Med udgangspunkt i specialets teoretiske forståelse, har jeg redegjort for, hvad Foucaults begrebsapparat kan bruges til i forhold til specialets problemformulering. Det følgende afsnit har til formål at klarlægge den metodologiske og analytiske ramme for, hvordan jeg metodisk og analytisk bruger Foucaults teori til at besvare: *Hvordan er mennesker med handicap på overførselsindkomst blevet italesat i forhold til beskæftigelse gennem tiden, og hvordan fører dette frem til den nuværende politiske diskussion omkring Jobreform fase 1?*

Observation

Det er valgt, at foretage en observation i forbindelse med udarbejdelsen af specialet. Dette er valgt, fordi at jeg ønskede at danne et overblik over en del af de forskellige positioner, som har deltaget i debatten omkring Jobreform fase 1. Observationens formål var at overvære beskæftigelsesudvalgets åbne høring omkring konsekvenserne af kontanthjælpsloftet. Observationen fandt sted torsdag den 25. februar 2016 kl. 10.30-13.45 i Landstingssalen på Christiansborg (Beskæftigelsesudvalget 2016). Observationen foregik i begyndelsen af specialeperioden og blev derfor brugt som led i at komme nærmere et specielt fokuspunkt i specialeskrivningen. Da det var tidligt i processen var genstandsfeltet for specialet meget åben, og derfor er observationsguiden udarbejdet derefter. Min observationsguide (Jensen 2010: 137), bestod af tre rubrikker, som havde overskrifterne 'Hvem, Holdning og Andet' (Bilag A)⁵. I disse rubrikker kunne jeg tage noter til de forskellige oplæg, der blev holdt. Det var valgt at gøre observationsguiden meget åben, idet mit formål med observationen var at blot at observere og blive inspireret i forhold til de forskellige holdninger, der var i den politiske debat omkring Jobreform fase 1. Inden den åbne høring fandt sted var der blevet lagt et program ud for mødet. Den åbne høring blev afholdt med henblik på at belyse og drøfte konsekvenser i forhold til fattiggørelse, hjemløshed og børns

⁵ Guiden er vedlagt som bilag hvori den er udfyldt med noter fra observationen

vilkår, integration på arbejdsmarkedet af mennesker med nedsat arbejdsevne og incitament til at arbejde og jobskabelse, løndannelse og rekruttering (Folketinget 2016b). Den åbne høring startede med at beskæftigelsesudvalgets formand Marlene Harpsøe (DF) holdt først et kort oplæg. Oplæggene var delt ind i tre blokke efter tre temaer. Første blok handlede omkring 'Konsekvenser i forhold til fattiggørelse, hjemløshed og børns vilkår', og heri var der oplæg fra Hanne Thomsen, som er medlem af Rådet for Socialt Udsatte og formand for WeShelter, Majbrit Berlau som er formand for Dansk Socialrådgiverforening og beskæftigelses- og integrationsborgmester ved Københavns Kommune Anna Mee Allerslev (RV) (Folketinget 2016b). Den anden blok handlede omkring 'Konsekvenser i forhold til integration på arbejdsmarkedet af mennesker med nedsat arbejdsevne og incitament til at arbejde', og her var oplæg fra Thorkild Olesen, som er formand for Danske Handicaporganisationer, Torben Tranæs fra SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og Senior Forsker ved Rockwool Fonden Marie Louise Schultz-Nielsen (Folketinget 2016b). Den sidste blok var omkring 'Konsekvenser i forhold til jobskabelse, løndannelse og rekruttering' og oplægsholderne var Torben Tranæs som er medlem af Det Økonomiske Råds formandskab, Erik Simonsen som er underdirektør i DA og Ejner K. Holst som er LO-næstformand (Folketinget 2016b). De holdt hver et oplæg på 10 minutter, og efter hver blok var det muligt at for de deltagende politikker at stille spørgsmål til dem. Det er således gennem denne observation, at jeg blev opmærksom på problematikken omkring mennesker med handicap på overførselsindkomst, og dermed fandt en interesse i dette genstandsfelt, da formanden for Danske Handicaporganisationer udtalte følgende:

"Vi er blevet pisket rundt i manegen, og det er uværdigt. Mennesker med handicap bliver flyttet rundt på forskellige ydelser og når vi bliver lidt for mange på se ydelse, så får vi af vide: I skal jo egentlig ikke være på kontanthjælp, mennesker med handicap. I skal være på ressourceforløb. Om nogle år vil jeg tro, at der er for mange på ressource forløb og så skal man lave en ny reform." (Folketinget 2016a).

Med denne udtalelse begyndte en undring at opstå. Da jeg gik ind til denne åbne høring troede jeg, at jeg på en eller anden måde skulle have fokus på

fattigdom i Danmark f.eks. om der skabes fattigdom i Danmark med Jobreform fase 1? Men med Thorkild Olesens udtalelse begyndte jeg at undre mig over mennesker med et handicap på overførselsindkomst. Jeg fik en fornemmelse af at der er forskellige diskurser om netop dette. På den ene side observerede jeg, Erik Simonsen (Underdirektør i DA) og hans udtalelser, om at det var en god ide med et kontanthjælpsloft, da dette netop skal betale sig for folk at gå på arbejde (Folketinget 2016a). På den anden side Thorkild Olesen som udtaler at der er kommet for mange mennesker med et handicap på kontanthjælp, og at der skal skabes mere plads på arbejdsmarked til handicappede. På denne måde begyndte jeg at undre mig over at mennesker med handicap på overførselsindkomst. Hvordan er de placeret i forhold til beskæftigelse, hvor kommer forståelsen af mennesker med handicap på overførselsindkomst fra, og hvad er forståelsen overhovedet? Derfor begyndte jeg også at gå væk fra mit oprindelige fokus på fattigdom. Jeg søgte viden om tidligere forskning om mennesker med handicap⁶ og påbegyndte dermed at placere mit speciale inden for denne forskning og jeg fik samtidig øje på Michel Foucaults teoretiske arbejde.

Kvalitativ interview

I følgende afsnit redegøres og diskuteres det, hvordan jeg udformer og udfører mit kvalitative interview med formanden for Danske Handicaporganisationer, Thorkild Olesen.

Udvælgelsen

Da jeg igennem min Foucault læsning fik en begyndende forståelse af hans diskursbegreb, begyndte jeg at forstå Thorkild Olesen som repræsentant for en politisk organisation, der i diskursen udgjorde en udsagnsposition, som kunne ytre sig om mennesker med handicap. Da der i specialet er fokus på makroniveau, i form af den politiske debat omkring Jobreform fase 1, er der valgt at se på de folketingsdebatter, der har været i behandlingen af lovforslaget. Derfor er det fravalgt at interviewe forskellige politikkerne, idet jeg valgte at benytte folketingsdebatterne for at få så bredt et udvalg af diskurser. Idet at Thorkild Olesen ikke er folketingspolitiker og derfor har han ikke har været tilstede under den direkte behandling af jobreformen, er

⁶ Se afsnit om tidligere forskning

det valgt at interviewe ham. Dette sker for at forstå og undersøge hvilke diskurser han repræsenterer som formand for Danske handicaporganisationer, og hvordan han ser organisationens indflydelse på debatten. Det at jeg ikke vælger at interviewe mennesker med handicap, som bliver påvirket af Jobreform fase 1, skyldes som tidligere nævnt, at jeg har mit analytiske fokus på et makroniveau (Otto 2003: 2). Det at jeg ikke vælger at have mit fokus på mikroniveauet, og dermed kunne få en dybere forståelse af den dobbelte proces af subjektiveringsprocessen (Villadsen 2006: 90; Otto 2003: 2) skyldes, at Jobreform fase 1 først trådte i kraft den 1. Oktober 2016. Derfor vil det ikke være muligt at få en reel forståelse af de påvirkninger, reformen vil have på mennesker med handicap. Det vil sige, at hvis jeg udførte en række interviews med disse, vil interviewet bære præg af hvad informanterne tror at Jobreform fase 1 vil kunne få af mulige påvirkninger på deres liv. Derfor finder jeg ikke dette relevant, inden for specialets tidsramme⁷, men det vil have været relevant, og kunne have givet specialet en større udsigelseskraft, hvis tidsrammen havde tilladt det.

Kvalitativ interview i et interaktionistisk perspektiv

I udførelsen af mit interview er jeg inspireret af, et interview i et interaktionistisk perspektiv (Järvinen & Mik-Meyer 2005). Mit interview med Thorkild Olesen skal ses som et socialt møde, en samtale imellem dialogpartnere, mig som interviewer og Thorkild Olesen som den interviewede, der sammen producerede tekstede fortællinger om Thorkild Olesens virkelighed, og den måde hvorpå han betydningsætter denne (Staunæs & Søndergaard 2005: 54). Dog skal mit interview ikke ses som, at jeg i en fænomenologisk forstand, ønsker at få adgang til og beskrive hans livsverden (Hyldgaard 2006: 40). Sigtet er derimod på de diskurser han repræsenterer, som formand for Danske handicaporganisationer, og som jeg ønsker at fremanalysere igennem et interview. Dermed er det vigtigt for mig i selve interviewet at være bevidst om, at det Thorkild Olesen fortalte, ikke blot er et udtryk for måde hvorpå han ser sin verden, men hvilken position hvorfra han fortæller om, hvordan mennesker med handicap bliver og er blevet italesat, problematiseret og håndteret (Foucault 1998: 17; Staunæs & Søndergaard 2005: 57). Da specialet er skrevet ud fra en poststrukturalistisk

⁷ Specialet er udarbejdet mellem den 1. Februar 2016 til den 14. November 2016

videnskabsteoretisk position, er en præmis at jeg ikke kan forholde mig objektiv til specialets problemformulering og dermed heller ikke til interviewet. Derfor ser jeg mig selv, som interviewer, en der åbner op for forskningslandskabet, ved at lære af Thorkild Olesen. Dette vil sige, at jeg forsøger at åbne op for hans diskursive forståelse af mennesker med handicap på overførselsindkomst (Staunæs & Søndergaard 2005: 55). På den måde neutraliserer jeg ikke min indflydelse i interviewet, men forsøger at etablere et virksomt og engageret samarbejde, der kan udfolde Thorkild Olesens diskursive forståelser (Staunæs & Søndergaard 2005: 56). Derfor er min ambition i selve interviewsituationen, at producere viden i forhold til min problemformulering, ved at forfølge de spor der dukker op i løbet af interviewet. Derfor har jeg også udarbejdet en semistruktureret interviewguide (Bilag B) (Brinkmann & Tanggaard 2010: 37). Min interviewguide er baseret på tre temaer: 1) Fattigdom 2) Et moderne kontanthjælpsloft og 3) Danske Handicaporganisationers rolle i debatten om fattigdom og kontanthjælpsloft. Det kan kritiseres, at der er så meget fokus på fattigdom, da specialet netop ikke beskæftiger sig med dette længere. Men at interviewet har temaer, der omhandler fattigdom skyldes, at interviewet er udført den 20. april 2016, hvor jeg stadig havde et fokus på fattigdom, som har ændret sig i løbet af min skriveproces. Dog ser jeg ikke interviewet som spild, og det indgår til stadighed i min analyse. Det skyldes, at det generelle fokus er på mennesker med handicap og Jobreform fase 1. Derfor er det muligt at forfølge hans forklaringer på, hvordan handicaporganisationernes vilkår har ændret sig over tid. Samt at jeg kunne tænke ham som en repræsentant for Danske Handicaporganisationer, og derfor er det også interessant at vide noget om, hvad han italesætter som den konkrete anledning til, at han optrådte i folketinget. Gennem interviewet fik jeg også indblik i, hvordan han ser sig selv og sit arbejde som formand, hvordan varetages mennesker med handicaps behov bedst muligt, samt hvordan han oplever at have indflydelse på meningsdannelsen. Den semistrukturerede interviewform gjorde det også muligt for mig at forfølge mine på forhånd fastlagte forskningsspørgsmål, som derved fungerede som styrende for interviewet, men dog samtidig med mulighed for at afvige fra disse (Brinkmann & Tanggaard 2010: 38). Dermed var der plads i interaktionen med Thorkild Olesen, til at jeg kunne forfølge den fortælling som, han var

mest optaget af. På denne måde forsøgte jeg også at gøre plads til refleksive elementer i interviewet (Staunæs & Søndergaard 2005: 66). Dette vil sige, at jeg i interviewet forsøgte at åbne op for, at Thorkild Olesen også tænkte nyt og anderledes i forhold til Jobreform fase 1 og mennesker med handicap, og dermed reflektere undervejs over hans udfoldelser af erfaringer og oplevelse (Staunæs & Søndergaard 2005: 66). På den måde håbede jeg på, at Thorkild Olesen ville komme frem til mere bagvedliggende forståelser, og dermed undgå at han udelukkende talte om de kritiske elementer, han synes at være ved den nye Jobreform fase 1, men også reflekterede dybere over mennesker med handicaps position i samfundet.

Transskribering

Det er valgt at optage interviewet med en diktafon, og det gav Thorkild Olesen ligeledes samtykke til at det blev. Det er valgt at gøre, da det gør det muligt at lave en transskribering af interviewet, og dermed bedre gøre brug af udtalelserne i analysen i specialet. Det er valgt at lave en ordret og i fuld længde transskription af interviewet, da det giver en loyal og gennemsigtig transskription (Kvale & Brinkmann 2009: 202-210). Transskriptionen er vedlagt som bilag (Bilag C). Endvidere er det valgt når udtagelserne er brugt i analysen, at inddrage interviewspørgsmålet. Det sker for være så gennemsigtig som mulig i min brug af empirien.

Etik

Jeg har i forbindelse med mit interview med Thorkild Olesen, gjort mig nogle etiske overvejelser i forhold til selve interviewet og brugen af interviewet i analysen (Kvale & Brinkmann 2009: 87). Inden interviewet var jeg i kontakt med Thorkild Olesen og informerede ham om interviewet. På denne måde sikrede jeg mig, at han var indforstået med formålet. Da jeg i min analyse er inspireret af Foucaults diskurs forståelse, at udsagn skaber udsagnsposition at tale ud fra, har jeg valgt ikke at anonymisere Thorkild Olesen (Villadsen 2013: 96). Han er mundtligt informeret herom og har godkendt det. Ligeledes gjorde jeg ham opmærksom på at han ville få mulighed for at godkende brugen af interviewet i analyserne, samt at kunne trække sine udtagelser tilbage, inden specialet skulle afleveres. Thorkild Olesen har takket nej til, at godkende brugen af interviewet i analysen, men han vil gerne modtage

specialet efter udfærdigelse. Derudover er han ligeledes informeret om at specialet bliver offentligt tilgængeligt og har godkendt det.

Dokumenter

Da jeg med dette speciale har tænkt mig at udarbejde en Foucault inspireret genealogisk analyse af "*the history of the present*" (Foucault 1979: 31), i forhold til, hvordan historiens diskurser påvirker nutidens diskursive forståelser af mennesker med handicap og dermed har gjort disse diskurser mulige. For at fremanalysere denne genealogi, vil der inddrages dokumenter for at kunne belyse de forskellige diskurser om mennesker med handicap på overførselsindkomst igennem en historiske tidsperiode og frem til i dag (Lynggaard 2010: 137). Dokumenterne kan endvidere inddeles i tre kategorier, som består af primære, sekundære og tertiære dokumenter. I specialet er der anvendt sekundære og tertiære dokumenter (Lynggaard 2010: 139). De sekundære dokumenter består af dokumenter, som er tilgængeligt for alle, hvis produktion er fundet tæt på den begivenhed eller situation, som dokumentet henviser til. Disse dokumenter er f.eks. lovttekster, regeringsrapporter eller avisartikler. De tertiære dokumenter er ligeledes offentligt tilgængelige, men disse er til gengæld produceret efter begivenheden eller situationen, som dokumentet henviser til. Disse dokumenter er f.eks. akademiske bøger og tidsskriftsartikler (Lynggaard 2010: 139). Til specialet er det forsøgt hvor det er muligt, at finde de dokumenter som er udgivet i samme tid som de handler om, men samtidig har det været nødvendigt at bruge dokumenter som er skrevet efterfølgende for at kunne belyse historien.

Generering af dokumenter

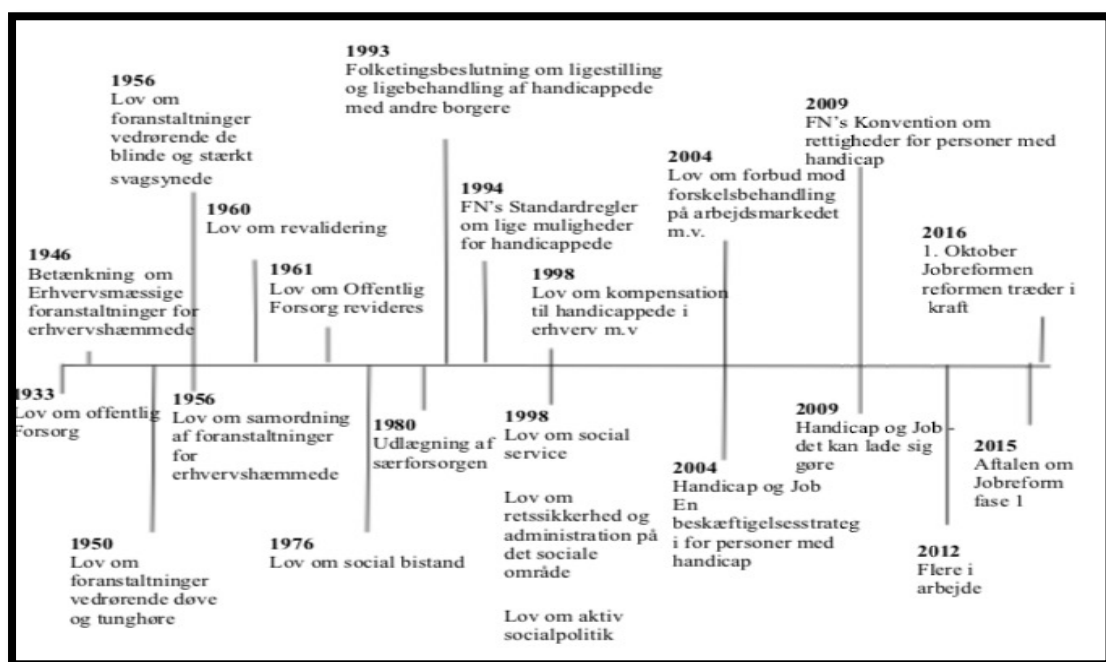
For at etablere specialets arkiv, vil der følges tre principper til denne dokumentindsamling. Disse tre principper er inspireret af Kasper Villadsens (2006) udlægning af, hvordan der indsamles dokumenter i et genealogisk perspektiv. Det første princip omhandler, at hvordan mennesker med handicap på overførselsindkomst er blevet italesat gennem tiden, og hvordan dette fører frem til den nuværende diskussion omkring Jobreform fase 1, er styrende for udvælgelsen af kilder. Dette betyder at, jeg i min udvælgelse har haft fokus på mennesker med handicap på overførselsindkomst i en historisk periode (Villadsen 2006: 100). For Foucault er det vigtigt, at jeg i genealogien

ikke skal læse teksterne som dokumenter, dette vil sige ikke, at jeg ikke læser dem som en dokumentation af en mening eller historisk kontekst som er placeret uden for teksten. Med genealogien søger jeg i stedet at anvende tekster som monumenter, hvis bidrag er at komme med en kritisk og anden type af belysning af det emne, som min genealogi beskæftiger sig med (Villadsen 2006: 100). Det andet princip omhandler, at jeg indkredser et arkiv af relevante kilder som jeg ønsker at gøre brug af, og dette gøres ved, at jeg følger de systemer af henvisninger, der er i teksterne: "*Genealogen må afsøge det relevante tekstkorpus gennem en registrering af teksternes gensidige henvisninger.*" (Villadsen 2006: 100). Hermed vil dette betyde, at jeg skal starte med finde de tekster, som umiddelbart hører inden for diskursen, som i dette speciale er mennesker med handicap på overførelsesindkomst. Herefter handler det om, at følge teksternes henvisninger og finde de andre tekster der refereres til. Dette foretages indtil, der kan spores en cirkularitet i teksternes henvisninger. Derfor har jeg i empiriindsamlingen forsøgt at læse bredt ud og forsøgt at bevæge mig ud fra udgangspunktet. Dermed vil det ud fra denne cirkularitet være muligt for mig at indsamle et godt arkiv af tekster (Villadsen 2006: 100-101). Det tredje princip omhandler, at der nu skal udpeges: "*(...) med udgangspunkt i det opbyggede arkiv de tekster, der får status af monumenter, og som den genealogiske analyse i særlig grad bruger tid på.*" (Villadsen 2006: 101). En tekst kan betegnes som et monument når de fremviser de særlige brud og kontinuitet, som er den som analysen beskæftiger sig med (Villadsen 2006: 101).

Afgræsning

Selvom Foucault har udtalt, at 'man bør læse alt' (Foucault 1998b: 263), og at jeg ikke skal være for afgrænset i min søgen efter at indsamle empiri, er det ikke er muligt at forfølge alle interessante historiske spor. Jeg har derfor valgt af afgrænse min historiske tidsperiode. Foucault kalder udvælgelse af nedslag i historien for eventiazation eller oversat til dansk begivenhedsskabelse. Dette gør han, da han mener, at den der udvælger har taget et strategisk valg om at gøre netop dette nedslag til en begivenhed i sin historieskrivning (Villadsen 2004: 19). Foucault uddyber omkring begivenhedsskabelse: "*(...) eventalization means rediscovering the connections, encounters, supports, blockages, plays of forces, strategies and so on which at a given moment establish what subsequently counts as being self-evident, universal and necessary (...)* This procedure of causal

multiplication means analyzing an event according to the multiple processes which constitute it. (...)" (Foucault 1991: 76) Derfor må jeg træffe nogle valg omkring, hvad det er, den genealogiske undersøgelse præcist har til formål at problematisere. Dette valg afhænger ydermere af hvilke kritiske effekter der søges at vise (Villadsen 2004: 20-21). Min genealogi starter i 1933 og frem til 2016. Mit argument for at starte i 1933 er, at jeg ser K.K Steinckes socialreform fra 1933 som begivenhedsskabende i forhold specialets problemformulering. Dette skyldes at med Socialreformen fra 1933, tildeles staten en forpligtelse til at hjælpe enhver borger i samfundet (Socialreformen 1933: 5) og herunder også særligt mennesker med et handicap: *"Staten drager Omsorg for Opdragelse, Underhold, Forsørgelse, Kur og Pleje af sindssyge, aandssvage, Epileptikere, vanføre, lemlæstede, talelidende, blinde og døvstumme, for saa vidt paagældende skal undergives Anstaltsbehandling enten på en egentligt Statsanstalt eller en statsanerkendt Anstalt eller af saadanne Anstalter under vedvarende Tilsyn anbringes i kontrolleret Familiepleje."* (Socialreformen 1933: 5). Hermed bliver mennesker med et handicap interessant i en biopolitisk forståelse. For at gøre det overskueligt for læserne kommer her en illustration af specialets historiske tidsramme samt tekster der har fået status af momenter, som bruges i analysen:

Repræsentativitet

Efter min afgræsning er spørgsmålet om mine dokumenter er repræsentative i forhold til at kunne besvare specialets problemformulering (Lynggard 2010: 148). Mit arkiv består af dokumenter, som nævnt er valgt ud fra, at de repræsenterer diskurser om mennesker med handicap på overførselsindkomst i et politisk perspektiv. Derfor vil jeg argumentere for at, da jeg benytter mig af politiske dokumenter, er de repræsentative i forhold til specialets problemformulering og historiske afgræsning. Når min genealogi omhandler de sidste cirka 80 år, vil den selvfølgelig være ufuldkommen, da jeg ikke kan argumentere for, at jeg har fundet alle politiske udgivelser, som kan omhandle mennesker med handicap på overførselsindkomst. Der må gøres opmærksom på, at igennem min empiriindsamling på Danske Handicaporganisationers hovedkvarter, at de netop have fortaget en oprydning i deres arkiv. Derfor er det kun muligt at indsamle få dokumenter fra perioden 30'erne, 50'erne, 60'erne og 90'erne. Derudover bekender jeg mig som nævnt også til post-strukturalismen i dette speciale. Dette betyder, at dette er min genealogi og at jeg dermed ikke kommer frem til en objektiv sandhed. Derfor kunne en anden genealog, komme frem til et helt andet resultat, men dette vil heller ikke være en objektiv sandhed (Stormhøj 2006: 19)

Autenticitet

Jeg vil argumentere for at specialets dokumenter er autentiske (Lynggard 2010: 148). Dokumenterne er autentiske, da deres oprindelse og afsender kan identificeres entydigt. Yderligere er argumentet for dokumenternes autenticitet for det første, at dokumenter fra Danske Handicaporganisationer er fundet i hovedkontors⁸ arkiv i samarbejde med Marianne Fredriksen, som er Kommunikationschef for Danske Handicaporganisationer. For det andet er betænkninger, beskæftigelsesstrategier, handleplaner, lovgivninger samt udvalgsarbejde, fundet i samarbejde med en bibliotekar fra Københavns hovedbibliotek, som har specialiseret viden omkring juriske udgivelser. Ydermere er dokumenterne ellers hentet direkte fra retsinformation eller regeringens hjemmeside.

⁸ Danske Handicaporganisation: Blekinge Blvd. 2, 2630 Taastrup. Telefon: 36751777

Analyse af den valgte empiri

I min bearbejdning af mit interview med Thorkild Olesen har jeg fulgt Steinar Kvaales tolkningstrin i forhold til mine dokumenter og mit interview tillige med inspiration fra Betina Wolfgang Rennisons udlægning (Rennison 2011: 40). For det første et tekstlæsningstrin, hvor jeg søger en overordnet og umildbar forståelse af teksten. Jeg har stillet følgende spørgsmål til mig selv, da jeg gennemlæste disse:

- Hvornår er teksten forfattet?
- Hvad handler teksten umildbart om?
- Hvad spørges der til, og hvilket svar gives?
- Hvilket net af tekster er teksten en del af?

For det andet reproduktionstrin, hvor tekstens selvforståelse reproduceres i en kondenseret version. (Rennison 2011: 40). Dette vil sige at jeg søger at forstå og identificere tekstens selvforståelse. Til dette stillede jeg følgende spørgsmål:

- Hvad er temaet i teksten?
- Hvilke nøglebegreber præsenteres?
- Hvilke problemer og løsningsforslag udpeger teksten?
- Hvilke centrale citater forsætter tekstens budskab og betydningsindhold?

Tredje og sidste er det analytiske trin, hvor jeg anlagde en mere analytisk læsning af dokumenterne og interviewet (Rennison 2011: 40). I forhold til bearbejdningen af mine dokumenter og interviewet har jeg en hypotetisk-deduktiv tilgang (Lynggaard 2010: 144). Dette betyder, at jeg på forhånd af min analytiske læsning af mine dokumentere og interviewet, tager udgangspunkt i en konkret læsning efter min teoriforståelse, da jeg leder efter diskurs om mennesker med handicap på overførselsindkomst. Med Foucaults begrebsapparat, giver det mig ligeledes mulighed for i læsningen af teksterne, at fokusere på hvilke diskursive forandringer, der har fundet sted i min historiske afgræsning. Mine indikatorer for at der sker diskontinuitet og kontinuitet har været et fokus problematisering som et overordnet blik, for at kunne se hvordan mennesker med handicap på overførselsindkomst har været problematiseret, samt hvordan disse er håndteret og løst i forskellige tekster. På denne måde har jeg set på hvordan objektet italesættelses i

forskellige dokumenter og i interviewet, hvilket begrebsnetværk der har været tilknyttet, samt udsagnspositioner, og dermed hvordan den biopolitiske magt og subjektivering kommer til syne.

Kapitel 5

Analysen

Dette kapitel vil med udgangspunkt i det beskrevne begrebsapparat, nu analysere den måde hvorpå mennesker med handicap på overførselsindkomst er blevet italesat igennem tiden med udgangspunkt i vedtagne love, betænkninger, handleplaner, udvalgsarbejde etc. Mit første nedslag bliver socialreformen i 1933 og dette sker, fordi jeg med min analyse søger at undersøge, hvordan mennesker med handicap på overførselsindkomst er blevet italesat, problematiseret og håndteret gennem tiden. Jeg ønsker ligeledes at diskutere, hvordan dette påvirker og former nutidens måde at italesætte, problematisere og håndtere denne gruppe af borgere på, særligt i forbindelse med Jobreform fase 1. Således ses der på hvorledes at den måde at tale og problematisere mennesker med handicap på overførselsindkomst på i et politisk perspektiv. Jeg ønsker at undersøge de selvfølgeligheder, der er i dag ved at se på historien.

1930'erne til 1940'erne

Staten har forpligtelse overfor dem som ikke kan selv

I 1933 kommer Kanslergadeforliget, som er et forlig mellem regeringspartierne, Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, og oppositionspartiet Venstre. Forliget er et forsøg på at afhjælpe de virkninger af den internationale økonomiske krise, som har ramt Danmark i perioden (Nissen 2010: 50). Med dette forlig kommer socialreformen af 1933. Socialreformen bygger på nogle af de principper, som den daværende socialminister K.K. Steincke er fortaler for, blandt andet gennem hans eget værk 'Fremtidens Forsørgelsesvæsen' fra 1920. De principper som Steincke har lagt særlig vægt på, er forenkling, rationalisering samt at uddelingen af sociale ydelser skal ske efter et retsprincip frem for almisseprincippet (Betænkning 1969: 14). Steincke lagde endvidere vægt på at der blev : "(...) mulighed for en større humanitet over for de understøttede, men således at der dog kunne udvises passende strengthed over for personer, der havde udvist ansvarsløs eller asocial adfærd." (Betænkning 1969: 14). Socialreformen kommer til at bestå af

fire love: Lov om Folkeforsikring (sygekasse-, invalide- og aldersrente), Lov om offentlig Forsorg, Lov om Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedsforsikring mm. (arbejdsløshedsloven) og Lov om Forsikring af Ulykkestilfælde. Hermed indføres der tre forsikringslove og en til at støtte dem, der ikke kan opnå hjælp ved at blive forsikret (Jonasen 2003: 110-111). Socialreformen samler en stor mængde af love som f.eks. Lov om offentlig forsorg der samler bestemmelserne fra 41 love og 335 paragraffer og afløste blandt andet den gamle fattiglov fra 1891 (Jonasen 2003: 110-112). Socialreformens formål er at tilskynde den enkelte til at selv at gøre en indsats for at forsørge sig selv og sin familie (Fogh Jensen 2013: 162). Samtidig skal reformen støtte de mennesker, hvor, det ikke blev anset for værende deres egen skyld, at de ikke er i stand til at forsørge sig selv. Dette giver hermed staten en forpligtelse overfor disse (Bengtsson & Kristensen 2006: 18-19). Som det fremgår af Lov om offentlig forsorg: ” §.1. *Det offentlige er forpligtet til at komme enhver til Hjælp, for saa vidt og saa længe han ikke er i Stand til at forskaaffe sig og sine det fornødne til livets ophold eller til Kur og Pleje i Sygdomstilfælde eller for saa vidt at han i øvrigt opfylder de i denne Lov fastsatte Betingelser for at erholde Hjælp.*” (Socialreformen 1933: 5) Det offentlige er forpligtet til at komme enhver til hjælp, så længe de opfylder de betingelser, som staten har sat for hjælpen. Loven nævner ligeledes en gruppe af borgere, som staten skal sørge for. Dette kommer til udtryk i Lov om offentlig forsorg, hvori at det blev slået fast at:

“§. 66. Staten drager Omsorg for Opdragelse, Underhold, Forsørgelse, Kur og Pleje af sindssyge, aandssvage, Epileptikere, vanføre, lemlæstede, talelidende, blinde og døvstumme, for saa vidt paagældende skal undergives Anstaltsbehandling enten på en egentligt Statsanstalt eller en statsanerkendt Anstalt eller af saadanne Anstalter under vedvarende Tilsyn anbringes i kontrolleret Familiepleje.” (Socialreformen 1933: 5).

Heri etableres objektet på en bestemt måde nemlig som 'sindssyge, aandssvage, epileptikere, vanføre, lemlæstede, talelidende, blinde og døvstumme' og samtidig tildeles staten en udsagnsposition. Det begrebsnetværk, der opstår heri, er meget bredt og omhandler både omsorg, opdragelse, underhold, forsørgelse, kur og pleje. Som det fremgår af lovteksten at tildelen staten en forpligtelse overfor denne gruppe af borgere.

Den forpligtelse går blandt andet ud på, at de skal oprette og styre driften af anstalter, hvortil at denne gruppe af borgere kan være. Førhen er oprettelsen af institutioner sket ud fra et filantropisk grundlag, men staten begynder nu at yde støtte på området, som bliver betegnet som særforborg (Amby 2015: 67). På den måde kan der argumenteres for, at udsagnet er muligt, da der allerede på dette tidspunkt eksisterer intuitioner, der kan varetage denne gruppe af borgere, og med reformen blev disse borgere statens ansvar. Staten skal forsøge at oplære og uddanne dem, så de kan tage del i det almindelige liv og arbejde i samfundet (Bengtson & Kristensen 2006: 25). Set i et biopolitisk perspektiv, kan der argumenteres for, at socialreformen er interessant fordi man dermed sættes fokus i et politisk og lovgivningsmæssigt optik på gruppen af borgere, som klassificeres som sindssyge, åndssvage, epileptikere, vanføre, lemlæstede, talelidende, blinde og døvstumme (Foucault 1994: 147). Gruppen bliver således interessante for staten og hermed en del af dens styring. En teknik, som bruges i denne styring er blandt andet, at der findes anstalter og institutioner hvori at borgerne kan placeres som et led i denne styring, af borgere (Foucault 1994: 147). Med socialreformen i 1933 bliver det slået fast at staten har et ansvar for denne gruppe af borgere, og hermed vil der nu ses på hvilke tiltag, der fulgte gennem tiden. Herunder hvordan gruppen af borgere italesættes, bliver problematiseret og ønskes subjektiveret.

Opsummerende kan der siges, at i Lov om offentlig forborg bliver objekterne kategoriseret og italesat som 'sindssyge, åndssvage, Epileptikere, vanføre, lemlæstede, talelidende, blinde og døvstumme'. Det begrebsnetværk som knytter sig er 'Omsorg', 'Opdragelse', 'Underhold', 'Forsørgelse', 'Kur' og 'Pleje' og 'anstaltsbehandling'. De udsagnspositioner som der opstår heri loven er det offentlige og staten. Derfor med udgangspunkt i det ovenstående vil jeg således argumenterer for at, der er dannes en diskurs om at '*Staten har forpligtelse overfor dem som ikke kan selv*' i denne lov.

Foranstaltninger til at kunne opfylde sine forsørgerpligter

Staten har en forpligtelse overfor denne gruppe af borgere og dette bringer os til det næste nedslag, som er 'Betænkningen om Erhvervsmæssige foranstaltninger for erhvervshæmmede'. Betænkningen er udgivet af et udvalg nedsat af det daværende Arbejds- og Socialministerium i 1946. Udvalget består af repræsentanter fra arbejds- og socialministeriet, De

samvirkende Invalideorganisationer, Invalideforsikringsretten, og arbejdsanvisningskontoret (Betænkning 1951: 5). Udvalget indleder betænkningen således:

”Som bekendt findes der en gruppe medborgere i den arbejdsdygtige alder, der uanset de svingende beskæftigelseskonjunkturer har store vanskeligheder ved at finde arbejde, hvorved de kan opfylde de dem påhvilende forsørgerpligter. Dette kan i nogle tilfælde skyldes ganske særlige årsager, som må søges dels i den pågældendes fysiske eller psykiske tilstand dels i ydre forhold, der specielt vedrører ham. Sådanne personer betragtes sædvanligvis som erhvervshæmmede.” (Betænkning 1951: 7).

Udvalget har i sin undersøgelse fokus på en gruppe af borgere, som de kategoriserer som værende i den arbejdsdygtige alder, og som har problemer med at opnå beskæftigelse. Denne gruppe klassificerer udvalget som værende erhvervshæmmede (Betænkning 1951: 7). De erhvervshæmmede bliver kategoriseret af udvalget i deres betænkning således:

”(...) blinde, svagsynede, døvstumme, døve og tunghøre, vanføre, tuberkuløse og personer, der af andre grunde er invalider eller kronisk syge; endvidere personer hvis lidelse i højere grad er af psykisk art, såsom åndssvage, sindssyge, sinker, psykopater og nervesvækkede; endvidere personer der er straffede eller på anden måde socialt afsporede.” (Betænkning 1951: 50).

Heri kan det ses, at borgerne bliver klassificeret og italesat i form af diagnosegrupper som f.eks. det at være blind, døv, døvstum eller sindssyg. Ifølge udvalget har de såkaldte erhvervshæmmede svært ved at opnå beskæftigelse og dermed opfylde deres forsørgerpligter. Hermed bliver objektet beskrevet som værende erhvervshæmmede, og der etableres ligeledes udsagnspositioner om hvem der kan ytre sig som objektet 'de erhvervshæmmede' nemlig dette udvalg fra arbejds- og socialministerium bestående af repræsentanter fra arbejds- og socialministeriet, De samvirkende Invalideorganisationer, Invalideforsikringsretten, og arbejdsanvisningskontoret. På tilskyndelse af arbejdsministeriet har der siden 1942 rundt om i forskellige kommuner, været iværksat særlige

beskæftigelsesforanstaltninger til erhvervshæmmede. Foranstaltningerne er en del af et samarbejde mellem socialministeriet og arbejdsministeriet, som søger at finde: " (...) frem til nye og mere effektive former for løsningen af det socialt betydningsfulde spørgsmål om beskæftigelse af de personer, som på grund af særlige individuelle forhold har større vanskeligheder end andre ved at opnå arbejde." (Betænkning 1951: 55). Citatet viser, hvordan det fra statens side problematiseres at der en gruppe borgere, som oplever vanskeligheder ved at opnå arbejde (Foucault 1997: 118-119). På grund af det nedsatte det daværende arbejds- og socialministerium et udvalg i 1946, hvis opgave er at håndtere dette. Udvalget argumenterer for, at årsagerne til arbejdsløsheden, skyldes borgernes fysiske eller psykiske tilstand eller ydre forhold:

"Den gruppe personer, udvalgets arbejde således tager sigte på, er derfor først og fremmest mennesker under en vis alder, der på grund af fysiske eller psykiske defekter har særlig vanskeligt ved at blive placeret i arbejde, og derfor som regel er afhængige af, at der træffes særlige foranstaltninger for at hjælpe dem ind på arbejdsmarkedet." (Betænkning 1951: 9).

Som det fremgår, er gruppen borgere under en vis alder, som har vanskeligheder ved at komme i arbejde på grund af fysiske eller psykiske problematikker. Det nævnes endvidere i betænkningen, at udvalgets arbejdet ikke henvender sig til dem, hvis erhvervsevne er nedsat så meget at de betragtes som helt arbeidsudnyttelige, og heller ikke de hvis problemer ikke er større end, at de selv kan komme i beskæftigelse. Endvidere udelukker udvalget personer over 50 år fra foranstaltninger, hvis formål er optræning med henblik på placering ved private arbejdsgivere (Betænkning 1951: 9).

Det gælder om at få de erhvervshæmmede i gang i det normale erhvervsliv

Baggrunden for udvalgets arbejde med de erhvervshæmmedes problemer beskrev udvalget selv således:

"(...) det gælder om at få de pågældende i gang i det normale erhvervsliv, således at de bliver i stand til på samme måde som andre at leve af den arbejdsindtægt, de selv skaffer sig, og således at samfundet i videst muligt omfang undgår at skulle forsørge dem gennem den sociale forsikring eller forsorg." (betænkning 1951: 9).

Dette kan ses i forhold biopolitikken, at der søges at styre borgerne hen i mod den norm, som de skriver som at være i 'det normale erhvervsliv' og leve som 'andre' af deres arbejdsindtægt (Foucault 1994: 149). På den måde kan der argumenteres for, at tankegangen om at få erhvervshæmmede ind på arbejdsmarkedet, blev muliggjort at ved, at der allerede eksisterer diskurser om 'det normale arbejdsliv'. Disse kan bruges til at italesætte en gruppe borgere som erhvervshæmmede, der kan komme i gang med det normale arbejdsliv. Det kan konstateres, som en biopolitisk teknik fra statens side, idet ministerierne vælger at nedsætte et udvalg som undersøge, hvordan de får denne gruppe af borgere i arbejde. Det fremgår, at staten har et ønske om at styre denne gruppe borgere hen i mod den norm, der er omkring at være i beskæftigelse og være selvforsørgelse som udvalget giver udtryk (Foucault 1994: 147). Der skrives dermed i betænkningen, at baggrunden for udvalgets arbejde med erhvervshæmmede sker ud fra tanken om, at det er bedst for de erhvervshæmmede at deltage i det, som betænkningen kalder for det normale erhvervsliv. Grunden til udvalgets arbejde med de erhvervshæmmedes problemer bliver beskrevet således:

"(...) Når udvalget i nærværende betænkning foreslår dette arbejde udbygget, således at det i højere grad tager sigte på samtlige erhvervshæmmede, og således at midlerne til disses erhvervsmæssige placering i fornødent omfang forbedres, skyldes det i første række et hensyn til de pågældende selv, som på grund af deres erhvervshæmning er så ugunstigt stillet i konkurrencen på arbejdsmarkedet, at de har et naturligt krav på særlig støtte fra samfundets side i deres bestræbelser for at klare sig selv." (Betænkning 1951: 12).

Heri fremgår det, at det problematiseres at gruppen af borgere på grund af denne erhvervshæmning ikke står lige så stærkt i konkurrencen på arbejdsmarkedet, og dette forsøger samfundet at løse og håndtere ved at støtte dem, for at de kan komme derind (Foucault 1997: 118-119). Gruppen af borgere subjektiveres som værende nogen, som skal komme til at klare sig selv, men som har krav på særlig støtte for at opnå dette. Derfor kan der argumenteres for, at selvom der sker et brud i forhold til den tidligere tankegang (Foucault 1999: 259). Tillige kan der ligeledes ses, hvordan der er

kontinuitet i tankegangen i forhold til, at staten stadig er forpligtet til at hjælpe denne gruppe af borgere, men samtidig til stadighed at borgeren selv skulle yde en indsats, hvis dette er muligt for borgeren (jf. Socialreformen af 1933). Hermed kan det konstateres, at iværksættelse af foranstaltninger således bliver den nødvendige løsning af på den måde at problemet fremstilles på (Foucault 1997: 118-119). Sådan som det bliver fremlagt af udvalget, sker arbejdet med de erhvervshæmmede både ud fra tanken og normen, om at det for den enkelte borger og samfundet er bedst at komme i arbejde. Udvalget kommer frem til forslag til foranstaltninger, som skal få de erhvervshæmmede i beskæftigelse som de selv beskriver det at: "(...) bør træffes foranstaltninger til, at de erhvervshæmmedes endelige placering på arbejdsmarkedet lettes." (Betænkning 1951: 51). Grunden til at de skulle have foranstaltninger skyldes udvalget overbevisning om at:

"Før erhvervshæmmede endeligt kan anbringes ved frit arbejde, må de ofte tilvænnnes - og i forbindelse hermed iagttages - eller optrænes til arbejde. Tilvænnning til arbejde bør i almindelighed ske ved særligt tilrettelagte foranstaltninger. (...) Op træning og oplæring af erhvervshæmmede bør foregå ved særlig tilrettelagte kursus eller ved f. eks. kommunale værksteder (...)"
(Betænkning 1951: 51).

I citatet beskrives det altså, hvordan man kunne få de erhvervshæmmede i arbejde, ud fra en forståelse om at det kræver tilvænnning, op træning og oplæring at få dem i arbejde. Udfra ovenstående kan der ses, at der er en gruppe blandt andet bestående af blinde, svagsynede, døvstumme, døve og tunghøre, vanføre, tuberkuløse, personer der af andre grunde er invalider eller kronisk syge som problematiseres som erhvervshæmmede, som står uden for arbejdsmarkedet. Der udtrykkes af udvalget den tanke om at mennesker, som er i den arbejdsdygtige alder, gerne skal være arbejdsmarkedet og opfylde sine forsørgerpligter. Således er iagttagelsen af mennesker med handicap, at de er erhvervshæmmede, og denne erhvervshæmning vanskeliggør det at komme ind og blive på arbejdsmarkedet. Den måde dette udvalg problematiserer giver løsningsmuligheder, som passer til denne måde at se problemet på (Foucault 1997: 118-119). Hermed når udvalget ser problemet med de

erhvervshæmmede, bliver løsningsmulighederne at iværksætte foranstaltninger. Hele dette udvalgsarbejde kan siges at repræsentere den norm, der er i samfundet, som er at klare sig, at arbejde og opfylde forsørgerpligter.

Opsummerende kan der siges, at der igennem betænkningen etableres 'De erhvervshæmmede' som et objekt på en ganske bestemt måde. Betænkningen er således kendetegnet ved, at en gruppe af borgere med fysiske eller psykiske defekter på en gang objektiveres som erhvervshæmmede og dermed samtidig gøres til subjekter. Samtidig etableres der udsagnsposition i denne betænkning om, hvem der kunne ytre sig om de erhvervshæmmede som er arbejds- og socialministeriet, De samvirkende Invalideorganisationer og arbejdsanvisningskontoret. Til sidst kan der ses, hvordan udsagnene i betænkningen indgår i et begrebsnetværk, da begrebet 'arbejdsmarked' aktualisere en række andre begreber så som 'Forsørgerpligt', 'at klare sig selv', 'optrænes til arbejde', 'oplæring' og 'kursus'. Heri kan jeg argumentere for, at den diskurs om opstår i denne betænkning handler om '*Foranstaltninger til at kunne opfylde sine forsørgerpligter*'.

1950'erne til 1960'erne

Foranstaltninger målrettet særlige diagnosegrupper

Det næste nedslag er i 1950'erne, hvor den statslige særforborg bliver udbygget. Det betyder, at Lov om offentlig forborg bliver suppleret med en række særlige love om forborgen for de blinde og svagsynede, åndsvage og svagt begavede samt for de døve og tunghøre (Bonfils 2003: 20; Amby 2015: 67). Forud for loven har socialministeriet nedsat en kommission til at undersøge forborgen for de blinde og svagsynede (Betænkning 1955: 5). Kommissionen vedrørende blinde og svagsynede skriver om arbejdet med de blinde og stærkt svagsynede:

"Kommissionen ønsker i denne forbindelse at pege på, at der her i landet ved løsningen af de blindes problemer — som ved invalidernes problemer i det hele taget — synes at have været en tendens til at koncentrere sig om at tilvejebringe økonomisk sikring gennem udbygning af invaliderenteordningen og lægge for lidt vægt på gennem en aktiv revalidering at gøre de pågældende i stand til at arbejde." (Betænkning 1955: 19).

Der kan ses at der igennem denne betænkning etableres objektet, den blinde og stærkt svagsynede på en bestemt måde, som kan tales om, iagttages og handles på. Ifølge kommissionen vil flere blinde kunne bringes i stand til at udføre erhvervsarbejde med de rette foranstaltninger. De blinde og svagsynede subjektiveres således som nogen der gennem en mere aktiv revalidering vil kunne bringe dem i stand til at arbejde, frem for blot at yde dem økonomisk sikring. Endvidere etableres der en udsagnsposition i form af den nedsatte kommissionen, der kan udtale sig om blinde og svagsynede. Kommissionen beskriver endvidere tanken om objektet:

”Overalt, hvor der findes et organiseret arbejde for blinde, er det mål, man stræber hen imod, at hjælpe dem til så vidt muligt at kunne leve en normal tilværelse. Dette forudsætter først og fremmest, at der kan skaffes en egnet beskæftigelse til dem, der er i stand til at arbejde, så de kan forsørge sig selv og deres familie, og at der gives dem, der ikke kan påtage sig erhvervsmæssigt arbejde i normalt omfang, en rimelig økonomisk sikring gennem en understøttelse.” (Betænkning 1955: 19).

Det fremhæves af kommissionen, er det mål som der stræbes efter at den blinde kan have så normalt et liv som muligt, og for at opnå dette påpeges beskæftigelse som en vigtig løsning (Foucault 1997: 118-119). Dette kan ses i forlængelse af, at der i 1950'erne begynder ideerne omkring forebyggelse og resocialisering at komme frem også indenfor den offentlige forsyng. Disse tanker kommer i kølvandet, af at Danmark i 1950 underskriver Europarådets konvention, som formanede at alle mennesker, også dem som er i forsorgen, skal behandles som en borger med både juridiske og sociale rettigheder (Kolstrup 2012: 186-187). Der er en tro på, at borgerne kan hjælpes hen til et værdigt og selvstændigt liv. Med denne tro bliver ideen om at med omskoling, oplæring og arbejdsstræning kan enhver komme til at fungere som en nyttig borger. Forestillingen er, at alle borgere rummer potentialer til at komme ind i samfundslivet, det kræver bare at de får den rette hjælp og rette diagnose (Kolstrup 2012: 186).

Foranstaltninger vedrørende blinde og stærkt svagsynede

Disse tanker kommer til udtryk rent lovgivningsmæssigt ved, at der vedtages som Lov om foranstaltninger vedrørende blinde og stærkt svagsynede (1956), hvori der står at:

“Det påhviler socialministeren at drage omsorg for, at der gives blinde og stærkt svagsynede adgang til en i forhold til deres evner passende erhvervmæssig uddannelse samt anden speciel undervisning såsom undervisning i læsning og skrivning af blindeskrift, i orientering o. lign.”
(Lov nr. 117 1956: § 7, stk. 1).

Ud fra den ovenstående paragraf fremhæves det at objektet, de blinde og stærkt svagsynede, skal kunne modtage erhvervmæssig uddannelse og andet undervisning. Endvidere beskriver Lov om foranstaltninger vedrørende de blinde og stærkt svagsynede ligeledes, hvordan at de skal bringes ind på arbejdsmarkedet, dette sker ved at der skal fremmes: *“(…) erhvervmæssige foranstaltninger for blinde og stærkt svagsynede, der ikke er i stand til at opnå en passende beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv.”* (Lov nr. 117 1956: § 8, stk. 3). I loven er der foranstaltninger, som skal støtte den enkelte, der ikke kan finde beskæftigelse. Dette kan ses i et biopolitisk perspektiv, idet der med iværksættelse af foranstaltninger, bliver borgerne tilskyndet hen i mod at opnå beskæftigelse. Dette foregår f.eks. ved, at der stilles erhvervmæssige foranstaltninger til rådighed for grupperne (Foucault 1994: 147).

Foranstaltninger for de døve og tunghøre

Dette gør sig ligeledes gældende i Lov om foranstaltninger for de døve og tunghøre (1950). I loven er der ligeledes mulighed for at støtte den enkelte med at opnå beskæftigelse. Det kommer til udtryk i Lov om foranstaltninger vedrørende døve og tunghøre, som beskriver, hvorledes at der skal fremmes:

“(…) erhvervmæssige foranstaltninger for sådanne døve og svært tunghøre personer, der ikke er i stand til at opnå en passende beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv. (...) Socialministeren bemyndiges til at drage omsorg for, at der efter endt skoleuddannelse gives døve og tunghøre, der har været undergivet undervisning i henhold til nærværende lov, adgang til en i forhold

til deres evner passende erhvervsmæssig uddannelse.” (Lov nr. 21 1950: § 17 & 16)

Som det fremgår af paragrafferne, bliver der ligeledes etableret et objekt som døve og tunghøre på en bestemt måde, i samme tråd som de blinde og stærkt svagsynede bliver etableret. Med disse love kan det ses, at der fastholdes kontinuitet fra tidligere idet den tankegang som kom til udtryk i ovenstående betænkning omkring foranstaltningerne til de erhvervshæmmede. Med dette menes der, at der stadig er kontinuitet ved, at det fremgår af lovene, at de stadig opfattes som en gruppe, hvori der skal ydes støtte i forhold til at komme i beskæftigelse f.eks. ved hjælp af uddannelse.

Denne udbygning af forsorgen betyder, at der bliver vedtaget love om foranstaltninger, som retter til de forskellige kategorier af handicap og hermed kan der brydes loven ud med særlige love tilpasset til forskellige grupper. Dermed med den måde at problematisere dem på, bliver løsningsmulighederne, som det fremgår af lovene, at iværksætte foranstaltninger til de særlige grupper (Foucault 1997: 118-119). Idet det fremgår af lovteksterne at de blinde, stærkt svagsynede, de døve og tunghøre der ikke kan finde beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv, kommer loven med løsningsforslag på dette ved, at der er mulighed for, at de kan modtage erhvervsmæssige foranstaltninger (Foucault 1997: 118-119). Heri kan der siges, at de forskellige grupper søges subjektiveres hen i mod beskæftigelse og selvforsørgelse, og dette løses ved iværksættelse af støtte og foranstaltninger.

Opsummerende kan der siges, at der igennem lovene etableres objekterne som 'blinde og stærkt svagsynede' og 'døve og svært tunghøre personer'. Samtidig etableres der udsagnsposition i lovene om, hvem der kan ytre sig om dette tilfælde, var der både den nedsatte kommissionen og socialministeren. Til sidst kan der ses, hvordan udsagnene i lovene indgår i et begrebsnetværk, da begrebet 'beskæftigelse' aktualiserer en række andre begreber så som 'erhvervsmæssig uddannelse', 'erhvervsmæssige foranstaltninger', 'speciel undervisning', 'normal tilværelse' 'egnet beskæftigelse til dem' og 'forsørge sig selv og deres familie'. Heri kan der argumenteres for at den diskurs, som er i disse love, er '*Foranstaltninger målrettet særlige diagnosegrupper*'.

Der kan endvidere argumenteres for at der kan lokaliseres en spredning i udsagnene om, at der skal være foranstaltninger. Udsagnene omkring foranstaltninger kan ses at sprede sig fra betænkningen til at opstå i både loven vedrørende døve og tunghøre og loven vedrørende de blinde og svagsynede. Dermed kan der argumenteres, for at der opstår en diskursiv formation, idet at udsagnene om foranstaltninger spreder sig og der kan lokaliseres en vis regelmæssighed, idet at der står flere steder (Foucault 2005: 83).

Foranstaltninger til de erhvervshæmmede

I 1956 bliver Lov om samordning af foranstaltninger for erhvervshæmmede vedtaget (1956). Med denne kommer ideen at om, at alle borgere skal have hjælp til at komme ind på arbejdsmarkedet, og dette er uanset hvor i det sociale system, de hører til. Loven bliver det første skridt mod en mere koordineret indsats overfor alle erhvervshæmmede (Kolstrup 2012: 200-202). Lov om samordning af foranstaltninger for erhvervshæmmedes formål er at skabe en vis koordinering på området omkring erhvervshæmmede (Betænkning 1969: 18). Loven beskriver både sit formål og sin målgruppe således: *"Ved erhvervshæmmede forstås i denne lov personer, der på grund af fysiske eller psykiske sygdomme eller mangler eller af sociale årsager er således begrænset i deres erhvervsmuligheder, at der fra samfundets side må træffes særlige foranstaltninger for at genoprette eller udvikle deres erhvervsevne."* (Lov nr. 130 1956: § 1). I lovtæksten bliver objektet italesat som erhvervshæmmede, og det fremgår, at den erhvervshæmmede skal hjælpes i form af særlige foranstaltninger. Heri kan siges, at det biopolitiske sigte og som det også fremgår af loven, er at stille særlige foranstaltninger til rådighed for, at den enkelte borger kan genoprette eller udvikle sin erhvervsevne. Et par år senere bliver loven erstattet af Lov om revalidering som kommer i 1960, der sker et brud med den gamle lov (Foucault 1999: 259). Der er opretholdes dog en vis kontinuitet i forhold til den erstattede lov, idet at tankegangen og ligeledes formålet videreføres i revalideringsloven, heri tanken om at indføre særlige foranstaltninger til den erhvervshæmmede. Formålet beskrives i Lov om revalidering således:

"De i denne lov indeholdte bestemmelser taget sigte på at afhjælpe eller begrænse følgerne af invaliditet eller sygdom gennem ydelse af hjælpemidler

og hjælp til særlig sygebehandling samt at iværksætte undervisning, optræning, uddannelse og andre erhvervsmæssige foranstaltninger for invaliderede og andre erhvervshæmmede. Det er i øvrigt lovens formål at fremme og samordne de i lovgivningen eller administrativt fastsatte bestemmelser om foranstaltninger for erhvervshæmmede.” (Lov nr. 170 1960: § 1).

Heri bliver objektet italesat som erhvervshæmmede og invalideret. Det biopolitiske sigte er, at afhjælpe de følger individet har på grund af sygdom, invaliditet eller anden erhvervshæmning. Ydermere at sætte ind med støtte som undervisning og uddannelse med et erhvervsmæssigt sigte. Det fremgår blandt andet af lovens § 8 der omhandler hjælp til arbejdsmaskiner og værktøj:

”Til personer, der er erhvervshæmmede på grund af fysiske eller psykiske lidelser, kan invalideforsikringsretten yde hjælp til anskaffelse af værktøj, arbejdsmaskiner og anden hjælp til opnåelse af beskæftigelse, når en væsentlig og ikke blot forbigående bedring af erhvervsevnen, derved vil kunne opnås, eller der er fare for, at en væsentlig og ikke blot forbigående nedsættelse af erhvervsevnen vil indtræde, såfremt nævnte foranstaltning undlades.” (Lov nr. 170 1960: § 8).

Heri kan det siges at der fortsættes med at være fokus på gennemførelsen af særlige foranstaltninger med henblik på beskæftigelse. De erhvervshæmmede subjektiveres som nogen hvori at der med fokus på en bedring af deres erhvervsevne, da dette menes at kan bringe dem tættere på beskæftigelse. Der beskrives således i betænkning til lovforslaget om tankerne bag:

”I de senere år har gradvis nye socialpolitiske synspunkter vundet frem, der i højere grad lægger vægten på den aktive indsats for den enkelte borgers velfærd, ikke mindst hans erhvervsmæssige muligheder. For den socialpolitiske målsætning er det ikke længere nok at skabe økonomisk tryghed, men det offentliges sociale indsats må tage sigte på den enkeltes velfærd i videre betydning og hans mulighed for i videst muligt omfang at leve en normal tilværelse.” (Betænkning 1969: 21-22)

Der fremhæves, at skal der sigtes efter at den enkelte kan få en normal tilværelse, og for at dette kan ske, skal der være fokus på en mere aktiv indsats, som skal sættes ind for at sikre denne tilværelse. Der skal således være fokus på den enkeltes erhvervsmæssige muligheder frem for blot at yde økonomisk tryghed. De erhvervshæmmede subjektiveres som nogen, der skal have uddannelse og særlige foranstaltninger for at de kan forbedre deres erhvervsevne. Det fremgår hermed at de erhvervshæmmede stadig opfattes som en gruppe, hvori der skal ydes hjælp og støtte i forhold til at komme i beskæftige. Dermed med den måde at problematisere dem på som værende erhvervshæmmede, findes løsningen stadig i at iværksætte foranstaltninger som kan støtte den enkelte (Foucault 1997: 118-119).

Opsummerende bliver objektet i ovenstående udsagn italesat som 'invaliderede og erhvervshæmmede', 'personer med fysiske eller psykiske sygdomme eller mangler eller af sociale'. Dette indgår i et begrebsnetværk bestående af 'beskæftigelse', 'særlige foranstaltninger', 'genoprette eller udvikle deres erhvervsevne', 'hjælpe midler', 'hjælp' og 'erhvervsmæssige foranstaltninger' og den udsagnsposition som er i disse love er politikkerne. Hermed vil jeg argumentere for at der i lovene kan findes en diskurs, der går ud på '*Foranstaltninger til de erhvervshæmmede*'.

Endvidere kan der ses, hvordan at udsagn omkring foranstaltninger spreder i disse love. Hermed kan der konstateres, at den diskursive formation omkring foranstaltninger bliver opretholdt, idet udsagnene omkring foranstaltninger spreder sig til både Lov om samordning af foranstaltninger for erhvervshæmmede og Lov om revalidering (Foucault 2005: 83).

Hjælpen ydes med henblik på at den enkelte kan opfylde sine forsørgerpligter

Der er en biopolitisk efterstræbelse om at borgerne skal hjælpes ind på arbejdsmarkedet (Foucault 1994: 147). Det kommer ligeledes til udtryk med Lov om offentlig forsorg, da den bliver revideret i 1961, hvori der ligeledes ikke længere skelnes mellem særhjælp, kommunehjælp og fattighjælp. Hermed brydes der med den måde at skelne på i hjælpen, som der hidtil er blevet gjort siden Steinckes socialreform i 1933 (Foucault 1999: 259). I stedet sonderer loven nu i mellem hjælp ved trang i almindelighed og udvidet hjælp (Betænkning 1969: 19). Lov om offentlig forsorgs beskriver sit formål således:

“Det offentlige er forpligtet til at komme enhver til hjælp, som ikke er i stand til at skaffe sig og sine det fornødne til livets ophold eller til kur og pleje i sygdomstilfælde, eller for så vidt han i øvrigt opfylder de i denne lov fastsatte betingelser for at oppebære hjælp. I forbindelse hermed skal det, hvor forholdene tilsiger det, tilstræbes at yde bistand med henblik på i stedet for understøttelse at skaffe den hjælpsøgende mulighed for erhvervsmæssigt arbejde eller om fornødent med henblik på at udvikle hans erhvervsevne, således at han kan blive i stand til at forsørge sig selv og at opfylde sine forsørgerpligter.” (Lov nr. 169 1961: § 1).

Det fremgår således af loven, at det offentlige er forpligtet til at komme enhver til hjælp, men som noget nyt står der, at hvor det er muligt, skal der tilstræbes at yde hjælp med henblik på støtte den enkelte med muligheden for erhvervsmæssigt arbejde eller udvikle sin erhvervsevne. Hermed der kan argumenteres, for at der sker således et brud med i forhold til den måde, hvor at hjælpen skal ydes på (Foucault 1999: 259). Dette kan ligeledes ses i forhold til den norm, der fremsættes om, at borgerne helst skal have erhvervsmæssigt arbejde, så denne kan opfylde sine forsørgerpligter. Dermed pointeres formålet således at den enkelte skal støttes i at udvikle eller genoprette sin erhvervsevne, frem for blot at modtage understøttelse (Betænkning 1969: 19). Hermed kan der med denne lov ses kontinuitet i forhold til Lov om revalidering, idet der ligeledes søges at støtte den enkelte med henblik på at komme i beskæftigelse. Således sker der en problematisering i forhold til, at det ikke er nok blot at yde understøttelse fra staten side. I stedet skal løsningerne bestå af at skaffe den hjælpsøgende mulighed for erhvervsmæssigt arbejde, udvikle eller genoprette den enkelte borgers erhvervsevne (Foucault 1997: 118-119). Det indikerer ligeledes at den enkelte borger skal mere aktivt hjælpes ind på arbejdsmarkedet frem for blot at modtage ydelser. Den enkelte borger subjektiveres som en, der kan hjælpes hen imod beskæftigelse og selvforsørgelse.

Opsummerende er der en bredere italesættelse af objektet i loven som 'enhver til hjælp, som ikke er i stand til at skaffe sig og sine det fornødne'. Endvidere har jeg i det ovenstående kunnet identificere et begrebsnetværk bestående af: 'erhvervsmæssigt arbejde', 'udvikle erhvervsevne', 'forsørge sig

selv', 'opfylde sine forsørgerpligter' og den udsagnsposition som træder frem i udsagnene er det offentlige. Hermed kan der argumenteres for at der i det ovenstående kan lokaliseres en diskurs, der handler om at *'Hjælpen ydes med henblik på at den enkelte kan opfylde sine forsørgerpligter'*.

I loven spredtes og gentages udsagnet omkring at borgeren skal forsørge sig selv og deres familie, et udsagn som der ligeledes kom frem i betænkningen omkring foranstaltninger til erhvervshæmmede fra 1946. Heri kan der være tale om en diskursiv formation, idet den har spredt sig fra betænkningen til loven (Foucault 2005: 83).

Som det ses i ovenstående har der været et stigende tiltag for at iværksætte foranstaltninger til fordel for de erhvervshæmmede, og fremskridtene går ikke ubemærket hen. Formanden for De Samvirkende Invalideorganisation⁹ H.C. Seierup, som havde deltaget i udvalgsarbejdet omkring foranstaltninger i 1940'erne, udtaler følgende:

"I 1934 udtale statsminister Th. Stauning i sin trontale, at arbejdsløsheden var et af de mest påtrængende problemer, man stod overfor. Han taler også om de ikke arbejdsduelige, men tænkte ikke på de erhvervshæmmede – for hvem gjorde det i 1934? I 1959 udtalte statsminister H.C. Hansen derimod, at nu måtte tiden være inde til, at man tog sig af erhvervshæmmedes problemer".

(Seierup 1959: 2).

H.C. Seierup fremhæver at der er ved at ske noget i synet på mennesker med handicap og beskæftigelse: *"Vi håber imidlertid også, at den ændrede problemstilling hænger sammen med en dybere forståelse af den invalideredes situation, for arbejdsløs er det ikke enhver, som er uden arbejde, hvadenten han er invalideret eller så heldig at være uden handicap?"* (Seierup 1959: 2). H.C. Seierup fremhæver ligeledes den ændring i synet og indsatsen overfor sine medlemmer, som han håber hang sammen med en dybere forståelse af deres situation.

⁹ De Samvirkende Invalideorganisationer, som senere skifter navn til Danske Handicaporganisationer

1970'erne til 1980'erne

Bistanden ydes efter den enkeltes behov

I 1976 kommer Lov om social bistand. Loven kommer på baggrund af den kommission Socialministeriet har nedsat i 1964, som har til opgave: "*(...) at forberede og afgive betænkning om en samlet reform af det danske tryghedssystemes organisatoriske, administrative og finansielle struktur og at udarbejde forslag til de lovændringer, der måtte være nødvendige hertil.*" (Betænkning 1969: 3). I spidsen for socialreformkommissionen står H.C. Seierup, som er formand for Dansk Blindesamfund og tidligere formand for De Samvirkende Invalideorganisationer. Kommissionen har til opgave at undersøge: "*(...) hvorvidt det er ønskeligt og muligt at ændre reglerne om de almindelige sociale sikringer for i højere grad at tilpasse dem til nutidens målsætning om forebyggelse, revalidering, tryghed og trivsel.*" (Betænkning 1969: 3). Som det fremgår bliver der lagt vægt på at tankerne omkring forebyggelse, revalidering, tryghed og trivsel skal integreres i loven. Tillige kan nedsættelsen af kommissionen ses som biopolitisk teknik idet, at det er kommunionens opgave at overveje om der skal ske en forbedring af de eksisterende ordninger som skal sikre den enkelte i enhver trangssituation (Betænkning 1969: 3). Socialreformkommissionen ender ud i to betænkninger, hvoraf forslaget til Lov om social bistand bliver til på baggrund af de synspunkter, der bliver fremlagt i Socialreformkommissionens 2. Betænkning, 'Det sociale tryghedssystem (service og bistand)'. Kommissionen er af den opfattelse, at det er nødvendigt at samle reglerne om offentlig bistand i én lov, og hermed bliver det muligt at skabe et overblik over hvilke hjælpemuligheder der er tilgængelig i den givne situation (Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 47; Betænkning 1972: 22). Lov om social bistand bliver tænkt i opgangstider, men loven kommer til fungerer i krisetider. Efter bistandsloven bliver vedtaget stiger arbejdsløsheden (Kolstrup 2013: 141, 144). Socialreformkommissionen skriver således i deres anden betænkning:

"Udviklingen siden gennemførelsen af socialreformen af 1933 har været præget af, at der for de enkelte, i reglen let afgrænselige persongrupper har været opbygget et system af hjælpemuligheder med det resultat, at der spredt i lovgivningen findes hjælpemuligheder af samme karakter knyttet til noget forskellige betingelser." (Betænkning 1972: 21).

Siden socialreformen fra 1933 har det været muligt for enkelte at søge om hjælp til det samme i forskellige love, som f.eks. har det været muligt at søge hjælp til uddannelse i både Lov om revalidering og Lov om offentlig forsorg. Med Lov om social bistand skal der ske en administrativ forenkling, hermed forstået at når den enkelte har brug for bistand, skal denne kun rette henvendelse et enkelt sted, ved kommunens sociale udvalg. Lov om social bistand samler hermed lovene omkring omsorg, mødrehjælpen, forsorg og revalidering (Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 47-50). Hermed sker der et brud med den hidtil gældende lovgivning på området, idet at Lov om offentlig forsorg og Lov om revalidering bliver ophævet (Foucault 1999: 259). Som Socialminister Eva Gredal (S) fastslår ved fremlæggelsen af lovforslaget: *"Det er den enkeltes behov, der er afgørende for, hvilken bistand der kan ydes, ikke hvilken etikette man kan klistre på ansøgeren."* (Kolstrup 2012: 212). I stedet skal den bistand, der kan ydes være afgjort af den enkeltes behov, og ikke afgjort af om den enkelte er erhvervshæmmet eller andet (Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 47-50; Betænkning 1972: 21). Hjælpen til den enkelte skal udmåles efter et helhedsorienteret behovsprincip. Ud fra et behovs princip, som betyder at alle med det samme behov, kan få den samme hjælp. Samtidig betyder det, at sagsbehandlingen er helhedsorienteret og tager udgangspunkt i den enkeltes sociale forhold (Kolstrup 2013: 139). Den politiske overbevisning er at den enkelte borger er bærer af uforløste potentialer, som gennem en professionel hjælp og økonomisk tryghed kan realisere sig selv og udvikle disse potentialer (Kolstrup 2013: 139). Som der står i Lov om social bistand:

"§. 1. Det offentlige er forpligtet til efter reglerne i denne lov at yde bistand til enhver, der opholder sig i landet, og som af hensyn til sine egne eller sin families forhold har brug for rådgivning, økonomisk eller praktisk hjælp, støtte til udvikling eller genoprettelse af erhvervsevnen eller for pleje, særlig behandling eller opdragelsesmæssig støtte." (Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 9).

Det fremgår således af lovteksten, at det offentlige er forpligtet til at yde bistand til enhver der opholder sig i Danmark. I loven fremgår der at der kan

sættes ind med forskellig støtte til den enkelte. F.eks. som det fremgår af paragraffen, kan den enkelte modtage rådgivning, økonomisk og praktisk hjælp, samt støtte til udvikling og genoprettelse af erhvervsevnen alt efter borgerens behov. Endvidere er formålet med Lov om social bistand at bringe den enkelte borgere ud af en belastet situation, og hjælpen skal være fremadrettet og med et beskæftigelses sigte (Kolstrup 2012: 211).

Som det fremgår af lov om social bistand:

"§. 42. Når det må anses påkrævet af hensyn til en persons mulighed for fremtidig at kunne klare sig selv og sørge for sin familie, kan der ydes pågældende hjælp til uddannelse og erhvervsmæssig optræning og omskoling i det omfang, der ikke kan ydes hjælp hertil af Statens Uddannelsesstøtte eller efter andre regler uden for den sociale lovgivning.

Stk. 2. Når det er afgørende betydning for en person med nedsat erhvervsevne, kan der ydes hjælp til anskaffelse af værktøj og arbejdsmaskiner.(...)"
(Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 19-20).

Disse foranstaltninger kan ses som biopolitiske teknikker, som kan bruges til at regulere borgernes adfærd hen imod beskæftigelse (Fogh Jensen 2013: 162). Hermed kan hjælpen til den enkelte består i, udover rådgivning, økonomisk eller praktisk hjælp, at den enkelte kan modtage hjælp i form af uddannelse, optræning og omskoling. Med bistanndsloven problematiseres gruppen af borgerne, de indeholder uforløste potentialer som kan løses ved at den rette indsats og løsning ville kunne bringe dem hen i mod beskæftigelse (Foucault 1998: 17).

Et skift i diskursen

Med vedtagelsen af bistanndslovens sker der et brud i måde, hvorpå objektet bliver italesat på, da det i lovteksten ændres fra at dele borgerne ind i enkelt diagnosegrupper som blinde, døve, epileptikere, vanføre etc. til i stedet at italesætte objektet som 'personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap (Foucault 1999: 259). Hermed kan der argumenteres for at der sker et brud med den tidligere forståelse, da der begyndes at tænkes anderledes om objektet, i det man går fra at kategorisere dem i form af diagnosegrupper, bliver det nu til et enhedsbegreb (Bonfils 2003: 21-22). Kategorien

erhvervshæmmede er stadig i brug, som der ses brugt i lov om social bistand der omhandler revalideringsinstitutioner:

“§ 91. Amtsrådet skal sørge for, at invaliderede og andre erhvervshæmmede har mulighed for optagelse på institutioner til erhvervsmæssig optræning og uddannelse samt arbejdsprøvning og omskoling. Amtsrådet skal endvidere sørge for, at personer, der af fysiske eller psykiske årsager m.v. ikke er i stand til at fastholde eller opnå normal beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv, har mulighed for beskæftigelse på beskyttede virksomheder eller ved andre erhvervsmæssige foranstaltninger.” (Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 170).

Det fremgår af lovteksten, at bestemmelsen gælder alle former for erhvervshæmning, uanset om denne erhvervshæmning var fysisk, psykisk eller handler som sociale årsager (Baggesen, Buss & Frederiksen 1976: 170). Det fastholdes ligesom i de ovenstående øvrige paragraffer at de erhvervshæmmede kan modtage optræning, uddannelse, omskoling. Borgerne problematiseres således stadig som værende erhvervshæmmede, og med brug for særlige foranstaltninger til at komme ind på arbejdsmarkedet (Foucault 1997: 118-119). Hermed subjektiveres gruppen af borgere stadig, som nogen der skal have hjælp i forhold til beskæftigelse.

Udlægning af særfor sorgen

Socialreformkommissionen anbefalede ligeledes en decentralisering af særfor sorgen, og folketinget vedtog i 1978, at særfor sorgen skal udlægges fra 1980 (Kolstrup 2013: 153). Udlægning af særfor sorgen, er mest blot en administrativ reform, som går ud på at flytte ansvaret for særfor sorgen fra staten til amtskommunerne (Bengtsson og Kristensen 2006: 11). Dermed sker der brud med den tidligere særlovgivning, som tidligere havde været gældende for disse borgere (Bengtsson & Kristensen 2006: 14). Udvalget bag udlægningen af særfor sorgen skriver således:

“Man finder således, at den handicappedes interesser bedst tilgodeses, hvis han eller hun i videst muligt omfang betjenes med de tilbud, som samfundet i øvrigt stiller til rådighed for borgerne, således at man om fornødent supplerer denne bistand med andre hjælpeforanstaltninger, tilpasset den enkelte

handicappedes behov.” (Betænkning 1976: 7).

Der er stadig kontinuert om det at de handicappede skal have særlig støtte fra samfundet, støtten skal i stedet ydes i samme system, som hjælpen til andre borgere foregår. Daværende Socialminister Eva Gredal udtaler ved åbningen af De Samvirkende Invalideorganisationers konference om særforborgers fremtid i 1975:

”Nu er en udlægning af forborgers jo i sig selv et administrativt spørgsmål, fordi man ikke direkte sigter på at ændre indholdet af den bistand, der ydes de handicappede. (...) Overskriften over socialreformens tanker kunne passende være: »Normalisering«. Det er en helt afgørende socialpolitisk opgave at give de handicappede en tilværelse, hvor den enkeltes chancer så lidt som muligt ødelægges af hans handicap. Derfor må man nøje overveje, på hvilken måde de handicappede kan betjenes med de tilbud, som samfundet også stiller til rådighed for andre borgere.” (Betænkning 1976: 157).

Objektet bliver italesat som 'den handicappede' i betænkningen samt i talen af socialministeren Eva Gredal. Det bliver fremhævet, at udlægningen, ikke betyder, at de borgere med handicap skal afskæres fra den bistand, de førhen har fået, men i stedet skal de blot modtage den i samme system som andre borgere. Udlægningen bliver båret frem af idealet om, at mennesker med handicap skal have de samme rettigheder som alle andre borgere i samfundet, og samtidig skal de sikres så normal en tilværelse som muligt og hermed skulle de store institutioner afvikles (Kolstrup 2013: 153-154). Udlægningen bliver en administrativ reform, der består i at fjerne særlovgivning for mennesker med handicap (Bengtsson & Kristensen 2006: 21). Det der problematiseres, er den særforborg og tillige den særlige lovgivning, som har været gældende siden 1933. Idet at tankegangen de senere år har båret præg af tanker om normalisering, og bliver løsningen dermed at borgere med handicap skulle have hjælp i samme system som andre borgere og dermed udlægges særforborgers (Foucault 1997: 118-119).

Opsummerende bliver objekterne i perioden italesat som 'invaliderede og erhvervshæmmede', ' personer med fysiske eller psykiske årsager' 'personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap' og 'handicappede'. Det begrebsnetværk, som kan ses i perioden er:

'erhvervsmæssig optræning', 'uddannelse', 'arbejdsprøvning', omskoling', 'almindelige erhvervsliv', 'erhvervsmæssige foranstaltninger', 'hjelpeforanstaltninger' og 'tilpasset den enkelte handicappedes behov'. De udsagnspositioner, som træder frem i udsagnene, er det offentlige, socialreformkommissionen samt socialminister Eva Gredal (S). Med fjernelsen af den særlige lovgivning for mennesker med handicap og med lov om social bistands vedtagelse kan der argumenteres for, at perioden bærer præg af, at hjælpen til den enkelte blev samlet i et system og skulle ske ud fra den enkeltes behov. Der opstår således en diskurs om at '*Det er den enkeltes behov, der er afgørende for, hvilken bistand der kan ydes*'.

1990'erne til 2016

Ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere

I 1993 bliver 'Folketingsbeslutning om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere' vedtaget og heri henstiller Folketinget til at alle statslige og kommunale myndigheder samt private virksomheder skal:

- "- at efterleve princippet om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere og*
 - at tage hensyn til og skabe muligheder for hensigtsmæssige løsninger under hensyntagen til handicappedes behov i forbindelse med forberedelse af beslutninger, hvor hensyntagen overhovedet kan komme på tale."*
- (Folketinget 1993).

Som det kommer til udtryk i loven, bliver objektet italesat som handicappede, og der bliver ligeledes beskrevet, hvordan at de handicappede skal ligestilles og behandles lige som 'andre borgere'. Tillige bliver mennesker med handicap subjektiveres som nogen, der skal ligestilles med andre borgere i samfundet, og dette søges gjort ved, at der lovgives omkring dette. Formålet med loven er, at sikre at objektet, de handicappede, oplever ligebehandling på alle samfundsområder. En biopolitisk teknik, som tages i brug med denne beslutning, er at der skal oprettes en særlig enhed for ligebehandling og formidling (Nilsson 2009: 114-115). Denne enhed kommer til at være under Det Centrale Handicapråd, hvori at det er muligt at få ekspertbistand.

Enheden skal være opmærksom på, om mennesker med handicap oplever diskrimination, så det bliver muligt for det Det Centrale Handicapråd at tage disse problemer op med de relevante myndigheder (Folketinget 1993). Loven kan endvidere ses som et udtryk for, at der er et større fokus på ligestilling og ligebehandling af mennesker med handicap i et politisk henseende.

Gennem ovenstående bliver objektet italesat som 'handicappede'. Endvidere kan der i ovenstående identificeres et begrebsnetværk, der handler om 'ligestilling', 'ligebehandling', 'tage hensyn til' og 'skabe muligheder'. Udsagnspositionen, der skabes er statslige og kommunale myndigheder samt private virksomheder idet denne lov, henvender sig til disse. Der kan argumenteres for at der opstår en diskurs omkring *'Ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere'*.

Standardregler om lige muligheder for handicappede

Denne tankegang omkring ligestilling og ligebehandling går igen, da Danmark tiltræder de standardregler, som De Forenede Nationer udgiver i 1994, som hedder 'Standardregler om lige muligheder for handicappede' (Socialministeriet 1994: 1). Der bliver i standardreglerne skelnet begrebsmæssigt mellem funktionsnedsættelse og handicap:

"Betegnelsen "funktionsnedsættelse" dækker et stort antal forskellige funktionsmæssige begrænsninger, der forekommer i alle befolkningsgrupper i samtlige lande i verden. Mennesker kan have funktionsnedsættelse på grund af en fysisk, intellektuel eller sansemæssig funktionshæmning, en medicinsk betinget tilstand eller en sindslidelse. Sådanne funktionshæmninger, tilstande eller sygdomme kan være af permanent eller forbigående art.

Betegnelsen "handicap" betyder tab eller begrænsning af mulighederne for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre. Den beskriver relationen mellem et menneske med funktionsnedsættelse og dets omgivelser. Formålet med denne betegnelse er at sætte fokus på mangler ved omgivelserne og mangler ved de i samfundet iværksatte aktiviteter, som for eksempel information, kommunikation og uddannelse, der forhindrer mennesker med funktionsnedsættelse i at deltage på lige vilkår med andre."
(Socialministeriet 1994: 9).

Citatet viser, de forskellige forståelser der er omkring handicap og funktionsnedsættelse. Som det står i ovenstående, bruges

funktionsnedsættelse som dækkende over de funktionsmæssige begrænsninger den enkelte kan have, som kan være af psykisk, fysisk eller anden art. Hvor at der med handicap forstås det, at den enkelte ikke kan deltage på samme måde som andre. Standardreglerne har til formål, at udstikke nogle normer, der er i lighed med de internationalt anerkendte menneskerettigheder, og som skal sørge for at sikre mennesker med handicaps rettigheder og ligestilling (Socialministeriet 1994: 1).

”Med FN’s Standardregler er de overordnede handicappolitiske mål om ligestilling og etablering af lige muligheder for mennesker med handicap blevet konkretiseret på en række centrale samfundsområder. (...) For eksempel foreskriver FN’s Standardregler, at der til stadighed skal skabes opmærksomhed om handicappedes behov og rettigheder, og at handicappede skal sikres behandling, revalidering og andre støtteforanstaltninger, således at handicappede kan deltage på lige fod med andre i samfundslivet” (Socialministeriet 1994: 1).

I standardreglerne bliver objektet italesat som et menneske med handicap, og hvori at der for dette mennesket skal skabes lige muligheder. Som der står i ovenstående, skal der ifølge FN's Standardregler skabes mere opmærksomhed på mennesker med handicaps behov og rettigheder. Der skal tilstræbes, at gøre det muligt for den enkelte at denne kan modtage behandling, revalidering eller andre støtteforanstaltninger med henblik på at bringe denne til deltagelse på lige fod med andre:

”Formålet med Standardreglerne er at sikre, at piger, drenge, kvinder og mænd med handicap som borgere i deres egne samfund har de samme rettigheder og forpligtelser som andre. I alle verdens samfund er der stadig barrierer, der udelukker mennesker med handicap fra at udøve deres rettigheder, og som gør det vanskeligt for dem at deltage fuldt ud i samfundslivet. Det er regeringernes ansvar at træffe de fornødne foranstaltninger til at fjerne sådanne hindringer.” (Socialministeriet 1994: 8-9).

Som det står i ovenstående citat, tillægges regeringen ansvar for at fjerne hindringer, idet der understreges, at det er vigtigt at fjerne barriere, som den enkelte kan deltage i samfundet. Således bliver mennesker med handicap subjektiveret som nogen der har krav på foranstaltninger som skal sikre deres mulighed for at fuldt ud deltage i samfundslivet. Standardreglerne er ikke på samme måde bindende som en international konvention, men er et redskab til at udvikle ligestilling og lige muligheder for mennesker med handicap. Meningen med standardreglerne er, at de skal indgå i de overvejelser, som ligger til grund for de politiske initiativer samt beslutninger, der bliver truffet i alle aspekter af samfundet. Således kan standardreglerne få betydning i udviklingen af mennesker med handicaps levevilkår i Danmark (Socialministeriet 1994: 2). Det kan siges, at FN's standard regler udstikker et regelsæt, som kan inkorporeres i den statens biopolitiske styring og regulering af mennesker med handicaps liv (Foucault 1994: 147). Et eksempel på dette er, at disse standardregler blandt andet kom til indgå som element i udarbejdelsen af Lov om social service i 1998 (Jurainformation 1998: 113).

Gennem ovenstående bliver objekterne italesat som 'handicappede' og 'funktionsnedsættelse på grund af en fysisk, intellektuel eller sansemæssig funktionshæmning'. Endvidere kan der i ovenstående identificeres et begrebsnetværk, idet at begrebet 'lige muligheder' aktualisere en række andre begreber, som det at 'deltage på lige fod med andre i samfundslivet', 'deltage fuldt ud i samfundslivet'. Den udsagnsposition som opstår i standardreglerne er politikkerne. Hermed kan der argumenteres for, at der opstår en diskurs omkring '*Lige muligheder for mennesker med handicap*'.

Lige muligheder for alle trods forskellige forudsætninger

I 1998 træder Lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v. i kraft og med loven sker der en samling af de kompenserende arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger for mennesker med handicap (Beskæftigelsesministeriet 2009). Der skrives i bemærkningen til loven hvorledes at den:

"(...) skal medvirke til at styrke og stimulere mulighederne for beskæftigelse og arbejdspladfastholdelse af personer med et handicap på arbejdsmarkedet primært på ordinære vilkår men også på særlige vilkår. Forslaget er således et led i regeringens initiativer for at skabe et mere rummeligt arbejdsmarked. Med lovforslaget sker der en samling af de kompenserende

arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger for personer med et handicap.”
(Arbejdsministeriet 1998).

Som det fremgår af citatet, skal der endvidere arbejdes på at gøre arbejdsmarkedet mere rummeligt. Loven henvender sig til mennesker med handicap, der er på arbejdsmarkedet på ordinære og særlige vilkår:

”§ 1. Loven har til formål at styrke og stimulere handicappede personers muligheder for beskæftigelse med det formål at give disse de samme muligheder for erhvervsudøvelse som personer uden handicap (...)

§ 2. Loven omfatter personer, der på grund af handicap kan have vanskeligt ved at få og bevare beskæftigelse uden compensation efter denne lov”
(Beskæftigelsesministeriet 2009).

Som det fremgår bliver objektet italesat som en person med et handicap. Loven gælder de mennesker, som på grund af handicap kan have vanskeligheder ved at få og samtidig at bevare beskæftigelse uden hjælp fra denne lov. Herigennem subjektiveres personer med handicap som nogen, hvis muligheder for at være på arbejdsmarkedet skal styrkes og stimuleres. For som ordfører Carsten Hansen (S) udtaler under behandlingen af loven: *”Vi må skabe plads til de mennesker, der ikke fungerer 100 pct. Formålet må jo være, at vore handicappede medborgere får en mulighed for at skabe deres eget liv, tjene deres egen indkomst, yde en indsats og indgå i arbejdsfællesskabet.”* (Hansen 1998). Som det fremgår af udsagnet, skal mennesker med handicap, have mulighed for at både at indgå i arbejdsfællesskabet og hermed skabe deres eget liv. For at det kan lade sig gøre, skal der skabes plads til disse og hertil kommer loven. Med loven bliver der lavet forsøg med at udvide ordningen omkring personlig assistance til efter- og videreuddannelse og samtidig iværksættes der en såkaldt isbryderordning, som er en form for praktikantordning for nyuddannede mennesker med handicap (Arbejdsministeriet 1998). Endvidere giver loven fortrinsadgang til ledige stillinger hos offentlige arbejdsgivere (Beskæftigelsesministeriet 2009). Under behandling af loven udtaler ordfører Ole Sohn (SF) således: *”Hvis man skal sige det meget kort, kan man sige, at forslaget giver lige muligheder for alle trods forskellige forudsætninger.”* (Sohn 1998). Hermed kan det ses både ud af fra loven at der et politisk sigte og

fokus på, at der skal skabes samme muligheder for arbejde for mennesker med handicap, som der er for dem uden et handicap.

Gennem ovenstående bliver objekterne italesat som 'handicappede personer' og 'handicappede medborgere'. Endvidere kan der i ovenstående identificeres et begrebsnetværk, idet at begrebet 'arbejdsmarkedet' i denne forbindelse aktualiseres begreberne omkring 'rummeligt arbejdsmarked', 'samme muligheder' for 'erhvervsudøvelse', 'tjene deres egen indkomst' og 'indgå i arbejdsfællesskabet'. Der kommer en udsagnsposition i form af politikkerne. Der kan identificeres i loven en diskurs om '*Lige muligheder for alle trods forskellige forudsætninger*'. Endvidere kan der argumenteres for, at udsagnene danner en diskursiv formation omkring 'lige muligheder'. Da udsagnene spreder sig idet at udsagnene optræder i begge love og i Standardreglerne (Foucault 2005: 83).

Reform af Lov om social bistand

I 1998 bliver lov om social bistand afløst af en række nye love, som Lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område samt Lov om aktiv socialpolitik. Det sker på baggrund af, at der er behov for at starte på en frisk og få set nærmere på de regler som bistanndsloven indeholder og få disse udmøntet i den mere nutidige lov (Jurainformation 1998: 112). Med Lov om aktiv socialpolitik sker der en samling af bistanndslovens regler omkring kontanthjælp, revalidering, fleksjob samt skånejob med løntilskud (Socialministeriet 1998: 14-15). Som det skrives i Lov om aktiv socialpolitik § 1 er formålet:

"1) at forebygge, at personer, der har eller kan få vanskeligheder ved at fastholde et arbejde, får behov for hjælp til selvforsørgelse, og

2) at skabe et økonomisk sikkerhedsnet for enhver, som ikke på anden måde kan skaffe det nødvendige til sig selv og sin familie.

Stk. 2. Formålet med at give hjælp til selvforsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv. Modtageren og ægtefællen skal derfor efter evne udnytte og udvikle deres arbejdsevne, herunder ved at tage imod tilbud om arbejde eller aktivering. (...)" (Socialministeriet 1998: 19).

Med loven sker der et skift fra passiv hjælp til en aktiv hjælp, idet der fremhæves, at formålet er den enkelte kan klare sig selv (Olsen og Rasmussen

2011: 82). Som det fremgår, skal loven fungere som et økonomisk sikkerhedsnet, med dette menes der, at der ikke ydes hjælp efter denne lov, hvis det er muligt at få sit behov for hjælp opfyldt uden for denne lov. Endvidere skal det offentlige sørge for rammerne for at den enkelte bliver i stand til at klare sig selv. Borgerne subjektiveres således, som nogen der gerne skal kunne klare sig selv og være selvforsørgende, og som skal hjælpes til at kunne dette. Der lægges altså vægt på, at det offentliges hjælp først træder i kraft, når den enkelte ikke kan klare sig selv (Kolstrup 2014: 201). Der sker som sagt et brud med Lov om social bistand, og ligeledes i den offentliges pligt overfor den enkelte og bruddet bliver helt konkret fremhævet i lovenes formålsparafer (Foucault 1999: 259). Hvor der i Lov om social bistand står, at det offentlige har pligt til at hjælpe 'enhver, som var blevet afskåret fra at skaffe det fornødne til sit eget eller familiens underhold'. Så bliver der i stedet fremhævet i Lov om aktiv socialpolitik, at 'det offentlige først skal træde til, når den enkelte ikke på anden måde kan skaffe det nødvendige til sig selv og sin familie' (Kolstrup 2014: 201-202) Det fremhæves, som et centralt punkt i Lov om aktiv socialpolitik, at det enkelte har ansvar for at forsørge sig selv og sin familie, og dermed skal hjælpen iværksættes således, at den enkelte tilskyndes til dette (Fogh Jensen 2013: 162). I bemærkninger til loven står der således:

"Understregningen af den enkeltes ansvar er ikke bare udtryk for et ønske om en modydelse for en offentlig forsørgelse – noget for noget princippet – og selvforsørgelseskravet skal ikke ses som en isoleret forpligtelse. Kravet om - efter evne, at nyttiggøre sine ressourcer og muligheder bygger også på et menneskesyn, hvorefter hver enkelt så vidt muligt skal yde sit bidrag som del af et samfundsmæssigt fællesskab. Dette skal ske med respekt for det enkelte menneske som et individ med muligheder og ressourcer med ret til udfoldelsesmuligheder og adgang til et aktivt liv." (Jurainformation 1998: 167).

Heri fremhæves en norm, om at samfundet er et fællesskab, som den enkelte efter evne skal bidrage til dette fællesskab (Foucault 1994: 149). Heri problematiseres det at den enkelte skal klare sig, og som det fremgår af loven forudsættes der at den enkelte både udnytter og udvikler sin arbejdsevne

samt tager imod tilbud omkring aktivering og arbejde. Med loven kommer der et nyt syn på den enkeltes rolle, da loven understreger, at denne har pligt til at lade sig aktivere og hermed bliver en måde at håndtere arbejdsløse på ved at indføre aktivering. Denne aktivering eller anden beskæftigelsesfremmende foranstaltninger som den enkelte tilbydes af kommunen, kan bestå af vejledning om arbejds- og uddannelsesmuligheder, jobtræning, praktik, efteruddannelse (Jurainformation 1998: 132). Dermed kan der siges, at løsningmuligheder der findes i loven, er at den enkelte kan bringes tættere på selvforsørgelse gennem iværksættelse af aktivering (Foucault 1997: 118-119).

Til personer med begrænsninger i arbejdsevnen

Dertil er endvidere tilbud i Lov om aktiv socialpolitik, som henvender sig til en særlig gruppe af borgere. Denne gruppe består af personer, hvis arbejdsevne er begrænset af fysiske, psykiske eller sociale årsager og disse tilbud er revalidering, fleksjob og skånejobs (Socialministeriet 1998: 159). For at borgeren kan modtage revalidering skal der være en realistisk mulighed for, at denne igennem revalideringen, vil blive i stand til at klare sig selv helt eller delvist. Som det fremgår er målet ved revalidering selvforsørgelse på arbejdsmarkedet: "*§ 46. Revalidering er erhvervsrettede aktiviteter og økonomisk hjælp, der kan bidrage til, at en person med begrænsninger i arbejdsevnen fastholdes eller kommer ind på arbejdsmarkedet, således at den pågældendes mulighed for at forsørge sig selv og sin familie forbedres.(...)*" (Socialministeriet 1998: 34).

I loven fremtræder objektet her som en person med begrænsninger i arbejdsevnen og subjektiveres stadig som nogen, der skal tilbydes hjælp med at komme ind eller fastholde beskæftigelse og for at opfylde den pågældende norm om selvforsørgelse (Foucault 1994: 149). Revalidering kan bestå af arbejdsprøvning, erhvervsmodnende eller afklarende aktiviteter, uddannelse, optræning ved arbejdsgivere eller hjælp til selvstændig virksomhed (Socialministeriet 1998: 165). Der opretholdes kontinuitet fra Lov om social bistand idet, at kriterierne for hjælpen, er de samme, men med Lov om aktiv socialpolitik. Endvidere som led i at bringe samt at fastholde personen med begrænsninger i arbejdsevnen i beskæftigelse kan denne tilbydes hjælp efter loven:

"§ 78. Kommune kan give en person med begrænsninger i arbejdsevnen, der er ansat, eller som skal ansættes på arbejdsmarkedet, hjælp til værktøj og arbejdsredskaber samt hjælp til kortvarige kurser, når hjælpen har afgørende betydning for, at den pågældende kan fastholde eller op når beskæftigelse. Det er endvidere en forudsætning at værktøjet eller arbejdsredskabet kompenserer den pågældendes begrænsninger i arbejdsevnen." (Jurainformation 1998: 155)

Som det understreges i loven, er formålet med at tilbyde arbejdsredskabet, at det skal kunne hjælpe til at kompensere den pågældendes begrænsninger i arbejdsevnen, og disse værktøjer, kurser, arbejdsredskaber kan ses som en biopolitisk teknik. Der brydes med bistandsloven, ved at begrebet nedsat erhvervsevne bliver erstattet med arbejdskriterieret (Foucault 1999: 259). Grunden til at der gøres brug af arbejdskriterieret, sker fordi at der kommer mere fokus på hvad den enkelte kan eller kan bringes til at kunne hvori at begrebet erhvervsevne knyttede sig mere til dokumentation for diagnose og sygdom (Jurainformation 1998: 146). Der sker således et brud med brugen af erhvervsevne (Foucault 1999: 259).

Da loven gælder en stor personkreds, betyder det ligeledes, at indsatsmulighederne spænder vidt. Når der skal findes en indsats, bør det overvejes, om der er forhold, som har indflydelse på den pågældendes erhvervsmæssige situation. Hermed bør indsatsen altid tage udgangspunkt i en samlet vurdering af den enkelte og denne families situation med henblik på dennes helbredsmæssig, sociale situation, uddannelsesniveau samt tilknytning til arbejdsmarkedet (Socialministeriet 1998: 33). Det fremgår af loven, at der benyttes biopolitiske teknikker som rådgivning, tidlig indsats, aktivering, revalidering hvori disse bliver brugt som tilskyndelse fra staten til at få den enkelte til at kunne klare sig selv. Idet det bliver gjort til normen, er at borgeren kan komme til at klare sig selv, opfylde sine forsørgerpligter, samt at yde sit bidrag som del af det samfundsmæssige fællesskab (Foucault 1994: 149).

Det er den enkeltes behov der afgør hvilken hjælp

Der fastholdes kontinuitet med Lov om social service, da loven fastholder de væsentligste Lov om social bistands principper, som det at det er den enkeltes behov, der afgør hvilken hjælp, der kan ydes og ikke hvorvidt denne er

arbejdsløs eller erhvervshæmmet. Idet at målgruppen i Lov om social service er den samme som i bistandsloven, og der er tale om en bred målgruppe, som spænder fra borgere i almindelighed til grupper med særlige behov (Jurainformation 1998: 113). Generelt er formålet med lov om social service jf. § 1:

- "1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer,*
- 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og*
- 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.*

Stk. 2 Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten.

Stk. 3. Hjælpen efter denne lov bygger på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie. Hjælpen tilrettelægges ud fra den enkelte persons behov og forudsætninger og i samarbejde med den enkelte." (Jurainformation 1998: 41).

I Lov om social service bliver objektet italesat som personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Loven indeholder bestemmelser, som skal fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv, tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer. Endvidere understreges det med loven, at det er vigtigt at den enkelte udnytter sine ressourcer og sine muligheder samt påtager sig et ansvar og dermed bidrager til samfundet (Jurainformation 1998: 113). Formålet er ikke kun at forebygge sociale problemer, men ligeledes at reducere dem. I loven er der en række generelle tilbud, som dækker den brede målgruppe, og en række specialiserede tilbud som henvender sig til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Med hjælpen søges enkelte subjektiveret til at kunne gøre brug af sine egne ressourcer således, at denne vil kunne klare sig selv (Jurainformation 1998: 41). Det fremgår af loven at der benyttes biopolitiske teknik som forebyggelse, og rådgivning bliver brugt som tilskyndelse af staten til at få den enkelte til at kunne klare sig selv (Foucault)

Udover disse to love kom der Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område i 1998 og denne lovs formål at styrke den enkelte borgers retssikkerhed, og dette sker gennem medinddragelse i

sagsbehandlingen (Jurainformation 1998: 3). Hermed er formålet med denne lov at:

- 1) sikre borgernes rettigheder og indflydelse, når de sociale myndigheder sager,
- 2) fremhæve, at de sociale myndigheder har pligt til at tilrettelægge en tidlig helhedsorienteret hjælp,
- 3) forebygge, at personer, der har eller kan få vanskeligheder ved at fastholde et arbejde, får behov for hjælp til forsørgelse og
- 4) fastlægge struktur og grundlæggende principper for administration af sociale sager." (Jurainformation 1998: 3).

Endvidere skal der ydes en tidlig og helhedsorienteret hjælp, således at det muligt at forebygge at den enkelte får brug for forsørgelse, ikke mister sin tilknytning til arbejdsmarkedet. Tillige skal der styrkes de muligheder den enkelte har for at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet.

Gennem ovenstående italesættes objekterne, som 'personer med begrænsninger i arbejdsevnen'. Endvidere kan der i ovenstående identificere et begrebsnetværk, som består af 'arbejde', 'selvforsørgelseskravet', 'yde sit bidrag', 'samfundsmæssigt fællesskab', 'adgang til et aktivt liv', 'forebygge', 'økonomisk sikkerhedsnet', 'at klare sig selv', 'udnytte og udvikle deres arbejdsevne', 'aktivering', 'rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer' og 'den enkeltes ansvar'. Endvidere er udsagnspositionen heri politikkerne. Der kan identificeres i lovene en diskurs om 'At give hjælp til selvforsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv'.

Endvidere kan der ses i loven at udsagnet om at borgeren skal forsørge sig selv og deres familie spreder sig. Heri kan der argumenteres for at der er tale om en diskursiv formation, idet den har spredt sig fra betænkningen omkring foranstaltninger til erhvervshæmmede fra 1946 og Lov om offentlig forsorg 1961 (Foucault 2005: 83).

Handicap og Job

I 2004 udsender regeringen 'Handicap og Job - En beskæftigelsesstrategi for personer med handicap'. Den bliver udsendt af beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen (V) og socialminister Eva Kjer Hansen (V). Med denne sætter regeringen fokus på mennesker med handicap. Dette kan ses som en biopolitik teknik, idet der iværksættes en beskæftigelsesstrategi i forhold til

mennesker med handicap: *"Regeringen sætter fokus på personer med handicap som værdifulde medarbejdere og kolleger. Det sker med en flerårig beskæftigelsesstrategi. Strategien har til formål at få flere personer med handicap i arbejde."* (Regeringen 2004: 6). Heri italesætter regeringen, objektet som en person med handicap og som regeringen ønskes subjektiveres ind på arbejdsmarkedet og dette gøres klart i beskæftigelsesstrategien:

"Personer med handicap er en værdifuld arbejdskraft. Alt for værdifuld til at blive overset. Hvad der desværre sker i mange tilfælde. Regeringen ønsker, at langt flere personer med handicap kommer i arbejde. Der er brug for alle i fremtiden. Det er spild af gode menneskelige ressourcer, hvis folk er på passiv forsørgelse i stedet for at være aktive på arbejdsmarkedet. Det koster dyrt. Ikke bare for samfundet, men også for den enkelte person." (Regeringen 2004: 6-7).

Som det kommer frem i dette udsagn fra regeringen, subjektiveres personer med handicap som nogen, der skal tilskyndes til at være aktive på arbejdsmarkedet, frem for blot at blive forsørgt, både fordi det er anses som det bedste for den enkelte og samfundet. Beskæftigelsesstrategiens sigte er at give flere personer med et handicap en tilknytning til arbejdsmarkedet (Regeringen 2004: 11). Endnu engang fremhæves normen omkring det at være i beskæftigelse, frem for at være på en passiv forsørgelse (Foucault 1994: 149). I udgivelsen benytter regeringen sig af begreberne 'handicap', 'funktionsnedsættelse' og 'nedsat funktionsevne' synonymt, og men de beskriver funktionsnedsættelse og handicap således:

"En funktionsnedsættelse er et konstaterbart forhold hos en person: Fx nedsat syn, gigt, nedsat hørelse, ordblindhed, mobilitetsproblemer eller hjerneskader. (...) Et handicap - som det forstås i dansk handicappolitik og handicaplovgivning opstår først i det øjeblik, hvor man på grund af en nedsat funktionsevne har vanskeligt ved at varetage en arbejdsfunktion. Handicap er altså ikke en egenskab ved personen, men ved situationen." (Regeringen 2004: 8-9).

Det der problematiseres heri er altså borgerne på offentlig forsørgelse som står uden for arbejdsmarkedet (Foucault 1997: 118-119). Det fremhæves at: *"Arbejdsløsheden for personer med handicap er i dag ca. dobbelt så høj, og beskæftigelsesfrekvensen er ca. 60 procent mod 85 procent for alle andre."* (Regeringen 2004: 8) Heri benytter regeringen sig af biopolitiske teknikker idet der trækkes på statistikker, og hermed går ind og måler og undersøger den adfærd, som de søger at regulere (Foucault 1994: 147).

Det er regeringens ønske, at flere mennesker med handicap kommer i arbejde og dermed skal der sættes fokus på handicap og job i en bred front. Hertil kommer regeringen med løsningsmulighederne på denne problematisering af arbejdsløsheden blandt mennesker med handicap, som kommer i form af en beskæftigelsesstrategi (Foucault 1997: 118-119). Denne strategi skal få flere mennesker med handicap i arbejde og har tre mål:

- *"Antallet af beskæftigede personer med en nedsat funktionsevne skal stige med 2.000 personer per år.*
- *Andelen af virksomheder, der har medarbejdere med handicap ansat, skal stige med 1 procentpoint per år.*
- *Virksomheder og personer med nedsat funktionsevne skal have bedre kendskab til beskæftigelsesmuligheder og muligheder for at få støtte eller hjælpemidler, der kan kompensere for handicappet."* (Regeringen 2004: 6).

Beskæftigelsesstrategien bliver således et led i regeringens styring og håndtering af arbejdsløsheden blandt mennesker med handicap.

Ud over iværksættelse af en beskæftigelsesstrategi som led i statens håndtering af mennesker med handicap i forhold til arbejdsmarkedet, bliver der ligeledes i 2004 føjet kriteriet handicap til Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. (Beskæftigelsesministeriet 2016) Loven havde eksisteret siden 1996, men i 2004 blev handicap og alder føjet til loven: *"§ 1. Ved forskelsbehandling forstås i denne lov enhver direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af race, hudfarve, religion eller tro, politisk anskuelse, seksuel orientering, alder, handicap eller national, social eller etnisk oprindelse."* (Beskæftigelsesministeriet 2008). Ved loven forbydes både direkte og indirekte forskelsbehandling på arbejdsmarkedet. Direkte forskelsbehandling kan være at en arbejdsgiver ikke ansætter en person, eller vælger at afskedige

en ansat på grund af at denne har et handicap. Ved indirekte forskelsbehandling stilles der usaglige krav, som dette kvalifikationskrav rammer en bestemt gruppe af mennesker. Loven gælder ved ansættelse, under ansættelsen og ved afskedigelse (Beskæftigelsesministeriet 2016). Loven kan hermed ses som en biopolitisk teknik som bruges til at skabe lige muligheder for mennesker med handicap på arbejdsmarkedet, ved at forbyde forskelsbehandling. Ved fremsættelsen af lovforslaget udtaler beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen (V): *"Det foreslås at indføre to nye diskriminationskriterier i loven, således at der fremover ikke må forskelsbehandles på grund af alder og handicap."* (Frederiksen 2004) Dog forbyder forskelsbehandlingsloven ikke, at der sker generelle arbejdsmarkedspolitiske initiativer som har til hensigt at gøre noget særligt for enkelte grupper, en såkaldt positiv særbehandling. Der må dog kun benyttes positiv særbehandling for at fremme en gruppes generelle beskæftigelsesmuligheder (Beskæftigelsesministeriet 2016). *"§ 2 a. Arbejdsgiveren skal træffe de foranstaltninger, der er hensigtsmæssige i betragtning af de konkrete behov for at give en person med handicap adgang til beskæftigelse, til at udøve beskæftigelse eller have fremgang i beskæftigelse, eller for at give en person med handicap adgang til uddannelse (...)"*(Beskæftigelsesministeriet 2008). Med loven lægges der op til, at arbejdsgivere har en pligt til at tilpasse arbejdspladsen så den kan rumme ansatte med handicap.

Gennem ovenstående italesættes objekterne, som 'personer med en nedsat funktionsevne' og 'personer med handicap'. Endvidere kan der ovenstående identificeres et begrebsnetværk som 'spild af gode menneskelige ressourcer', 'beskæftigelsesmuligheder', 'støtte', 'hjælpemidler', 'kompensere for handicappet' og 'værdifuld arbejdskraft'. De udsagnspositioner som kommer til udtryk i denne beskæftigelsesstrategi og loven er regeringen, og særligt herindunder beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen (V) og socialminister Eva Kjer Hansen (V). Således kan der argumenteres for, at der i beskæftigelsesstrategien er en diskurs om *'flere personer med handicap skal komme i arbejde'*.

Handicap og Job - det kan lade sig gøre

I 2009 tilsluttede Danmark sig FN's Konvention om rettigheder for personer med handicap. Hermed påtager Danmark sig at indrette den danske lovgivning og administrative praksis så disse stemmer overens med

konventionens krav. Handicapkonventionen giver Danmark en overordnet ramme for arbejdet med mennesker med handicap (Det Centrale Handicapråd 2008: 8). Formålet med konventionen er at:

"(...) fremme, beskytte og sikre muligheden for, at alle personer med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre, samt at fremme respekten for deres naturlige værdighed. Personer med handicap omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre." (Det Centrale Handicapråd 2008: 8).

I konventionen fremtræder og italesættes objektet, som en person med handicap hvori dets handicap kan bestå af langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse. Formålet er at sikre, at mennesker med handicap får mest ud af menneskerettighederne og de fundamentale frihedsrettigheder. Endvidere skal konventionen fremme respekten og værdigheden hos personer med handicap (Det Centrale Handicapråd 2008: 8).

I samme år som Danmark ratificerede FN's konvention om rettigheder til personer med handicap, udsendte Regeringen handlingsstrategien 'Handicap og Job - det kan lade sig gøre'. Heri fulgte regeringen op på den strategi, de udsendte i 2004. Regeringen skriver i udgivelsen at der allerede er mange muligheder for at skabe sig en tilværelse med både handicap og job, og med strategien "Handicap & job – det kan lade sig gøre", ønsker Regeringen, at gøre flere opmærksomme på de muligheder: "Regeringen ved, at kombinationen af et job og et handicap er en kabale, hvis komplekse karakter kræver dygtige spillere at få til at gå op. Ofte er det blot mindre hjælp, der skal til. Men hvis spillerne ikke kender mulighederne for at få hjælp til at lægge kortene rigtigt, nytter det ikke meget, at mulighederne er der." (Regeringen 2009: 4). Regeringen understreger, at udviklingen på området er gået den rigtige vej og der er kommet 17.000 flere personer med handicap i arbejde siden 2004 (Regeringen 2009: 1). Hertil fremhæves det, at udviklingen er gået den rigtige vej frem mod den fremsatte norm omkring at mennesker med handicap skal være på arbejdsmarkedet. Regeringens overordnede mål: "(...)

er at fortsætte den positive udvikling mod et stadig mere rummeligt arbejdsmarked, hvor flere og flere personer med handicap har fundet sig en plads i de senere år." (Regeringen 2009: 4). Strategien er således et udtryk for en fortsættelse af den subjektivering og det fokus på at bringe mennesker med handicap ind på arbejdsmarkedet, der har været fra statens side. "Nogle kan arbejde mange timer om ugen. Andre færre. Nogle har brug for hjælpemidler. Andre kan klare sig uden. Uanset, hvilken gruppe man tilhører, er det spild af menneskelige ressourcer, når personer med handicap ikke får muligheden for at arbejde." (Regeringen 2009: 1). Initiativerne i handlingsplanen spreder sig inden for følgende indsatsområder. Det skal være lettere at kombinere handicap og job, der skal indsamles viden omkring, hvordan mennesker med handicap mest effektivt kommer i beskæftigelse, endvidere skal der spredes viden om hvorledes det er muligt kombinere handicap og job (Regeringen 2009: 4) Indsatsområderne dækker både fastholdelse samt inklusion på arbejdsmarkedet af mennesker med handicap. Det handler altså om at der skal være: "(...) fokus på at fremme det personlige ansvar for at løfte det fælles ansvar for, at personer med handicap kommer i beskæftigelse." (Regeringen 2009: 19). Helt konkret opstiller regeringen tre mål:

- "Andelen af virksomheder, der har personer med handicap ansat, skal vokse med fem procentpoint i strategiperioden. Det vil sige, at 27 procent af virksomhederne i 2012 skal have en person med handicap ansat.
- Fem procentpoint flere end i dag skal være trygge ved at arbejde sammen med en psykisk syg. Det vil sige, at mindst 37 procent i 2012 skal svare, at de er trygge ved at arbejde sammen med en psykisk syg.
- 15 procent af de førtidspensionister, der tager imod et tilbud om at komme til afklaringsamtaler i jobcentrene, skal komme i beskæftigelse." (Regeringen 2009: 5).

For at subjektivere og bringe disse borgere hen i mod beskæftigelse bliver der iværksat denne handlingsstrategi, og endvidere kan denne strategi ses som en biopolitisk teknik, idet denne trækker på statistikker, og hermed går ind og måler og undersøger den adfærd som de søger at regulere (Fogh Jensen 2013: 162).

Gennem ovenstående italesættes objekterne som 'personer med handicap' og 'personer der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller

sensorisk funktionsnedsættelse'. Endvidere kan der i ovenstående identificeres et begrebsnetværk i form af 'komme i beskæftigelse', 'mere rummeligt arbejdsmarked', 'hjælpemidler' og 'spild af menneskelige ressourcer'. Den udsagnsposition der er i disse, er regeringen. Der kan argumenteres for, at den diskurs er i disse tiltag handler om 'at få muligheden for at arbejde'.

Flere i arbejde

Som led i statens styring, regulering og håndtering af mennesker med handicap kommer der i 2012 aftalen 'Flere i arbejde' (Foucault 1994: 147). Denne aftale er en reform af førtidspensionen og fleksjob indgået af regeringen (Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti og Radikale Venstre) samt Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti (Beskæftigelsesministeriet 2012b). Reformen kommer på baggrund af, at aftalepartierne fandt det: "(...) *nødvendigt at nytænke førtidspensions- og fleksjobområdet, så flere får mulighed for at realisere deres potentiale i et aktivt arbejdsliv og være en del af fællesskabet.*" (Beskæftigelsesministeriet 2012a: 1). Førtidspension og fleksjob anses for værende en central del af det sikkerhedsnet, der er i Danmark, og hermed ønsker aftalepartierne at gennemføre reformer på disse ordninger, så der sikres at: "(...) *der også i fremtiden er ordentlige levevilkår for de mennesker, der ikke kan arbejde, og et rummeligt arbejdsmarked med bedre muligheder for et aktivt arbejdsliv for mennesker med en begrænset arbejdsevne.*" (Beskæftigelsesministeriet 2012a: 1). Her italesættes objektet som mennesker med en begrænset arbejdsevne. Med reformen søger regeringen og aftalepartierne at tilskynde flere mennesker som kan arbejde, til at komme ud på arbejdsmarkedet, frem for at være på forsørgelse (Fogh Jensen 2013: 162). Dette kommer til udtryk i reformen, da det overordnede mål er at: "*Reformens overordnede mål er, at flest muligt skal i arbejde og forsørge sig selv.*" (Beskæftigelsesministeriet 2012a: 1). Der skrives i aftalen, at flere skal have tilknytning til arbejdsmarkedet, og dermed subjektiveres den enkelte, som en der skal i arbejde og forsørge sig selv. Der skal være større fokus på den enkeltes ressourcer og hermed på at udvikle denne arbejdsevne: "*Reformen skal sikre, at der fremover er større fokus på den enkeltes ressourcer og på at udvikle den enkeltes arbejdsevne.*" (Beskæftigelsesministeriet 2012a: 1). Tiltagene i reformen er at fleksjobordningen skal målrettes, dette skal ske for at sikre at mennesker med

en meget begrænset arbejdsevne har mulighed for at komme ind i ordningen, og så bliver adgangen til førtidspension begrænset. I stedet indføres ressourceforløb, som skal sikre, at en mere tværfaglig og sammenhængende indsats bliver sat ind tidligere i forløbet (Aftale mellem regeringen 2012: 1). Det er tanken at ressourceforløbene skal erstatte førtidspensionen for personer under 40 år, og der tages forbehold for dem under 40 år som ikke kan komme til at arbejde igen (Beskæftigelsesministeriet 2012b). For som regeringen skriver så skal: *"Udviklingen på området skal vendes, så flere får en tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed adgang til at forsørge sig selv, og færrest muligt ender på varig, passiv forsørgelse."* (Aftale mellem regeringen 2012: 1). Hermed problematiseres det, at folk ender på en varig forsørgelse, og derfor skal der sættes ind på området (Foucault 1997: 118-119).

Gennem ovenstående italesættes objekterne, som 'mennesker med en begrænset arbejdsevne'. Endvidere kan der i ovenstående identificeres et begrebsnetværk, som handler om følgende 'tilknytning til arbejdsmarkedet', 'forsørge sig selv', 'rummeligt arbejdsmarked', 'aktivt arbejdsliv' og 'del af fællesskabet'. Som nævnt er udsagnspositionen i denne politikkerne som i aftalen var regeringen bestående af Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti og Radikale Venstre, samt Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti. Således kan der argumenteres for at, der er en diskurs om *'mulighed for et aktivt arbejdsliv for mennesker med en begrænset arbejdsevne'*.

Jobreform fase 1

Som nævnt indgår i Regeringen (Venstre) og Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti i november 2015, en aftale om Jobreform fase 1 - et kontanthjælpssystem hvori det kan betale sig at arbejde. Aftalen udmønter sig i Lovforslaget L 113, som er et forslag til lov om ændring af lov om aktiv socialpolitik, lov om individuel boligstøtte, integrationsloven og forskellige andre love (Beskæftigelsesministeriet 2015: 1). Ved fremsættelsen af lovforslaget siger beskæftigelsesministeren Jørn Neergaard Larsen at formålet med denne er at:

"(...) indføre et nyt kontanthjælpsloft og en 225 timers regel for modtagere af kontanthjælp m.v. (integrationsydelse og uddannelses- og kontanthjælp) er, at det skal kunne betale sig at arbejde. Samtidig nedsættes retten til ferien fra fem

til fire ugers ferie for uddannelses- og kontanthjælpsmodtagere for at øge deres rådighed for arbejdsmarkedet.” (Larsen 2016: 1).

Aftalen skal sikre, at det for modtagere af integrationsydelse og uddannelses- eller kontanthjælp kan betale sig at tage et arbejde og opfylde rådighedsforpligtelsen. Regeringen fremlægger problemet med det nuværende system således:

”For mange kontanthjælpsmodtagere er der i dag ikke en mærkbar forskel mellem at være på kontanthjælp og i arbejde.(...) Samtidig er der i dag en gruppe kontanthjælpsmodtagere, der reelt ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet. De seneste tal viser, at det drejer sig om ca. hver fjerde jobparate kontanthjælpsmodtager.” (Beskæftigelsesministeriet 2015: 9).

Heri benytter regeringen sig af biopolitisk teknik i form af statistikker, og hermed går ind og måler og undersøger den adfærd, som de søger at regulere (Fogh Jensen 2013: 162). Regeringen fremlægger tal, der viser, at antallet af kontanthjælpsmodtagere er steget med ca. 20 procent, antallet af mennesker som har været på kontanthjælp uafbrudt i fem år, er steget med 45 procent og der er sket en fordobling af ægtepar på kontanthjælp (Beskæftigelsesministeriet 2015: 9). Hermed problematiserer regeringen, at der er kommet for mange på kontanthjælp (Foucault 1997: 118-119). Derfor skal der sættes noget i gang, for at det kan betale sig at arbejde for kontanthjælpsmodtagere, og sørge for at flere tager et arbejde (Beskæftigelsesministeriet 2015: 9). Jobreformen kan således ses som et biopolitisk tiltag, idet at med denne reform bliver kontanthjælpsmodtagerne gjort til genstand for politisk indgriben (Foucault 1994: 147) Fra at aftalen kom i november 2015 og til dens endelige vedtagelse d. 17 marts 2016, har der igennem behandlingen af dette lovforslag været forskellige diskussioner i forhold til de grupper af kontanthjælpsmodtagere, der står til at blive ramt af disse tiltag.

For mange på kontanthjælp

Regeringen fremhæver flere argumenter for vedtagelsen af Jobreform fase 1, og et af de helt store argumenter for denne, har været, at der igennem de seneste par år er blevet samlet alt for mange mennesker på kontanthjælp.

Beskæftigelsesministeren Jørn Neergaard Larsen (V) gør det klart under den første behandlingen at der skal ryddes op i antallet af kontanthjælpsmodtagere:

”Det, der er vort mål, er at få udtyndet den mængde mennesker, der er på kontanthjælp, således at de mennesker, der har en arbejdsevne, nu med dette forslag har et klart incitament til at tage et arbejde med den del af deres kapacitet, som de evner at tage et arbejde med, og at de øvrige mennesker får hjælp, således at vi får udtyndet antallet af kontanthjælpsmodtagere.”
(Folketinget 2016c)

Her i citatet bliver objektet italesat som mennesker på kontanthjælp som har en arbejdsevne. Som Jørn Neergaard Larsen udtaler i ovenstående bliver løsningen på dette, at der skal skabes økonomisk incitament, så det bedre kan betale sig at tage et arbejde, om dette siger beskæftigelsesministeren: *”(...) netop et af målene med regeringens beskæftigelsespolitik: at tilskynde ledige til at flytte sig fra ledighed til uddannelse, beskæftigelse og selvforsørgelse.”* (Larsen 2016). Som det fremgår af citatet siger beskæftigelsesministeren således selv at hensigten er at tilskynde den enkelte til at komme i beskæftigelse eller i uddannelse (Fogh Jensen 2013: 162). Under den første behandling af lovforslaget udtaler beskæftigelsesordfører Hans Andersen (V) i tråd med beskæftigelsesministeren at: *”Det er et faktum, at antallet af kontanthjælpsmodtagere har været stigende de sidste par år. Kontanthjælpsloftet er en af nøglerne til at sikre, at det faktisk kan betale sig at skifte kontanthjælpen ud, også med et job, hvor lønnen er i den lave ende.”* (Folketinget 2016c). Som beskæftigelsesordfører Hans Andersen (V) fremhæver, at indførelsen af kontanthjælpsloftet er en måde hvorpå at give kontanthjælpsmodtagerne tilskyndelse til at komme i beskæftigelse (Fogh Jensen 2013: 162).

Men det er ikke alle som er enige i denne måde, som at regeringen problematiserer stigningen i antallet af kontanthjælpsmodtagere på. I forhold til argumentet om at der er for mange på kontanthjælp, mener Thorkild Olesen formand for Danske handicaporganisationer, at tidligere reformer er skyld i, at regeringen kan sige at der er flere mennesker, som ender på kontanthjælp:

"I: Men hvorfor ender folk der så alligevel?"

T.O. : Man har lavet en reform af arbejdsmarkedet, a-kassesystemet så man ryger ud af a-kasse systemet efter 2 år og man har lavet en kontanthjælpsreform allerede i 2012 hvor man også har strammet op om tingene. Så det er klart at andelen af folk på kontanthjælp vil stige fordi kontanthjælpen er det som er tilbage når der ikke er andet. Derfor vil det stige." (Bilag C: 6).

Som citatet viser, mener formand Thorkild Olesen at det er regeringen selv, som har skabt problemet med for mange på kontanthjælp. Som Thorkild Olesen siger, har de selv sørget for, at der er kommet flere på kontanthjælp ved at gøre det sværere at få en anden ydelse. Heri henvises der til aftalen 'Flere i arbejde' fra 2012, hvor regeringen indførte en reform af førtidspensionen, som skulle flytte personer til beskæftigelse.

Det skal kunne betale sig at arbejde

Der sker en problematisering af, at det ikke kan betale sig at arbejde for kontanthjælpsmodtagere, og derfor finder de løsningen på i dette i form af økonomisk incitament (Foucault 1997: 118-119). Dette uddyber beskæftigelsesministeren Jørn Neergaard Larsen (V) under den første behandling af jobreformen:

"Kontanthjælpsloftet sikrer, at det bedre kan betale sig at arbejde. Det er sund fornuft, at der skal være en forskel på at være på offentlig forsørgelse og på at forsørge sig selv. Det handler om respekt for de mennesker, der hver dag står op og går på arbejde, og det handler om at sikre sammenhængskraft i vores velfærdssamfund. Og så handler det i særdeleshed om, at flere bliver en del af fællesskabet på arbejdsmarkedet, også selv om det kun er med få timers beskæftigelse." (Folketinget 2016c).

Heri citat fra beskæftigelsesministeren fremhæves normen om, at borgerne skal være en del af fællesskabet på arbejdsmarkedet (Foucault 1994: 149). Endvidere fremgår det af citatet er helt afgørende for at der kommer en forskel på at være på kontanthjælp og det at gå på arbejde. Beskæftigelsesordfører Hans Andersen (V) pointerer endvidere, at det er et spørgsmål om rimelighed og siger under behandlingen af lovforslaget at: "Vi

skal sikre os et Danmark, hvor det altid kan betale sig at arbejde; et Danmark, hvor der er en markant større gevinst ved at tage sig et arbejde frem for at være på kontanthjælp. Alle skal bidrage til den fælles velfærd og det arbejdende fællesskab, og det markerer vi med dette lovforslag i dag." (Folketinget 2016c). Ud fra både citatet af Hans Andersen og Jørn Neergaard Larsen fremhæves normen, som det at alle skal bidrage til den fælles velfærd og være en del af det arbejdende fællesskab (Foucault 1994: 149). Som beskæftigelsesministeren Jørn Neergaard Larsen (V) udtaler under behandlingen af jobreformen: *"Man skal hurtigt enten i job eller have hjælp, således at man kommer videre over på andre ydelser."* (Folketinget 2016c). Dansk Folkeparti er med til at indgå aftalen om Jobreform fase 1, og det kommer frem under første behandling, at de støtter brugen af økonomisk incitament. De mener det er vejen frem til at få mennesker placeret på den rette hylde og deres ordfører Marlene Harpsøe (DF) uddyber således: *"(...) Vi skal gøre, hvad vi kan for at løfte mennesker ud af en situation, hvor de er på offentlig forsørgelse, og til en situation, hvor de rent faktisk kan klare sig selv."* (Folketinget 2016c). Hun støtter således op omkring det at den enkelte kan få et forsørgelsesgrundlag som ikke er afhængigt af det offentlige og i stedet kan klare sig selv. Det er ikke meningen, at man skal plantes på kontanthjælp i årevis. Som udsagnene siger, er der et ønske om at den enkelte subjektiveres hen imod arbejdsmarkedet således den kan klare sig selv.

De er ikke direkte modtagelige overfor økonomisk pres

Det er dog ikke alle der mener økonomisk incitament er vejen frem for at få kontanthjælpsmodtagere i arbejde. Problemet er, at folk ikke kan rette sig efter den form for løsningsmuligheder, som det er at indfører økonomisk incitament (Foucault 1997: 118-119). Beskæftigelsesordfører Leif Lahn Jensen (S) kritiserer og problematisere regeringens egne beregninger, der lyder på, at ca. 700 mennesker vil komme i arbejde med denne jobreform. Han kalder det for et forslag med ingen effekt med hensyn til, hvor mange der kommer i beskæftigelse, men med stor effekt på mange menneskers liv: *"Jeg synes, at prisen er rigtig, rigtig høj for de der få mennesker, hvis der i det hele taget kommer nogen i arbejde, at man sætter så mange mennesker – enlige mødre, handicappede og andre – i så store vanskeligheder."* (Folketinget 2016c). Leif Lahn Jensen (S), henviser til, at der førhen har været indført lignede tiltag og at en rapport fra SFI viste, at der ikke var belæg for at sige, at dette rent faktisk fik nogen i beskæftigelse (Folketinget 2016d). Han referer endvidere til, at 75 pct. af

kontanthjælpsmodtagerne har andre problemer og udfordringer end arbejdsløshed: *"Det betyder, at de har andre problemer, de skal have løst, før de kan tage et job, og det betyder igen, at de ikke er direkte modtagelige over for økonomisk pres eller økonomiske incitament, som det hedder."* (Folketinget 2016d). Han mener ikke, at kontanthjælpsloftet får folk tættere på arbejdsmarkedet, i stedet risikerer de blot at blive fattigere (Folketinget 2016d). Beskæftigelsesordfører Leif Lahn Jensen (S) bliver støttet op af beskæftigelsesordfører Karsten Hønge (SF), som ikke mener, at økonomisk incitament har den rette virkning: *"Langt de fleste kontanthjælpsmodtagere er ikke i stand til at indrette sig efter et økonomisk pres ved bare at gå ud og finde sig at arbejde. De kan så at sige ikke gå væk fra de økonomiske pisk. I den situation fører forringelserne bare til fattigdom, apati, opgiveness og isolation."* (Folketinget 2016f). Karsten Hønge (SF) mener at det ikke er alle som er i stand til at indrette sig efter det økonomiske pres og siger under anden behandlingen: *"(...) men det kræver, at de er i stand til at indrette sig efter en ny virkelighed. Men hovedparten af de berørte er netop ikke i stand til at flytte sig ud til et job."* (Folketinget 2016d). Det samme gør sig gældende i interviewet med Thorkild Olesen, hvori han fortæller følgende:

"I: Hvordan ser du dig selv og dit arbejde som formand?

T.O.: (...) Det som jeg plejer at sige er at noget går godt og noget går ikke så godt. Der må jeg sige at lige præcis kontanthjælpsloftet er noget af det værste som jeg har oplevet fordi at jeg synes at det rammer så helt skide uretfærdigt. Det rammer nogle mennesker som ikke får nogen som helst hjælp og ikke har en chance for at slippe ud af den situation." (Bilag C: 12)

Thorkild Olesen mener heller ikke, at det er vejen frem med økonomiske incitament. I stedet mener han, at der er nødt til at være en åbenhed for at mennesker med de her udfordringer, som er på kontanthjælp, for at de overhovedet kan komme ud på arbejdsmarkedet (Bilag C: 8). Samme kritik lyder fra beskæftigelsesordfører fra Enhedslisten, Finn Sørensen: *"(...) Forslaget er også et hårdt slag mod langtidssyge, mennesker med handicap og psykiske sygdomme, som er på kontanthjælp. De bliver både ramt af loftet og 225-timersreglen."* (Folketinget 2016c). Endvidere henviser Beskæftigelsesordfører for Alternativet, Torsten Gejl til Rockwool Fondens evaluering af

kontanthjælpen for de sidste 25 år, idet at denne netop konkluderer, at der er ringe belæg for konklusionen om at en lavere ydelse vil få kontanthjælpsmodtagere i arbejde (Folketinget 2016c). Thorkild Olesen er enig:

"I: Det virker som om det er en gruppe som de ikke rigtig ved hvad de skal stille op med?"

T.O.: Ja, Men så kan man altid falde tilbage på ideologien og sige 'det er nok fordi de er dovre'. Også hjælper det sikkert en lille smule bare at tage nogle penge fra dem så de bliver lidt fattigere så skal de nok springe ud på arbejdsmarkedet." (Bilag C : 21).

Som Thorkild Olesen problematiserer det, så bringer det ikke mennesker tættere på arbejdsmarkedet ved at skære i deres ydelser. Han pointerer at det ikke hjælper at slå på mennesker, som ligger ned i forvejen, som ingen ønsker at bryde (Bilag C: 21). Karsten Hønge (SF) peger endvidere på at arbejdsmarkedet ikke er så åbent for mennesker med handicap:

" (...) Mange handicappede leder efter et arbejde, men alt for få virksomheder åbner dørene. Og hvordan skal økonomisk straf få handicappede, der i forvejen leder efter et job, til at banke endnu mere energisk på virksomhedernes lukkede døre? Dårligere forhold for handicappede skaber jo ikke et mere rummeligt arbejdsmarked. Er der brug for økonomiske incitament, må det da vist være over for kommunerne og over for virksomhederne." (Folketinget 2016f).

Karsten Hønge (SF) understreger og problematiserer, at arbejdsmarkedet ikke er rummeligt nok, og det bakkes op af Thorkild Olesen:

"I: Men hvorfor ender folk der så alligevel?"

T.O.: (...) Grunden til at folk er på kontanthjælp er jo fordi arbejdsmarkedet ikke er åbent, rummeligt som de ellers påstår det er. Der er jo ingen virksomheder som gider have nogen som ikke kan starte med at være 100 % klar til at arbejde." (Bilag C :6).

Som Karsten Hønge (SF) siger, mener han ikke reformen har fokus på de rette tiltag: *”Det er jo ikke så svært at blive enig om, at det skal kunne betale sig at arbejde. Det har bare ikke noget med det her lovforslag at gøre. Hvad er det, der hjælper arbejdsløse i gang? Det gør uddannelse, gode boligforhold, tryghed og så det, at der også rent faktisk er jobs til rådighed.”* (Folketinget 2016c). Der kan således argumenteres for, at der med dette udsagn, henvises der til de tidligere diskurser som har vist i tidligere perioder omkring at mennesker med handicap skal have foranstaltninger til at komme i arbejde.

Opsummerende vil der ses på, hvordan det så kan siges at det er blevet muligt at tale om mennesker med handicap i forhold til Jobreform fase 1. Der er set allerede i betænkningen fra 1946, at tanken om at den enkelte skal ud på arbejdsmarkedet og opnå selvforsørgelse, ligesom der fremhæves blandt af Marlene Harpsøe (DF) i debatten omkring Jobreform fase 1.

Endvidere kan der begrundes for at der kan tales om denne gruppe af borgere med handicap, som bliver ramt af denne reform, kan argumenteres for at det spores tiltage til siden Bistandsloven vedtagelse i 1976. Med bistandsloven blev det muligt, at alle skulle have hjælp i samme system, og hermed er mennesker med handicap indføjet i samme lovgivning som andre.

En anden begrundelse kan findes i 1990'ernes skift fra en passiv til en aktiv måde at yde støtte og hjælp på med indførselen af 'noget for noget princippet'. Disse tanker går ligeledes igen i Jobreform fase 1, da denne blandt andet virker ved, at hvis den enkelte ikke opfylder visse bestemmelser, så som f.eks. det at arbejde 225 timer ellers kan denne trækkes i ydelsen.

Kapitel 6

Diskussion

I det følgende vil jeg diskutere de refleksioner, der er opstået under udarbejdelsen af specialet. Det vil være refleksioner over mine forforståelser, problemfeltet, empirien samt specialets teoretiske perspektiv.

Det første der reflekteres over er specialets problemfelt eller nærmere det faktum, at specialet har skiftet fokus undervejs i processen, fra at have fokus på fattigdom i forbindelse med Jobreform fase 1, til at fokus på en særlig gruppe af borgere i et historisk perspektiv. Et sted hvor det kom til at få indflydelse er i forhold til indsamlingen af empirien, herindunder mit interview med Thorkild Olesen. Det at emnet var fattigdom i forbindelse med Jobreform fase 1, kom til at påvirke mit interview, ved at der er i min interviewguide var et afsnit med spørgsmål, som koncentrerede sig omkring fattigdomsproblematikken. Hertil kan der argumenteres for, om mine forforståelser ligeledes havde en påvirkning. Som det viser sig i afsnittet omkring mine forforståelser, har de været præget af fattigdom, og dette var jo fokus i starten af specialeprocessen.

Yderligere i forhold til indsamlingen af empiri har jeg undervejs i specialet haft forskellige overvejelser og retninger i forhold til, hvilken form for dokumenter jeg ville bruge analysen. Da min interesse lå i den politiske diskussion omkring Jobreform fase 1, var en af første tanker, at jeg skulle benytte dokumenter, der kunne vise den diskussion, som jeg antog der havde været mellem politikerne og Danske Handicaporganisationer omkring love og tiltag overfor mennesker med handicap gennem tiden. Derfor har jeg søgt efter empiri, der kunne vise debatten omkring mennesker med handicap på overførselsindkomst siden 1930'erne blandt politikerne og Danske Handicaporganisationer. Men da det ikke lykkedes for mig at finde ret mange af den slags dokumenter, som viste den debat mellem politikerne og Danske Handicaporganisationer, valgte jeg i stedet, at inddrage det i specialet, når det var muligt, og ellers sætte særligt fokus på love, betænkninger, udvalgsarbejde etc.

Dette bringer mig videre til de refleksioner, som er blevet gjort i forbindelse med det at benytte Michel Foucault i mit speciale. Med valget om at bruge Foucault og udvalgte dele af hans begrebsapparat, bragte det den udfordring at Foucault ikke som sådan har udviklet en egentlig teori. Det har derfor fra min side af krævet opmærksomhed og indsigt i, hvordan at hans store forfatterskab kan bruges og endvidere en udvælgelse i forhold til hvilke begreber, der var relevante for netop mit speciale. Det, som har været positivt ved at bruge Foucault, er at hans begreber spænder bredt og dermed har givet mulighed for at gøre min undersøgelse bred. Det, som Foucault blandt andet har åbnet op for at kunne undersøge i specialet, har været den historiske vinkel. Dermed har det været muligt at gå tilbage i historien og se på italesættelsen af mennesker med handicap på overførselsindkomst i gennem tiden, samtidig med at jeg kunne undersøge den politiske håndtering og problematisering.

Kapitel 7

Konklusion

I dette afsnit følger der en sammenfatning af hele specialet, samt en besvarelse af specialets problemformulering som er:

Hvordan er mennesker med handicap på overførselsindkomst blevet italesat i forhold til beskæftigelse i gennem tiden, og hvordan fører dette frem til den nuværende politiske diskussion omkring Jobreform fase 1?

I forhold til hvordan den biopolitiske styring og subjektivering af mennesker med handicap, der er foregået igennem tiden, har analysen vist, at siden 1940'erne er gruppen blevet tænkt i forhold til at skulle i arbejde og opfylde sine forsørgerpligter. De er gennem tiden blevet tænkt i forhold til beskæftigelse, ved at der er blevet vedtaget lov, handleplaner, kommissionsarbejde samt beskæftigelsesstrategier. Hvorefter der endvidere er blevet iværksat erhvervsmæssige foranstaltninger, oplæring, værktøj, uddannelse, aktivering og nu senest med Jobreform fase 1, søges der skabt tilskyndelse til at komme i arbejde ved at bruge økonomisk incitament. Dertil må der konstateres at den norm, som har gjort sig gældende, har været den om, at den enkelte skal være i arbejde og opfylde sine forsørgerpligter.

Hvordan er mennesker med handicap blevet problematiseret og håndteret historisk med hensyn til beskæftigelse?

Analysen har vist, hvordan mennesker med handicap på overførselsindkomst igennem tiden er blevet problematiseret og håndteret. I 1940'erne og 1950'erne blev det problematiseret, at der var en gruppe, som ikke var på arbejdsmarkedet og derfor fandt løsningsmuligheder i form af at lovgive om foranstaltninger. I 1960'erne blev det problematiseret, at det ikke var nok kun at yde understøttelse i stedet skulle der fokus på løsninger, som kunne udvikle eller genoprette den enkelte borgers erhvervsevne og hermed bringe denne tættere på arbejdsmarkedet. I 1970'erne og 1980'erne bliver det, at den samme hjælp og støtte kan søges i forskellige love problematiseret, og

dermed blev løsningen, at alle nu skulle søge hjælp i samme system. I 1990'erne problematiseres den enkeltes ansvar for at klare sig selv, og den skal udnytte og udvikle sin arbejdsevne. Hermed bliver den løsningsmulighed, der findes som kan bringe enkelte tættere på selvforsørgelse, at iværksætte aktivering. I 00'erne sker der en problematisering af, at mennesker med handicap er på offentlig forsørgelse og dermed står uden for arbejdsmarkedet. Dermed skal flere have tilknytning til arbejdsmarkedet, og dermed være i arbejde og forsørge sig selv. Med Jobreform fase 1 i 2016, sker der en problematisering af, at det ikke kan betale sig at arbejde for kontanthjælpsmodtagere, og derfor finder de løsningen på i dette i form af økonomisk incitament.

Hvilke diskurser har der været om mennesker med handicap på overførselsindkomst igennem tiden?

Gennem analysen er der fundet forskellige diskurser. I 1933 kom diskursen *'Staten har forpligtelse overfor dem som ikke kan selv'*, mens at der i 1946 findes diskursen *'Hjælpen ydes med henblik på at den enkelte kan opfylde sine forsørgerpligter'*. I perioden 1950-1961 er der flere diskurser, som to der handler om foranstaltninger, men som retter sig til forskellige grupper, derfor er der både en diskurs, der går på *'Foranstaltninger målrettet særlige diagnosegrupper'* og en diskurs om *'Foranstaltninger til de erhvervshæmmede'* og endvidere er der diskursen om *'Hjælpen ydes med henblik på at den enkelte kan opfylde sine forsørgerpligter'*. I 1970-1980 handler diskursen om at *'Det er den enkeltes behov, der er afgørende for, hvilken bistand der kan ydes'*. I årene 1994-1998 er der et stort fokus på ligestilling og lige muligheder. Der bliver vedtaget af tiltag, som skal søge at skabe ligestilling og lige muligheder for mennesker med handicap, og dermed er der fundet følgende diskurser om *'Ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere'* i 1993, *'Lige muligheder for mennesker med handicap'* i 1994 og i 1998 *'Lige muligheder for alle trods forskellige forudsætninger'*. I 1998 kan der endvidere ses diskursen om *'At give hjælp til selvforsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv'*. I 00'erne findes diskurserne om at *'flere personer med handicap skal komme i arbejde'*, *'at få muligheden for at arbejde'* og *'mulighed for et aktivt arbejdsliv for mennesker med en begrænset arbejdsevne'*. Alle drejer sig om at den enkelte skal have mulighed for

at arbejde. Med Jobreform fase 1, kan der siges, at diskursen handler om at *'det skal kunne betale sig at arbejde'*.

Generelt kan der konkluderes, at diskurserne igennem tiden og nu handler om at bringe mennesker med handicap ind på arbejdsmarkedet og således at kunne opfylde sine forsørgerpligter.

Igennem analysen har det været muligt at observere, at der sket brud i historien i forhold til mennesker med handicap. Det første brud sker i 1961 med revisionen af Lov om offentlig forsorg hvori at der nu står i lovens formålsparagraf, at hjælpen skal ydes med henblik på at give den enkelte mulighed for erhvervsmæssigt arbejde eller udvikle sin erhvervsevne frem for blot at yde understøttelse. Det andet brud der kan lokaliseres, er bruddet i forhold til den måde at italesætte og kategorisere mennesker med handicap på. Det brud der sker med Lov om social bistands indførelse i 1976 med den måde at kategorisere borgerne i form af diagnosegrupper til i stedet at kategorisere dem i en mere samlet betegnelse som personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap. Endvidere med Lov om social bistands indførelse sker der således et brud med særlige love. Mennesker med handicap har ikke længere deres egne love idet Lov om offentlig forsorg og Lov om revalidering bliver erstattet. I 1998 kan der ligeledes ses et brud, i forhold til måden at kategorisere mennesker med handicap i lovgivningen. Med Lov om aktiv socialpolitik indføres der et nyt syn på den enkelte, nemlig at se på denne arbejdsevne frem for den gamle betegnelse om erhvervsevne.

Endvidere har analysen vist, hvordan at mennesker med handicap er blevet italesat på forskelligvis. I 1933 blev de italesat og kategoriseret i form af diagnosegrupper som blinde, stærkt svagsynede, døve, tungehøre, epileptikere, vanføre etc. Den måde at kategorisere i grupper fortsatte og kom tillige til at gå under betegnelsen erhvervshæmmede 1940'erne. Med bistandslovens i 1970'erne vedtagelse stoppes der med at italesætte dem i form af diagnosegrupper, og i stedet bruges der betegnelsen personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap. I 1990'erne bruges der kategorier som handicap og funktionsnedsættelse i italesættelsen, og senest i Jobreform fase 1 i 2016 hvor de bliver italesat som mennesker med handicap.

Til sidst kan der konkluderes, at grunden til at det er blevet muligt at tale om mennesker med handicap i forhold til Jobreform fase 1, er fordi de gennem en længere periode er kommet ind i samme lovgivning som andre borgere, og så har analysen vist at siden 1940'erne er mennesker med handicap blevet set i forhold til det at skulle i arbejde og at opfylde sine forsørgerpligter.

Litteraturliste

Amby, Finn (2014): *Målgruppen der forsvandt : en analyse af handicapområdets position i dansk beskæftigelsespolitik og betingelserne for, at ledige med handicap kan komme i ordinær beskæftigelse*. Ph.d.-afhandling, Februar 2014. CCWS. Institut for Statskundskab. Aalborg: Aalborg Universitet.

Amby, Finn (2015): *Målgruppen der forsvandt. Handicapområdets position i dansk beskæftigelsespolitik og om hvordan ledige med handicap kan komme i ordinær beskæftigelse*. Frederiksberg C: Frydenlund Academic.

Arbejdsministeriet (1998): 1997-98, 2. samling - L 21 (oversigt): Forslag til lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v. Lokaliseret den 12 November 2016:
http://webarkiv.ft.dk/?/samling/19972/lovforslag_oversigtsformat/L21.htm

Baggesen Ove, Buss Grethe Buss og Frederiksen Birthe (1976) : *Bistandsloven*. Haderslev: Juristforbundets forlag.

Bengtsson, Steen og Kristensen, Linda Kilskou (2006): *Særforsorgens udlægning. Et litteraturstudie*. København: Socialforskningsinstituttet.

Berlau, Majbrit (2016): *Høringssvar: Kontanthjælpsloft og 225-timersregel* 06.01.16. Lokaliseret d. 5. November 2016:
<http://www.socialraadgiverne.dk/Default.aspx?ID=10726>

Beskæftigelsesministeriet (2012a): *Aftale mellem regeringen. (Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti og Radikale Venstre) og Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti. Aftale om en reform af førtidspension og fleksjob* 30. JUNI 2012. Lokaliseret d. 5 november 2016:
http://bm.dk/~media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2012/Aftale_fop%20pdf.ashx

Beskæftigelsesministeriet (2012b): *Aftale om en reform af førtidspension og fleksjob*. Lokaliseret d. 5 november 2016:
<http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Reform%20af%20foertidspension%20og%20fleksjob.aspx>

Beskæftigelsesministeriet (2015): *Aftale mellem Regeringen (Venstre) og Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti*. Lokaliseret d. 5 november 2016:
<http://bm.dk/~media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2015/kontanthjaelpsloft/Aftaletekst%20pdf.ashx>

Beskæftigelsesministeriet (2008): *Bekendtgørelse af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.* LBK nr. 1349 af 16/12/2008. Lokaliseret den 12 November 2016:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522>

Beskæftigelsesministeriet (2016): *Forskelsbehandlingsloven* Lokaliseret d. 5 november 2016:

<http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Arbejdsret/Forskelsbehandling/Forskelsbehandlingsloven.aspx>

Beskæftigelsesministeriet (2009): *Lov om kompensation til handicappede i erhverv*. LBK nr 727 af 07/07/2009. Lokaliseret den 12 November 2016: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=125905>

Beskæftigelsesudvalget (2016): *Åben høring om konsekvenser af kontanthjælpsloftet d. 25-02-2016*. Lokaliseret d. 5 november 2016: http://www.ft.dk/Folketinget/udvalg_delegationer_kommissioner/Udvalg/Arbejdsmarkedsudvalget/Nyheder/2016/02/Hoering%20om%20kontanthjaelpsloft.aspx?param1=abb

Betænkning (1951): *Arbejds- og Socialministeriet nedsatte udvalg*. Betænkning om erhvervsmæssige foranstaltninger for erhvervshæmmede. Afgivet af Arbejds- og socialministeriet nedsatte udvalg. København: J.H. Schultz a/s Universitets-bogtrykkeri.

Betænkning (1955): *Betænkning vedrørende forsorgen for blinde og stærkt svagsynede*. Afgivet en af socialministeriet under 7 april 1949 nedsat kommission angående omorganisation af forsorgen for blinde og stærkt svagsynede. Betænkning nr. 129. København: J.H. Schultz a/s Universitets-bogtrykkeri.

Betænkning (1969): *Socialreformkommissionen 1. Betænkning. Det sociale tryghedssystem. Struktur og dagpenge*. Betænkning nr. 543. København: Det juridiske Labotarium ved Københavns Universitet.

Betænkning (1972): *Socialreformkommissionens 2. Betænkning. Det sociale tryghedssystem. Service og bistand*. Betænkning nr. 664. København: Det juridiske Labotarium ved Københavns Universitet.

Betænkning (1976): *Særforsorgens udlægning*. Betænkning fra udvalget om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg. Betænkning nr. 781. København: Det juridiske Labotarium ved Københavns Universitet.

Bonfils, Inge S. & Olsen, Leif (2003): *Handicap, kvalitetsudvikling og brugerinddragelse*. Odense: AKF Forlaget.

Bonfils, Inge Storgaard (2006): *Den handicappolitiske aktør*. Institut for Statskundskab, København: København Universitet.

Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene (2010): *Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I: Red. Svend Brinkmann og Lene Tanggaard: Kvalitative metoder*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bloch, Catherine (2015): *Det her er et kæmpe svigt fra Dansk Folkepartis side. I Berlingske. 18 november*. 2015. Lokaliseret den 5 November 2016: <http://www.b.dk/politiko/det-her-er-et-kaempe-svigt-fra-dansk-folkepartis-side>

Creswell, John W. (2013): *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five Approaches*. 3 edition. USA: SAGE Publications, Inc

Det Centrale Handicapråd (2008): *Konvention om rettigheder for personer med handicap og tillægsprotokol*. Lokaliseret den 5 November 2016:
<http://sim.dk/media/15194/fns-handicapkonvention.pdf>

Folketinget (1993): *Folketingsbeslutning om ligestilling og ligebehandling af handicappede med andre borgere*. Vedtaget ved anden (sidste) behandling den 2. april 1993. Lokaliseret den 12 November 2016:
<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/19921BA00043>

Folketinget (2016a): *Høring i Beskæftigelsesudvalget*. Tv fra Folketinget Lokaliseret den 8 November 2016:
<http://www.ft.dk/webtv/video/20151/beu/tv.3131.aspx?from=25-02-2016&to=27-02-2016&selectedMeetingType=&committee=&as=1#player>

Folketinget (2016b): *Program for Beskæftigelsesudvalgets høring om "Konsekvenser af kontanthjælpsloftet"* Lokaliseret d. 5 november 2016:
http://www.ft.dk/Folketinget/udvalg_delegationer_kommissioner/Udvalg/Arbejdsmarkedsudvalget/Nyheder/2016/02/~media/Udvalg/BEU/2016/Opdateret%20program%20til%20høring%20om%20konsekvenser%20af%20kontanthjælpsloftet.pdf.ashx

Folketinget (2016c): *51. Møde*. Tirsdag den 9. februar 2016 kl. 13.00. Lokaliseret d. 8 november 2016:
http://www.ft.dk/forhandlinger/20151/20151M051_2016-02-09_1300.htm

Folketinget (2016d): *63. Møde*. Tirsdag den 15. marts 2016 kl. 13.00. Lokaliseret d. 8 november 2016:
http://www.ft.dk/forhandlinger/20151/20151M063_2016-03-15_1300.htm

Folketinget (2016f): *65. Møde*. Torsdag den 17. marts 2016 kl. 10.00. Lokaliseret d. 8 november 2016:
http://www.ft.dk/forhandlinger/20151/20151M065_2016-03-17_1000.htm

Fogh Jensen, Anders og Hansen Svarre, Rasmus (2006): *Magtens kartografi – Foucault og Bourdieu*. København: Forlaget UP.

Fogh Jensen, Anders (2013): *Mellem ting - Foucaults filosofi*. 2 udgave. København: Forlaget THP.

Foucault, Michel (1979): *Discipline and punish. The Birth of the Prison*. London: Penguin.

Foucault, Michel (1998a): *History of the Present – On Problematization –* (Spring 1998), Berkeley 1983, The text is taken from an edited transcription of tapes of the seminar (without a final revision by Foucault) by Joseph Pearson at Northwestern University. A copy of the publication is housed in the Foucault archive in Paris. I: Bjørn **Hamre** (2012): *Potentialitet og optimering i skolen – Problemforståelser og forskelssætninger af elever – en nutidshistorisk analyse*

- Foucault**, Michel (1983): *Nietzsche, genealogien, historien* : I Søren Gosvig Olesen (red), Epistemologi. København: Rhodos.
- Foucault**, Michel (1999): *Ordene og tingene. En arkæologisk undersøgelse af videnskaberne om mennesket*. København: Samlerens Bogklub.
- Foucault**, Michel (1997): *Politics, Polemics, and Problematizations. I: Paul Rabinow (1997): The Essential Works of Michel Foucault, 1954-1984, Vol. I, Ethics: subjectivity and truth*. London: Allen Lane.
- Foucault**, Michel (2001a): *Talens forfatning. Nietzsche, genealogien, historien* København: Hans Reitzels Forlag.
- Foucault**, Michel (1972): *The Archaeology of knowledge*. London: Routledge.
- Foucault**, Michel (1995): *The Archaeology of knowledge*. 6th reprint. London: Routledge.
- Foucault**, Michel (1998b): *The Order of Things. Interview J.D. Faubian (red..) Michel Foucault. Essential works of Foucault 1954-1984, vol 2, Aesthetics, Method and Epistemology*. New York: The New Press
- Foucault**, Michel (2001b): *The Subject and Power i Power – Essential Works of Foucault 1954-1984 Vol. 3*. London: Allen Lane/The Penguin Press
- Foucault**, Michel (2005): *Vidensarkæologien*. Aarhus: Forlaget Philosophia..
- Foucault**, Michel (1994): *Viljen til viden. Seksualitetens historie, vol. 1*. København: Det lille forlag.
- Foucault**, Michel (1991): *Questions of Method I: Burchell Graham, Gordon, Colin & Miller, Peter (1991): The Foucault effekt – Studies in governmentality with two lectures and an interview with Michel Foucault*. Chicago: The University of Chicago Press,
- Frederiksen**, Claus Hjort (2004): *Skriftlig fremsættelse*. 11. November 2004 L 92 Forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. (Indsættelse af alder og handicap som kriterier i loven). Lokaliseret d. 5. november 2016:
http://www.ft.dk/samling/20041/lovforslag/192/html_fremsaettelsestale.htm
- Garland**, David (2014): *What is a “history of the present”?* On Foucault’s genealogies and their critical preconditions. *Punishment & Society*, Vol. 16(4)
- Hansen**, Carsten (1998): *Første behandling af lovforslag nr. L 21. Forslag til lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v. 1997-98, 2. samling - L 21 BEH1 tirsdag 31 marts 1998, Tale 1*. Lokaliseret den 12 November 2016:
http://webarkiv.ft.dk/?/samling/19972/lovforslag_oversigtsformat/L21.htm

Heede, Dag (2007): *Det tomme menneske : introduktion til Michel Foucault*. 2. Udgave. København S: Museum Tusulanum Forlag.

Herup Nielsen, Mathias Herup (2016a): *Når den bedste talgymnast sætter dagsordenen I*. Netudgaven 12. februar 2016. Lokaliseret d. 7. November 2016: <http://netudgaven.dk/2016/02/naar-den-bedste-talgymnast-saetter-dagsordenen/>

Herup Nielsen, Mathias Herup (2016b): *Regeringens forsvar for kontanthjælpsreformen er fuld af logiske brist*. I: *information* 17. Oktober 2016. Lokaliseret d. 7. November 2016: https://www.information.dk/debat/2016/10/regeringens-forsvar-kontanthjaelpsreformen-fuld-logiske-brist?utm_content=buffer712b6&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer

Hyldgaard, Kirsten (2010): *Videnskabsteori*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag,

Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (2005): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København K: Hans Reitzel Forlag.

Jensen, Noona Elisabeth (2010): *Metodebogen. Pædagogstuderende mellem profession og akademisering*. Hans Reitzel Forlag. København K.

Jonasen, Viggo (2003): *Dansk Socialpolitik 1708-2002*. 7 udgave. Århus: Den Sociale Højskole i Århus

Jurainformation (1998): *Ny sociallovgivning 1. Juli 1998*. 3 udgave. København NV: Jurainformation

Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.

Kolstrup, Søren (2013): *Bistandsloven I*: Red. Petersen, Jørn Henrik, Petersen Klaus og Christiansen, Niels Finn (2013): *Dansk Velfærdshistorie. Velfærdsstaten i tidehverv. Bind 5. Periode 1973-1993*. Odense: Syddansk Universitets forlag.

Kolstrup, Søren (2012): *Den offentlige forsorg I*: Red. Petersen, Jørn Henrik, Petersen Klaus og Christiansen, Niels Finn (2013): *Dansk Velfærdshistorie. Velfærdsstaten i støbeskeen. Bind 3. Periode 1933-1956*. Odense: Syddansk Universitets forlag

Kolstrup, Søren (2014): *Aktiveringslinjen gennembrudsår og konsolidering I*: Red. Petersen, Jørn Henrik, Petersen Klaus og Christiansen, Niels Finn (2014): *Dansk Velfærdshistorie. Hvor glider vi hen? Bind 5. Periode 1993-2014*. Odense: Syddansk Universitets forlag

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): *InterView - Introduktion til at håndværk*. 2. Udgave. København: Hans Reitzels Forlag.

Larsen, Jørn Neergaard (2016): *Skriftlig fremsættelsestale* (3. februar 2016). Lokaliseret d. 5. November 2016:
http://www.ft.dk/RIpdf/samling/20151/lovforslag/L113/20151_L113_fremsaettelsestale.pdf

Larsen, Malene Rode og Høgelund, Jan (2015): *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002-2014*. København K: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Lov nr. 117 (1956): *Lov om foranstaltninger vedrørende blinde og stærkt svagsynede*. 11. maj 1956 nr. 117.

Lov nr. 130 (1956): *Lov om samordning af foranstaltninger for erhvervshæmmede*. 25. maj 1956. nr. 130.

Lov nr. 169 (1959): *Lov om offentlig forsorg*. 31 maj 1961 nr. 169 april 1959.

Lov nr. 170 (1960): *Lov om revalidering*. 29. april 1960. nr. 170.

Lov nr. 21 (1950): *Lov om foranstaltninger vedrørende døve og tunghøre*. 27 januar 1950. Nr. 21

Lynggaard, Kennet (2010): *Dokumentanalyse I: Brinkmann, S og Tanggaard, L. (2010): Kvalitative metoder – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.

Mik-Meyer, Nanna & Villadsen, Kaspar (2007): *Magtens former : sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. København: Hans Reitzels Forlag.

Nilsson, Roddy (2009): *Michel Foucault – en introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag

Nissen, Mogens R.(2010): *Det nationale kompromis – Kanslergadeforliget i 1933*, Landbohistorisk tidsskrift, 2010, nr. 1

Olesen, Thorkild (2015): *Danske Handicaporganisationers hørings svar til lovforslag om indførelse af nyt kontanthjælpsloft, en 225 timers regel, fire ugers ferie til uddannelses- og kontanthjælpsmodtagere mv.* Taastrup, den 8. januar 2015

Olesen, Thorkild (2016): *DH: kontanthjælpsloft tvinger handicappede ud i yderligere fattigdom*. Lokaliseret d. 5. November 2016:
<http://www.altinget.dk/artikel/dh-kontanthjaelpsloft-tvinger-handicappede-ud-i-yderligere-fattigdom>

Olsen, Claus B. & Rasmussen, Niels (2011): *Socialpolitik – et bud på en definition I: Red. Iver Hornemann Møller og Jørgen Elm Larsen* (2011) *Socialpolitik*. 3 udgave. København K: Hans Reitzel forlag.

Otto, Lene (2003): *Foucaults "governmentalitetsteori". Styringsteknologi og subjektivitet*. Arbejdsrapport 1. Udkast. Lokaliseret d. 5 november 2016:
<http://etnologi.ku.dk/upload/application/pdf/f51d6748/Governmentality.pdf>

- Phillips**, Louise (2010): Diskursanalyse I: Brinkmann, S og Tanggaard, L. (2010): *Kvalitative metoder – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Regeringen** (2004): *Handicap & Job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap*. København K: Beskæftigelsesministeriet og Socialministeriet.
- Regeringen** (2009): *Handicap og Job - det kan lade sig gøre*. Regeringen.
- Rennison**, Betina Wolfgang (2011): *Ledelsens genealogi – offentlig ledelse, fra tabu til trend*. København: Narayana Press Samfundslitteratur.
- Richter**, Jasmin (2011): *Magt og afmagt i individets liv*. Psyke & logos, Årg. 32, nr. 2
- Ritzau** (2016a): *Handicappede i særboliger undtages fra kontanthjælpsloft*. I: Politikken 25 februar 2016. Lokaliseret d. 9 november 2016: <http://politiken.dk/indland/politik/ECE3087109/handicappede-i-saerboliger-undtages-fra-kontanthjaelpsloft/>
- Ritzau** (2016b): *Ministre afviser kritik og ændringer af kontanthjælpsloft*. I Information. 15. Marts 2016. Lokaliseret d. 7 november 2016: <https://www.information.dk/telegram/2016/03/ministre-afviser-kritik-aendringer-kontanthjaelpsloft>
- Seierup**, H.C. (1959): *Tale ved De Samvirkende Invalideorganisations jubilæum* d. 4 april 1959.
- Socialreformen** (1933): *Socialreformen : Love af 20. Maj 1933 om offentlig Forsorg, Folkeforsikring, Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde, Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedsforsikring, privat Arbejdsanvisning*. København: Gad. Socialt Tidsskrift.
- Socialministeriet** (1994): *De Forenede Nationer Standardregler om Lige muligheder for handicappede*. December 1994. Socialministeriet
- Socialministeriet** (1998): *Vejledning om Lov om aktiv socialpolitik - Socialministeriets vejledning af 5. marts 1998*. Socialministeriet. Kontoret for aktiv socialpolitik
- Sohn**, Ole (1998): *Første behandling af lovforslag nr. L 21*. Forslag til lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v. 1997-98, 2. samling - L 21 BEH4 tirsdag 31 marts 1998, Tale 4. Lokaliseret den 12 November 2016: http://webarkiv.ft.dk/?/samling/19972/lovforslag_oversigtsformat/L21.htm
- Staubæs**, Dorte & Søndergaard, Dorte Marie (2005): Interview i en tangotid. I: Red. Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer (2005): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København K: Hans Reitzel Forlag.
- Stormhøj**, Christel (2006): *Poststrukturalismer - videnskabsteori, analysestrategi, kritik*. Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur.

Sørensen, Finn (2015): *EL: Kontanthjælpsloftet er rå klassekamp* 5. november 2015. Altinget. Lokaliseret den 5 November 2016:
<http://www.altinget.dk/artikel/el-kontanthjaelpsloftet-er-raa-klassekamp>

Søndergaard, Dorte Marie (2000): Destabiliserende Diskursanalyse - Veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk analyse. I: Red. Hanne Haavind (2000): *Kjøn og fortolkende metode. Metodiske muligheder i Kvalitativ Forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Villadsen, Kaspar (2004): *Det sociale arbejdes genealogi : om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. København: Hans Reitzel Forlag.

Villadsen, Kaspar (2006): Genealogi som metode: Fornuftens tilblivelseshistorier. I: Red. O. Bjerg, & K. Villadsen (2006): *Sociologiske metoder: Fra teori til analyse kvantitative og kvalitative studier*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Villadsen, Kaspar (2013): Michel Foucault I: Red. Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bi (2013): *Klassisk og Moderne Samfundsteori* . 5 udgave. København: Hans Reitzel Forlag.

Wæver, Ole (2012): *Strukturalisme og Poststrukturalisme I*: Red. Jacobsen Hviid, Michael, Lippert-Rasmussen, Kasper og Nedergaard, Peter (2012): *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. 2 udgave København K: Hans Reitzels Forlag.

Åkerstrøm Andersen, Niels (1999): *Diskursive Analysestrategier: Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*. København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

Bilagsoversigt

Bilag A: Observationsguide til Åben høring

Bilag B: Interviewguide til Thorkild Olesen

Bilag C: Interview med Thorkild Olesen